

Ida Marie Høeg og Ann Kristin Gresaker

NÅR DET ROKKES VED TRADISJON OG TILHØRIGHET

Nedgang i oppslutning om dåp i Oslo bispedømme

KIFO Rapport 2015: 2

KIFO

INSTITUTT FOR
KIRKE-, RELIGIONS- OG LIVSSYNSFORSKNING

Ida Marie Høeg og Ann Kristin Gresaker

NÅR DET ROKKES VED TRADISJON OG TILHØRIGHET

NEDGANG I OPPSLUTNING OM DÅP I OSLO BISPEDØMME

KIFO Rapport 2015: 2

Rapporten er utgitt av:

KIFO Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning

Pb. 45 Vinderen, 0319 Oslo

www.kifo.no

kifo@kifo.no

ISBN 978-82-92972-39-7

ISSN 0807-7517

Forord

Oslo bispedømme har opplevd nedgang i oppslutning om dåp. Lenge var man usikre på om nedgangen skyldtes demografiske endringer eller om det også skyldtes endringer i dåpspraksisen blant kirkens medlemmer. De senere årene har vi fått bedre data og dermed også bedre grunnlag for å analysere utviklingen, både blant medlemmene og i befolkningen som helhet. Rapporten analyserer årsakene til tendensen. Den ser på utviklingen over tid, sammenligner Oslo bispedømme med andre bispedømmer, Oslo, Asker og Bærum kommune med andre kommuner og redegjør for situasjonen internt i bispedømmet.

Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom KIFO og Oslo bispedømme, som også har bidratt til finansieringen. Rapporten analyserer situasjonen ved å fokusere spesielt på foreldre som har valgt bort dåp og som er medlem av Den norske kirke og bosatt i Oslo bispedømme. På grunnlag av flere datakilder analyserer vi hva som kjennetegner denne gruppen. Vi ser på hvordan de motiverer valget, holdningene til dåp og medlemskap, og hvordan de kom fram til beslutningen om ikke å døpe.

Dåpen er inngangen i kirken og gir medlemskap i kirken. Mindre interesse blant foreldre for å døpe barna sine og dermed svekkede dåpstall, representerer utfordringer for en fremtidig folkekirke. Dersom foreldre i mindre grad døper barna sine, kan det få konsekvenser for tilhørigheten til kristen tro og tradisjon. Dette vil også ha konsekvenser for Den norske kirkes medlemsgrunnlag og folkekirken vil svekkes i befolkningen.

Rapporten er ment å gi Oslo bispedømme et kunnskapsgrunnlag for videre arbeid knyttet til nedgang i oppslutningen om dåp blant medlemmer. Rapporten kan også være til nytte for andre bispedømmer som et bidrag til kunnskap og situasjonsforståelse.

Rapporten er utarbeidet av forsker Ida Marie Høeg og forsker Ann Kristin Gresaker.

Oslo, 26. mai 2015

Ida Marie Høeg og Ann Kristin Gresaker

INNHold

INNHold	5
TABELL OG FIGURLISTE	7
1. INNLEDNING	11
1.1 PROBLEMSTILLINGER	12
1.2 GANGEN I RAPPORTEN	12
2 DATAGRUNNLAG OG METODE	15
2.1 KVANTITATIVE DATA	15
2.2 KVALITATIVE DATA	17
3 TEORETISKE PERSPEKTIVER PÅ NEDGANGEN I OPPSLUTNING OM DÅP	19
3.1 INNLEDNING	19
3.2 PLURALISERING	19
3.3 INDIVIDUALISERING	20
3.4 AUTENTISITET	21
3.5 SIRKLER I TILHØRIGHET	21
4 OSLO BISPEDØMME – FLERRELIGIØST OG SEKULÆRT	25
4.1 DÅPSTALL OSLO BISPEDØMME	27
5 HOLDNINGER TIL RELIGIØSE OVERGANGSRITUALER BLANT DEN NORSKE KIRKES MEDLEMMER	31
5.1 OPPSUMMERING	35
6 HVILKE BEGRUNNELSER VEKTEGGER DE SOM DØPER SINE BARN?	37
6.1 OPPSUMMERING	41
7 HVEM ER DE SOM VELGER Å IKKE DØPE BARNA SINE?	43
7.1 BETYDNINGEN AV SOSIALE KATEGORIER	43
7.2 BETYDNINGEN AV RELIGIØS SELVBENEVNELSE OG TROSFØRESTILLINGER	44
7.3 BETYDNINGEN AV TILHØRIGHET TIL DEN NORSKE KIRKE	48
7.4 BETYDNINGEN AV HOLDNINGER TIL RELIGIONENS ROLLE I DET NORSKE SAMFUNNET OG DEN NORSKE KIRKES RELASJON TIL STATEN	56
7.5 BETYDNINGEN AV AKTIVITET I SIVILSAMFUNNET	57
7.6 OPPSUMMERING	58
8 RELIGIØSITET OG RELIGIØS TILKNYTNING BLANT DNK-MEDLEMMER I OSLO OG AKERSHUS	61
8.1 RELIGIØSE TROSFØRESTILLINGER	61
8.2 TILKNYTNING TIL DEN NORSKE KIRKE	65
8.3 OPPSUMMERING	74
9 FORHANDLINGER PARTENE I MELLOM OM BARNEDÅP	75
9.1 INNLEDNING	75
9.2 IKKE SÅ VIKTIG FOR MEG, MEN VIKTIG FOR PARTNEREN MIN	75
9.3 RELIGION ET SENSITIVT TEMA	77
9.4 DET GIKK SÅNN VELDIG PENT OG PYNTELG FOR SEG	77
9.5 PARTNERS TEOLOGISKE INNVENDINGER SKAPER BETENKNINGER FOR VALG AV DÅP	78

9.6	ALTERNATIV TIL DÅP – ET FELLES PROSJEKT.....	79
9.7	MODERAT PRESS FRA FAMILIEN	80
9.8	STØTTE FRA FAMILIEN.....	83
9.9	OPPSUMMERING	83
10	MOTIVER FOR IKKE Å DØPE	85
10.1	INITIERING: MEDLEMSKAP OG TILHØRIGHET	85
10.2	AUTENTISITET	86
10.3	DÅP OG KONVENSJONER	87
10.4	SVAK IDENTIFIKASJON MED KIRKEN, MEN IKKE ET ARGUMENT FOR UTMELDING	88
10.5	Å OVERLATE VALGET TIL BARNET	89
10.6	OPPSUMMERING	92
11	KONSEKVENSER FOR OPPVEKSTEN	95
11.1	INNLEDNING	95
11.2	FORMIDLINGSPLIKT	95
11.3	UHELDIG PÅVIRKNING I BARNDOMMEN, ELLER RELIGIØS OG LIVSSYNSMESSIG STIMULERING	96
11.4	DEN VIKTIGE RELIGIONSUNDERVISNINGEN PÅ SKOLEN.....	97
11.5	UNGDOMSÅRENE, MODEN FOR RELIGIØS PÅVIRKNING.....	98
11.6	VÆRE EN DEL AV FLOKKEN – VENNER OG KLASSEKAMERATER	99
11.7	RELIGIØS KUNNSKAP MED FLERE FORBEHOLD.....	100
11.8	HVIS DE HAR VELDIG LYST	101
11.9	GODE AKTIVITETER ER ET OVERORDNET HENSYN.....	102
11.10	RELIGION, ET PERSONLIG FORHOLD	103
11.11	OPPSUMMERING.....	104
12	I POSE OG SEKK?	107
12.1	INNLEDNING	107
12.2	HØYTIDELIG DÅPSGUDSTJENESTE.....	107
12.3	EN HIMMEL OVER NYTT LIV	108
12.4	DÅPEN GIR TRYGGHET.....	109
12.5	FADDERSKAP.....	109
12.6	DÅPSKJOLE	110
12.7	OPPSUMMERING	111
13	KONKLUSJON	113
	LITTERATURLISTE	121
	APPENDIKS.....	127
13.1	MØDRE OG FEDRE MEDLEM AV DEN NORSKE KIRKE	127

TABELL OG FIGURLISTE

Tabell 1. Medlemmer i Den norske kirke, andre tros- og livssynssamfunn og ikke-medlemmer i prosent av antall innbyggere i Oslo kommune, Asker, Bærum og i hele landet i 2014.	25
Tabell 2. Antall døpte i 1973–2014 fordelt på bispedømme.	27
Tabell 3. 2-åringer i Dnk (døpte) i prosent av totalt antall 2-åringer (tilhørige og døpte) fordelt på kommuner fra 2010–2014.....	29
Tabell 4. 2-åringer i Dnk (døpte) i prosent av totalt antall 2-åringer (tilhørige og døpte) fordelt på prostier i Oslo bispedømme fra 2010–2014.....	30
Tabell 5. Viktigheten av å markere kirkelige eller religiøse seremonier blant Den norske kirkes medlemmer, fordelt på årene 1998, 2000, 2007/2008 og 2012. Prosent	31
Tabell 6. Viktigheten av å markere kirkelige eller religiøse seremonier blant Den norske kirkes medlemmer fordelt på landsdel. Prosent	33
Tabell 7. Viktigheten av å markere kirkelige eller religiøse seremonier blant Den norske kirkes medlemmer fordelt på bostedsstørrelse. Prosent.....	34
Tabell 8. Viktigheten av å markere kirkelige eller religiøse seremonier blant Den norske kirkes medlemmer fordelt på alder. Prosent.....	34
Tabell 9. Viktigheten av å markere kirkelige eller religiøse seremonier blant Den norske kirkes medlemmer fordelt på kjønn. Prosent.....	35
Tabell 10. Grunner for å velge dåp blant medlemmer som har døpt sitt/sine barn fordelt på landsdel. Prosent	37
Tabell 11. Grunner for å velge dåp blant medlemmer som har døpt sitt/sine barn fordelt på aldersgrupper. Prosent.....	39
Tabell 12. Grunner for å velge dåp blant medlemmer i Oslo og Akershus som har døpt sitt/sine barn fordelt på aldersgrupper. Prosent.....	40
Tabell 13. Grunner for å velge dåp blant medlemmer som har døpt sitt/sine barn fordelt på kjønn. Prosent	40
Tabell 14. Grunner for å velge dåp blant medlemmer i Oslo og Akershus som har døpt sitt/sine barn fordelt på kjønn. Prosent.....	41
Tabell 15. Bakgrunnsvariabler blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent.....	44
Tabell 16. Religiøse trosforestillinger blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent	46
Tabell 17. Nyreligiøse trosforestillinger blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent.....	47
Tabell 18. Relasjon til Den norske kirke blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent.....	48
Tabell 19. Viktigheten av å markere kirkelige eller religiøse seremonier blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent	49
Tabell 20. Faktorer som har påvirket relasjonen til Den norske kirke på en positiv måte blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent.....	50
Tabell 21. Faktorer som har påvirket relasjonen til Den norske kirke på en negativ måte blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent.....	52

Tabell 22. Grunner for å fortsatt være medlem av Den norske kirke blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent.....	53
Tabell 23. Holdninger til medlemskap i Den norske kirke blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent	55
Tabell 24. Partner og venners religiøse tilhørighet blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt og alle medlemmer. Prosent.....	55
Tabell 25. Holdninger til religionens rolle i Norge og Den norske kirkes relasjon til staten blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt og alle medlemmer. Prosent.....	56
Tabell 26. Økonomiske bidrag til diverse saker og virksomheter i løpet av de siste to årene blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt og alle medlemmer. Prosent.....	57
Tabell 27. Deltakelse i aksjon eller demonstrasjon i løpet av de to siste årene blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt og alle medlemmer. Prosent.....	58
Tabell 28. Religiøse trosforestillinger blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent.....	62
Tabell 29. Religiøse trosforestillinger blant Dnk-medlemmer under 45 år fordelt på landsdel. Prosent	63
Tabell 30. Nyreligiøse trosforestillinger blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent.....	64
Tabell 31. Nyreligiøse trosforestillinger blant Dnk-medlemmer under 45 år fordelt på landsdel. Prosent	64
Tabell 32. Relasjon til Den norske kirke blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent	65
Tabell 33. Relasjon til Den norske kirke blant Dnk-medlemmer under 45 år fordelt på landsdel. Prosent	66
Tabell 34. Faktorer som har påvirket relasjonen til Den norske kirke på en positiv måte blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent	67
Tabell 35. Faktorer som har påvirket relasjonen til Den norske kirke på en positiv måte blant Dnk-medlemmer under 45 år fordelt på landsdel. Prosent.....	68
Tabell 36. Faktorer som har påvirket relasjonen til Den norske kirke på en negativ måte blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent	69
Tabell 37. Faktorer som har påvirket relasjonen til Den norske kirke på en negativ måte blant Dnk-medlemmer under 45 år fordelt på landsdel. Prosent.....	70
Tabell 38. Grunner for å fortsatt være medlem av Den norske kirke blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent.....	71
Tabell 39. Grunner for å fortsatt være medlem av Den norske kirke blant Dnk-medlemmer under 45 år fordelt på landsdel. Prosent.....	72
Tabell 40. Holdninger om medlemskap i Den norske kirke blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent	72
Tabell 41. Holdninger om medlemskap i Den norske kirke blant medlemmer under 45 år fordelt på landsdel. Prosent.....	73
Tabell 42. Partner og venners religiøse tilhørighet blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent	73
Tabell 43. Partner og venners religiøse tilhørighet blant Dnk-medlemmer under 45 år fordelt på landsdel.. Prosent.....	74

1. INNLEDNING

Dette er en religionssosiologisk undersøkelse av nedgangen i oppslutningen om dåp i Oslo bispedømme. I Oslo bispedømme har antall døbte sunket de siste 50 årene. I 1964 ble 78 prosent av alle fødte døpt. I 2014 var andelen 31 prosent. Det er trenden med at færre foreldre velger å døpe barna sine denne rapporten vil undersøke. Endringene i barnedåpstradisjonen analyseres i lys av større samfunnsendringer og brede kulturelle strømninger. Det er med dette utgangspunktet vi fortolker dåpspraksisen.

Fokuset er på foreldre som har valgt ikke å døpe barna sine. Det er foreldre som har valgt å ha en annen form for markering i forbindelse med fødsel og navngiving, og det er foreldre som ikke har hatt noen markering i det hele tatt. Det de har til felles er at de alle er foreldre og at de alle er medlemmer av Den norske kirke. Undersøkelsen vil finne ut hvem foreldrene er, motiver for å velge bort dåp, beslutningsprosessen og om valget har noen betydning for oppdragelse.

Undersøkelsen er basert på samfunnsvitenskapelige metode for innsamling og bearbeiding av data. Undersøkelsen har et bredt datatilfang. Den består av data hentet fra Den norske kirkes medlemsregister over medlemmer og tilhørige i Den norske kirke, intervjuer med foreldre og en spørreskjemaundersøkelse. Det vil si at vi har analysert både såkalte kvalitative og kvantitative data. Dataenes ulike karakter vil kunne sikre både bredde og dybde i utforskningen av problemstillingen.

I den kvantitative undersøkelsen, som er delt i fire kapitler, fokuserer vi særlig på medlemmer som ikke har døpt sine barn. Vi undersøker hva som kjennetegner denne gruppen ut fra deres sosiale og religiøse profil, og ikke minst på hvilke områder de skiller seg fra medlemmer som har døpt. Vi vier også plass til analyser av holdninger til religiøse overgangsritualer blant Den norske kirkes medlemmer, begrunnelser for valg av dåp, og kjennetegn ved medlemmer som bor i ulike regioner i Norge, med fokus på sammenligning mellom Oslo og Akershus og de øvrige. Den kvantitative delen søker derfor å både beskrive klimaet for dåp blant Den norske kirkes medlemmer, med hensyn til dåpens anseelse og motiver for dåp, og hvilke bakgrunnsfaktorer som spiller inn når medlemmer velger bort dåp.

I intervjuundersøkelsen er alle foreldrene i et parforhold. Avgjørelsen om ikke å døpe barnet er derfor noe som de har tatt sammen med sin ektefelle eller samboer. Perspektivene er hele tiden sett fra den av foreldrene som er medlem av kirken og hennes eller hans syn på hvorfor de valgte bort barnedåpen. Like fullt kan ikke beslutningen isoleres fra partnerens ståsted og deres holdninger til barnedåp og de alternativene som finnes til barnedåp. Denne undersøkelsen handler om hvilke argumenter som ble tillagt vekt, hvordan hun eller han vurderer sin partners synspunkter og prosessen fram til å velge bort dåp.

Foreldrene har hatt en oppvekst innenfor kristen kulturtradisjon. De forholder seg både til eget liv og til egen kultur. De kjenner på de begrensinger og mulighetene som ligger i det å være foreldre og å måtte ta et valg, men også at situasjonen de står i fremmer ressurser de har til rådighet til å ta en beslutning til beste for barnet. Undersøkelsen eksponerer en fristillingsprosess fra gamle strukturer, samtidig som den formidler en kultur hvor barnedåp har vært en århundrelang tradisjon.

1.1 PROBLEMSTILLINGER

Til grunn for undersøkelsen ligger hovedspørsmålet: Hva er årsaken til nedgangen i oppslutningen om dåp i Oslo bispedømme? Dette spørsmålet vil vi besvare ved å svare på følgende underspørsmål:

- Hvem er de og hva kjennetegner foreldre som velger bort dåp?
- Hvordan begrunner og motiverer foreldrene at de ikke ville døpe barna sine?
- Hvordan har de kommet fram til beslutningen?
- Hvordan tenker foreldre om forholdet mellom å ikke døpe barnet sitt og religiøs eller livssynsmessig oppdragelse?

Forskningsprosjektet tar sikte på å tegne et bilde av dåpspraksis og nyere endringstendenser i Oslo bispedømme. Demografiske og kulturelle endringer i hovedstadsområdet gjør Oslo bispedømme interessant i denne sammenheng. Sett fra Den norske kirkes ståsted er det viktig å få større kunnskap om de empiriske endringene. Vi har derfor vært opptatt av å analysere hovedstadsområdet i forhold til de andre regionene i holdninger til og oppslutning om dåp.

En analyse av bispedømmets situasjon, mener vi kan gi Oslo bispedømme viktige innspill til hvordan de skal forholde seg til endringene og hvilke tiltak som skal settes inn for å få snudd tendensen.

1.2 GANGEN I RAPPORTEN

Rapporten følger en struktur som først gir et bredt innblikk i tematikken omkring nedgang i oppslutning om dåp blant Den norske kirkes medlemmer, før den så undersøker dette mer inngående via surveydata og intervjudata.

Innledningsvis gjør vi rede for datagrunnlaget og metodiske fremgangsmåter. Deretter diskuterer vi tre teoretiske perspektiv som bidrar til å belyse endringer i dåpspraksiser i den norske konteksten, pluralisering, individualisering og autentisitet. Avslutningsvis i kapitelet om teoretiske perspektiver, skisserer vi opp en tredelt typologi som beskriver ulike typer medlemmer i Den norske kirke basert på tilknytning: de aktivitetskristne, de kulturkristne og de distanserte medlemmene. Denne kategoriseringen av tilknytninger bidrar til å belyse mangfoldet av medlemmer i Den norske kirke, og hvordan disse gruppene forholder seg til dåp.

Videre i rapporten, i kapittel 4, beskriver vi Oslo bispedømme med hensyn til tros- og livssynsmangfoldet. Her gjennomgår vi også tallene for døpte barn over tid og ser på situasjonen i prostiene i Oslo bispedømme. Oslo, Bærum og Asker kommuner sees i sammenheng med andre kommuner i landet.

Kapittel 5 til kapittel 8 gir vi et bredt innblikk i tilstanden for dåp blant Den norske kirkes medlemmer. Her analyserer vi holdninger til religiøse overgangsritualer, og ser særskilt på hvorvidt enkelte livsbegivenheter betraktes som viktigere enn andre å markere med en religiøs seremoni. Videre undersøker vi hvilke motiver som rangeres høyest og hvilke motiver som gis mindre betydning når det kommer til valg av dåp. Kapittel 7 er viet til medlemmer i Den norske kirke som har valgt bort dåp. Hensikten med dette kapitelet er å karakterisere denne gruppen, og hvordan de eventuelt skiller

seg fra medlemmer som har døpt. Avslutningsvis i den kvantitative delen av rapporten, sammenligner vi medlemmer i Oslo og Akershus med medlemmer i andre deler av landet med hensyn til religiøs tro, praksis og tilknytning. Dette kapitlet gir derfor innblikk i hva slags typer medlemmer som sogner til Oslo bispedømme.

Fra kapittel 9 studerer vi mer inngående endringer i dåpspraksis, motiver og handlingsmønstre for medlemmer som har valgt bort dåp gjennom et kvalitativt intervjumateriale. Alle foreldrene var i par, da de valgte bort dåp. For å understreke at å velge dåp og å velge bort dåp ikke er overbevisninger som mor og far tar for seg selv, men inngår i et samspill dem i mellom, har vi lagt kapitlet om foreldrenes forhandlinger om dåp før kapitlet om motiver for valg av dåp. I dette kapitlet har vi også presentert de ni foreldrene som er medlem av kirken og som har valgt bort dåp.

I kapittel 10 ser vi på hvordan foreldre reflekterer rundt valget om ikke å døpe barna sine, og hvordan de motiverer avgjørelsen. I kapittel 11 analyserer vi sammenhengen mellom å velge bort barnedåp og de vilkårene foreldre ønsker å skape for overføring av verdier, historie og tradisjon til barnet. I kapittel 12 behandler vi foreldrenes refleksjoner rundt forskjeller og likheter, eller positive og negative sider ved valg av dåp, versus navnefesten. I dette kapitlet ser vi også på de av foreldre som har inntatt en aktiv holdning til dåpsgudstjenesten og hvordan de forhandler, viderefører og omformer sider ved dåpsgudstjenesten til navnefesten.

Konklusjonen oppsummerer og diskuterer funnene. På slutten av rapporten har vi et vedlegg hvor vi gir en kort beskrivelse av informantene som intervjustudien er basert på.

2 DATAGRUNNLAG OG METODE

Rapporten baserer seg på analyse av både kvantitative og kvalitative data. Fire ulike datakilder er benyttet: 1, Årsstatistikken til soknene i Den norske kirke (Menighetenes årsstatistikk) 2, Den norske kirkes medlemsregister 3, KIFOs Tros- og livssynsundersøkelse fra 2012, og 4, kvalitative intervjuer med foreldre som er medlemmer av Den norske kirke som har valgt andre alternativer enn dåp.

2.1 KVANTITATIVE DATA

Rapportens kvantitative data består av KIFOs Tros- og livssynsundersøkelse gjennomført i 2012. I tillegg mener vi at det vil tilføre feltet viktig kunnskap å studere registerdata samlet inn av menighetene (Menighetens årsstatistikk og Den norske kirkes medlemsregister) og publisert av Statistisk sentralbyrå og Kirkerådet.

Registerdataene skal først og fremst analysere Oslo bispedømme, oppslutningen om dåp i de ulike prostiene, og se dette i sammenheng med landet forøvrig. Medlemsregisteret viser hvor de som døper sine barn bor og når de blir døpt, og motsvarende hvem som ikke blir døpt, men forblir tilhørende. Det er Sunniva Holberg, forskningsassistent ved KIFO, som har utarbeidet tabellene basert på data hentet fra Den norske kirkes medlemsregister.

Tros- og livssynsundersøkelsen (TLU)

Tros- og livssynsundersøkelsen (heretter forkortet TLU) utgjør en stor del av datamaterialet benyttet i denne rapporten, presentert i kapitlene 5, 6, 7 og 8. TLU ble utformet av Ulla Schmidt, Sunniva Holberg og Ida Marie Høeg (prosjektleder) ved KIFO. På oppdrag av KIFO ble undersøkelsen gjennomført i slutten av oktober til cirka midten av november i 2012 av Norstat, en av Europas ledende leverandører av datainnsamling. I Norge har Norstat et panel med rundt 83 500 personer som de kan sende undersøkelser til per e-post og kan derfor sørge for et landsrepresentativt utvalg.

I forbindelse med TLU ble totalt 16 745 invitasjoner sendt ut. Av disse fullførte 4005 personer undersøkelsen, noe som gir en svarprosent på 24 prosent. 2991 av respondentene er medlem av Den norske kirke og det er disse, og undergrupper blant medlemmene, som analysene i denne rapporten er basert på.

TLU tar for seg en rekke spørsmål knyttet til trosforestillinger, religiøs praksis, forhold knyttet til medlemskap i Den norske kirke, holdninger til religiøse seremonier, grunner for valg av kirkelig dåp, holdninger til religion i ulike deler av samfunnslivet samt bakgrunnsvariabler som kjønn, alder, bosted, utdanningsnivå etc. Undersøkelsen er derfor velegnet til å gi svar på problemstillingene som stilles i denne rapporten, om hvorfor noen medlemmer velger å døpe sitt barn i kirken, men med et særlig fokus på hvorfor noen medlemmer velger bort dåp.

Rapportens kvantitative deler fokuserer på flere sider ved dåpstematikken. I kapittel 5 ser vi nærmere på Dnk-medlemmers holdninger til kirkelige eller religiøse seremonier for å markere en fødsel, et giftermål og et dødsfall. Spørsmål om holdninger til slike seremonier har blitt stilt i flere

undersøkelser opp igjennom; i RAMP-undersøkelsen (Religious And Moral Pluralism, en felleseuropeisk undersøkelse inkludert Norden)¹ i 1998, KIFOs Folkekirke-undersøkelse fra 2000, SSBs LOGG-undersøkelse (Livsløp, generasjon og kjønn) i 2007/2008 og nå sist i KIFOs Tros- og livssynsundersøkelse i 2012. Dett gir oss anledning til å undersøke eventuelle endringer i Dnk-medlemmers oppslutning om markering av sentrale livsbegivenheter med en religiøs eller kirkelig seremoni.

I kapittel 6 tar rapporten for seg TLUs spørsmål om hvilke begrunnelser medlemmer tiller valget om å døpe sitt barn. Her ble medlemmer med barn og som har gjennomført dåp bedt om å ta stilling til elleve oppgitte begrunnelser for sitt valg, som de skulle rangere fra meget viktig til ikke viktig i det hele tatt.

Både i første og andre del av den kvantitative analysen, sammenligner vi ulike grupper basert på sosiale kjennetegn, som hvilken region de bor i, deres alder og kjønn.

I kapittel 7 går vi nærmere inn på kjernetematikken i rapporten, nemlig hva som kjennetegner medlemmer i Den norske kirke som har barn men som har valgt bort dåp. Her er vi særlig opptatt av om, og eventuelt på hvilke områder, denne gruppen skiller seg fra medlemmer som har benyttet seg av dåp. Potensielle skillelinjer som undersøkes, er gruppenes sosiale profil (kjønn, alder, bosted, utdanningsnivå etc.), deres religiøse profil (grad av religiøsitet, tilknytning og holdninger til Dnk), holdninger til religionens rolle i samfunnet og forholdet mellom staten og religion, og tilslutt respondentenes aktivitet i sivilsamfunnet. Siden det å benytte seg av dåpen fortsatt er det mest vanlige, der dåpen representerer det konvensjonelle valget, er gruppen av de som ikke har døpt ganske liten, nemlig 115 personer. 37 personer har barn som både er døpt og barn som ikke er døpt. For at gruppen av medlemmer som ikke har døpt skal utgjøre en rimelig størrelse med hensyn til analysene, har vi valgt å slå sammen disse (N=152). Fortsatt er gruppen relativt liten, hvert fall sammenlignet med antall medlemmer med barn og som har døpt, som utgjør 1920 personer. Dette innebærer at vi ikke har kunnet fokusere på de som har valgt bort dåp og bor i Oslo bispedømme (Oslo/Akershus), men har måttet inkludere alle som ikke har døpt uavhengig av hvor i landet de bor. Små grupper medfører at det blir vanskeligere å finne statistiske forskjeller. Der det er statistiske forskjeller er dette markert i tabellene.

I den siste kvantitative delen av rapporten, kapittel 8, har vi valgt å fokusere på medlemmer som bor i ulike regioner av Norge. Rapporten søker å finne forklaringer på nedgang i dåpsoppslutningen blant Oslo bispedømmes medlemmer. Derfor undersøker vi hvorvidt det er grunn for si at medlemmer i Oslo og Akershus skiller seg på vesentlige måter fra medlemmer som bor i andre regioner. Vi undersøker her alle medlemmer og medlemmer under 45 år, basert på hvor de bor i landet.

Analysene består hovedsakelig av krysstabeller, men vi har også gjennomført korrelasjonsanalyser for å undersøke for samvariasjon mellom ulike typer begrunnelser for dåp, som presenteres i kapittel 6.

¹ Se Gustafsson og Petterson (2000) for nærmere beskrivelse av undersøkelsen.

2.2 KVALITATIVE DATA

Høsten 2003 og våren 2004 intervjuet Høeg ni foreldre som var medlem av Den norske kirke og som hadde valgt bort dåp til fordel for navnefest. Alle foreldrene var bosatt i Oslo og ett par i Asker. Bortsett fra én mor med tre barn i skolealder og ned til ett år, hadde de andre barn fra ett halvt år til to år. Intervjuene er hentet ut fra undersøkelsen *Velkommen til oss. Ritualisering av livets begynnelse* fra 2008 (Høeg 2008, 2010). Dette er en PhD-avhandling basert på intervjuer med 38 foreldre (19 foreldrepar) som hadde valgt dåp eller navnefest. Blant de 38 foreldrene er det ni foreldre som var medlem av Den norske kirke, og som ikke hadde døpt barna sine. Blant de ni foreldrene var det fire menn og fem kvinner. De besto av to par hvor begge er medlem av Den norske kirke (Anita & Per, Eva & Ole) og tre kvinner (Monica, Kristin, Tone) og to menn (Stein, Jan) som har partnere som ikke er medlem av Den norske kirke. Det er innholdet i intervjuene med disse ni foreldrene som redegjøres for. Det er disse dataene som danner grunnlag for analysene av foreldrenes motiver for å velge bort dåp.

Temaet for PhD-avhandlingen var aktørenes erfaring med dåp og navnefest. Fokuset var på foreldrenes erfaringer i sine konkrete framtrekelsesformer med utgangspunkt i lokal og erfaringsnær kunnskap. Hensikten var å få fram deltakernes konkrete utforming av de rituelle handlingene, opplevelse av å utføre handlingene og deres forståelse av hva handlingene formidler i religiøs / livssynsmessig og sosial forstand.

Temaet for de 38 intervjuene gikk ut over erfaringsgrunnlaget for ritualiseringene. Motiver for å velge dåp og navnefest ble også tematisert. I Norge, som i de aller fleste land i Europa, føler flere og flere at båndene til deres religiøse opphav er løse. At en selv er døpt og konfirmert i kirken vil ikke si det samme som at en ønsker at egne barn skal gjennom det samme. Hensikten med PhD-avhandlingen var å komme med et bidrag til mer kunnskap om religions- og livssynspluralismen i Norge i begynnelsen av et nytt årtusen, og hvordan pluraliseringen så å si handles fram i en konkret situasjon – der et barn har kommet til verden. Utvalget av foreldre som skulle intervjues ble da styrt ut fra å finne foreldre som er oppvokst i det vi kan kalle en kristen kulturkrets. De fleste foreldre var medlem av Den norske kirke eller en av folkekirkene i våre naboland. Hensikten var å se på om deres erfaringer og motiv for valg av ritual skilte seg fra foreldre med samme kulturelle utgangspunkt, men som i stedet hadde valgt navnefest.

I avhandlingen ble ikke motivene for valg av dåp og navnefest analysert. Det ble utelatt fra avhandling. I denne undersøkelsen av nedgang i dåp i Oslo bispedømme er det dette datamaterialet som ikke tidligere har blitt analysert, som analyseres.

Siden den kvalitative undersøkelsen ble gjennomført i 2003–2004 har dåpsprosenten i Oslo bispedømme gått ned. I 2003 og 2004 lå den i Oslo på cirka 37 prosent, i Asker på cirka 73 prosent og i Bærum på cirka 67 prosent. Hvordan oppslutningen om dåp var blant medlemmer i 2003 og 2004 har vi ikke data på. Først i 2010 har datakvaliteten på medlemsregisteret oppnådd tilfredsstillende standard, og tall på tilhørige og medlemmer har kunnet publiseres. Trolig var oppslutningen om dåp blant medlemmer noe høyere den gang enn i dag. Det tilsier at foreldre som valgte bort dåp i 2003 og 2004, i mindre grad enn nå var en minoritet. Det har trolig virket inn på fortolkningen av valg, motiver og konsekvenser for barneoppdragelsen. Like fullt vil vi hevde at foreldres tilnærming til dåp

i overveiende grad er den samme. Vår forståelse av diskursen rundt dåp, er at dåpstradisjonen er normen og at de som velger bort dåp er de som må argumentere sterkest for beslutningen.

Et annet forhold som også må kommenteres er Trosopplæringsreformen i Den norske kirke. Reformen ble vedtatt i 2004 og bygd ut trinn for trinn. I 2014 fikk for første gang alle menighetene i Den norske kirke midler til trosopplæringen. Mange landsomfattende og lokal tiltak har blitt satt i gang og medlemmer 0 til 18 år får tilbud om ulike aktiviteter og arrangementer. Blant annet sender mange menigheter ut tilbud til foreldre som har fått barn og minner om muligheten for dåp og tilbud om babysagn. Informasjonen kan medføre et mer informert valg, og muligens også flere «gode grunner» for ikke å velge dåp. Hadde intervjuene vært utført i 2014 og ikke 2003-2004 ville de muligens også reflektert noe mer rundt medlemskapet, tilhørigheten til kirken og kirkelige tilbud til barna.

I intervjuundersøkelsen ble begge parter i paret intervjuet. Hvorfor heller ikke intervju mødre og fedre uten relasjon til hverandre? Kjønnnsforsker Åse Røthing (2004: 31–38) og spesialpedagog Monica Dalen (2004: 38–39) har hver for seg beskrevet hvilke etiske komplikasjoner det innebærer å intervju hver for seg personer som har nære relasjoner til hverandre. Røthing peker på at parets ønske om å gi en felles versjon kan virke dempende på kritikken av partneren, for på den måte å framstå og kanskje også skape mer likhet partnerne i mellom (Røthing 2004: 157–158). Høeg kan ikke utelukke at Røthings antydninger også gjelder for dette materialet. Like fullt er Høeg av den oppfatning at slike fellesskapshensyn ikke virket særlig dominerende for parenes framstilling. De virket mest opptatt av å snakke om sine egne erfaringer med dåp eller navnefest, uten å skjele til hva partneren måtte tenke og mene.

Er det mulig på grunnlag av intervjuer med ni informanter å generalisere til erfaringer og fortolkninger av foreldre, medlem av kirken og som har valgt bort dåp? Nei, funnene er *ikke* representative i statistisk forstand, men på bakgrunn av både bredde og variasjon i gruppen informanter vil vi si at vi langt på vei har tillit til funnenes overføringsverdi (Fog 1996: 203–204). Intensjonen med undersøkelsen er at den kunnskapen som er utviklet i dette forskningsprosjektet i form av fortolkninger, mekanismer og begreper skal ha gyldighet for andre situasjoner enn de Høeg har studert. Det vil si at hensikten ikke bare er å få innsikt i refleksjonene og erfaringene til de foreldrene som er intervjuet, men også å generere kunnskap og fortolkninger som har overføringsverdi til andre foreldre som har valgt bort dåp.

Datamaterialet er anonymisert. Dette var forhold som Høeg informerte om i et eget informasjonsskriv som ble sendt ut til informantene i forkant av intervjuet. I tillegg opplyste hun dem både skriftlig og muntlig om at personlige opplysninger ville bli *anonymisert* i framstillingen av materialet. I analysearbeidet har Høeg vært opptatt av hvordan hun best mulig kan ivareta informantenes anonymitet og samtidig gjøre bruk av deres bakgrunnsopplysninger. Måtene å innfri anonymitetskravet på har vært å operere med fiktive navn på informantene og andre forhold som kunne spores tilbake til dem. Opplysninger om alder, utdanning, yrke eller jobbsektor er utelatt. Anonymitetskravene har ytterligere blitt skjerpet inn i de tilfellene der vedkommende har hatt spesielle livserfaringer.

3 TEORETISKE PERSPEKTIVER PÅ NEDGANGEN I OPPSLUTNING OM DÅP

3.1 INNLEDNING

Til grunn for forståelsen av endringene i dåpspraksisen, ligger antagelsen om at norsk kultur er preget av pluralisering og individualisering, men hvor også tradisjon gjør seg gjeldende. Spenningene mellom individuell fristilling og tilbud av kollektiv tilhørighet vil kunne prege foreldrenes valgbetingelser, handlingsmønstre og motiver. Et teoretisk perspektiv på disse sidene ved religion i dagens samfunn er ment å kaste lys over dataenes meningsinnhold.

3.2 PLURALISERING

Pluraliseringen av det norske samfunnet har endret folks holdning til religion. Åpenhet og interesse for andre religioner enn kristendommen er merkbar, ikke bare for de som orienterer seg mot nyreligiøsitet, men også for de som er en del av feltet til Den norske kirke. Samtidig ser vi at religion har fått en mer fremtredende plass i offentligheten både i sosial og politisk betydning. 45 prosent av den norske befolkning mener at det er grunnleggende sannheter i flere religioner, 49 prosent av medlemmene er av samme oppfatning (TLU 2012). Utviklingen i Norge som ellers i Europa ser ut til å gå i retning av at kirken mister evne og mulighet til å styre folks moral og religiøse tenkning. Troen er mindre kirkestyrt enn før, den er mer autonom, mer uforpliktende og Gud forstås som mindre dømmende (Repstad 2000).

Pluraliseringen slår også inn i Den norske kirke og har betydning for medlemskap og dåp. Foreldre som velger bort dåp er et uttrykk for denne tendensen. En del foreldre som har valgt bort dåp, har også valgt bort kirken. Den er hverken aktuell som seremonikirke i forbindelse med endringer i livsløpet eller ved høytider. Sympatier og interesser går i andre retninger. De som velger bort kirken kan operere innenfor andre religiøse eller livssynsmessige miljøer, eller ikke ha noen slik tilknytning. Der vi kan snakke om et feltbytte behøver ikke de formelle båndene til kirken å være oppløst.

Det er mulig å se ulike religions- og livssynsgrupper i Norge som i et konkurrerende forhold, et konkurranseforhold som virker inn på medlemmenes tilknytning til Den norske kirke. Utformingen av menneskers livssyn eller religion på en dyp og vedvarende måte forutsetter institusjonalisering, hvis ikke vil det være vanskelig å vinne aksept og få gjennomslag for læren (Bourdieu 1997: 127). Kritikken på slutten av 1950-tallet av kristendommen som grunnlaget for moralsk tenkning og kirken som garantist for den gode moral, førte til at en sekulær protestbevegelse ble institusjonalisert. Human-Etisk Forbund ble etablert med styre, medlemsregister, regelmessig møtevirksomhet og blad, etter hvert også med heltidsansatte, regionalkontorer, eget forlag osv. En viss institusjonalisering har vi også sett i det nyreligiøse feltet, men fortsatt er betegnelsen nettverk den mest dekkende for bevegelsen. Det religiøse tilbudet i det nyreligiøse feltet er for det meste organisert av enkeltpersoner og små grupper som proklamerer sine tjenester (kurs, foredrag, utdanninger, konserter, turer, ritualiseringer) eller salg av musikk og magiske gjenstander gjennom annonser og artikler i blader og på egne hjemmesider. Et bidrag til institusjonaliseringen av nyreligiøsiteten fant sted for noen år siden (2002), da Holistisk Forbund ble etablert som et eget livssynssamfunn.

Målgruppen til forbundet kan sies å være de som ikke identifiserer seg med Den norske kirkes teologi eller rituelle praksis, og som er brukere av tjenestene i det nyreligiøse feltet.

3.3 INDIVIDUALISERING

Bevegelser av folk mellom de religiøse og livssynsmessige feltene er et uttrykk for individualisering. Avanserte industrialiserte samfunn har gjennomgått prosesser av individualisering, subjektivering og privatisering, som har vært med på å gi tro, følelser, religiøs praksis og sosiale relasjoner et mønster preget av personlig valg. Teorier om modernitet setter søkelyset på en prosess hvor individet løser seg fra fellesskap og får muligheter til å forfølge egen vilje og individuelle preferanser.

Alle disse teoriene ser ut til å indikere at religiøs frihet og religiøse forskjeller er en del av et religiøst *marked*. Dette er tilbud og etterspørsel som både kan sikre religiøs og livssynsmessig utfoldelse, men også åpne opp for religiøs forførelse, utnyttelse og misbruk (Heelas og Woodhead 2005). Dessuten vil den sterke betoningen av individets frihet og individuelle valg kunne gjøre det mulig å sette sammen religiøse elementer med ulik opprinnelse. Synkretisme, eller hybrid form for religion, blir da lett utfallet når en sidestiller og blander religiøse elementer basert på individuelle kombinasjoner. Dette gjør at kvinner og menn ikke bare kan, men også må bestemme seg for hvordan de vil utforme sitt religiøse eller livssynsmessige grunnlag.

Større sosiale prosesser har lagt til rette for et religiøst marked. Migrasjon og globaliseringen har gjort det lettere for religiøse entreprenører og organisasjoner å markedsføre sine budskap. Dette har skapt flere arenaer, samtidig som det har muliggjort et religiøst konsum. Men ikke alle statsfinansierte institusjoner eller offentlige rom er like tilgjengelig for religiøs praksis eller misjonering. Her vil det være ulik juss og praksis fra stat til stat. I mars måned 2015 sendte flere menigheter i Kristiansand ut til alle husstandene en bok med andakter og personlige troshistorier (Levende tro). Det vakte harme fra en del innbyggere. De opplevde at de hadde blitt påtvunget andres tro. Så langt har både Den norske kirke og Human-Etisk Forbund sendt ut til ungdom i konfirmasjonsalder brosjyrer om sine respektive konfirmasjonstilbud. Det er tvilsomt at de religiøse og livssynsmessige organisasjonene i framtiden vil fortsette å ha tilgang på det statlige folkeregisteret. Trolig vil andre organisasjoner klage på den privilegerte tilgangen Dnk og HEF har hatt.

Selv ikke teorier som i stor grad framstiller individet som eksponert for et religiøst marked, som mer eller mindre er preget av frie spilleregler for individuelle preferanser og behov, vil mene at individet foretar sine valg uten begrensninger. De to tyske sosiologene Ulrich Beck og Elisabeth Beck-Gernsheim (2002) peker på vesentlig sider ved individualiseringens dynamikk. Mens det har blitt løsnet på tradisjonelle normer og regler, er individet samtidig bundet av krav, begrensninger og forutsetninger som er produsert av moderne institusjoner, slik som lovverk, arbeidsmarked, byråkrati velferdsstat, utdanning osv.

En av de viktigste funksjonene i individualiseringsprosesser, er at de ikke bare tillater, men krever et aktivt bidrag fra den enkelte. Beck og Beck-Gernsheim mener individualisering innebærer tvang. Individet er tvunget til å skape, iscenesette og administrere ens egen biografi gjennom skiftende preferanser og endringer i livsfaser. Jo mer utvalget av alternativer øker, jo mer er en nødt til å ta stilling til. Dette innebærer justeringer i folks livshistorie, planlegging på lang sikt og å tilpasse seg

endringer. Så med flere og nye handlingsmuligheter, følger det også nye krav som vil kunne begrense individualiseringsprosessen.

3.4 AUTENTISITET

Den sterke betoningen av individets frihet og individuelle valg gjør spørsmål som «hva er riktig for meg?», «hva tror jeg på?» og «hva jeg skal velge?», relevant. Overført på foreldre som er medlem av Den norske kirke, vil spørsmålet være: Er det riktig ikke å velge dåp, er det riktig av oss som foreldre og er det riktig overfor barnet? Spørsmålene kan besvares ut fra egne fortolkninger og refleksjoner rundt verden, barnets plass i verden, foreldrerollen, familielivet og vilkår for god oppvekst og individuell utvikling.

Filosofen Charles Taylor mener at det som er typisk for den tiden vi lever i er menneskets streben etter autonomi og autentisitet. Autonomi er å være tro mot seg selv. Autentisitet er det moralske ideal bak vår tids selvrealisering (Taylor 1992: 15). Med dette er koblingen mellom å være en del av et åndelig sosialt fellesskap og måtte gjøre ting på sin egen måte brutt. Resultatet er vekst i antall retninger av livssyn og livsstil, samtidig som utfoldelsen er blandet med mye tvil og usikkerhet (Taylor 2007).

Taylor fremmer gjennom hele sitt filosofiske virke et bilde av mennesket som et selvfortolkende og selvreflekterende vesen. Mennesket skaper sin virkelighet og identitet, og handler i verden ut fra en kontinuerlig søken etter mening. Dette kan forstås som å være tro mot seg selv og handle med tanke på å realisere seg selv. Taylors filosofi gir perspektiver til å forstå mennesket som subjekt og aktør. Mennesket er et moralsk subjekt som er bevisst sin absolutte valgfrihet.

I selvrealiseringen er det også et krav om ansvarlighet. Et godt og høyverdige liv er ikke bare ut fra hva den enkelte foretrekker, men også andres behov (Sagberg 2001: 48–49). Til grunn for Taylors filosofi ligger det faktum at mennesket er et dialogisk vesen som dannes som menneske i relasjon til medmennesker og kultur. Sosiale relasjoner og motiver utenfor individet er grunnleggende viktig. Frihet kan derfor forstås som prosess av utvikling og vekst i nært samspill med andre mennesker. Det individuelle liv er uløselig del av et felles liv.

Hovedtemaet i Taylors arbeid er hvordan vilkårene for religiøs tro og praksis har endret seg fra opplysningstiden og fram til i dag, og hvilke utfordringer endringene har ført med seg for religion (Taylor 2007). I de åndelige kulturelle drivkreftene som har gjort samfunnet mer sekulært, tegnes ofte et dystert bilde av vår samtid. I menneskets evne og streben etter å bestemme over seg selv, sikter Taylor til negative konsekvenser for individet; tomhetsfølelse og lengsel i retning av religion.

3.5 SIRKLER I TILHØRIGHET

I 2014 var 73 prosent medlemmer i Den norske kirke, flest i Nord-Trøndelag (83 %) og Sogn og Fjordane (85 %), og færrest i Oslo (53 %), Akershus (71 %) og Vest-Agder (70 %) (SSB tabell 04910). Tallene reflekterer at oppslutningen om kirken varierer en del fra fylke til fylke. Bak medlemstallene

ligger det hos kirkemedlemmene også varierte tilnærminger til kirken. Oppslutningen om kirken i form av medlemskap og bruk av kirken omfatter derfor ulike måter å relatere seg til kirken på.

Vi kan se for oss Den norske kirke som et felt med konsentriske sirkler, hvor medlemmene plasseres ut fra deres forhold til kristen tro, praksis og relasjon til kirken, fra innerste til ytterste sirkler.² I feltets innerste sirkler befinner de seg som vi kan kalle aktivitetskristne. I de midterste sirklene er de som kan kalles kulturkristne, og i feltets ytterste sirkler er de distanserte medlemmene. Dette er medlemmer som har lite eller ikke noe med kirken å gjøre. Til grunn for denne kategoriseringen av kirkens medlemmer i forhold til religiøs tro og praksis ligger det i selve begrepsbruken ingen verdimelessig ladning. Det vil si at begrepene ikke er styrt ut fra noen form for normativ vurdering av innenfor hvilke sirkler kirkemedlemmer helst bør eller skal befinne seg.

Det er ikke lett å definere medlemmene i Den norske kirke, først og fremst fordi det er vanskelig å finne kategorier som er entydige og avgrenset nok i innhold. Et annet aktuelt problem er at kategoriene kan oppleves både som misvisende og fremmedartet for de gruppene de er ment å passe for. Sirkelillustrasjonen kan likevel hjelpe oss et stykke på vei. Innenfor hver av kategoriene finnes det gradforskjeller. Plasseringen i sirklene innenfor hver av kategoriene vil ut fra identifikasjon og aktivitet avgjøre avstanden til sentrum.

Kulturkristne har mye til felles med Repstads (2000) definisjon av privatreligiøse, både slik denne formen for religion kommer til uttrykk privat og offentlig, og når det gjelder religiøs interesse og utforming. Å være kulturkristen vil i vår sammenheng si at en er medlem av Den norske kirke og føler seg delaktig i et kristent kulturelt fellesskap, uten at en er kirkegjenger eller på andre måter er en del av kirkens aktivitetsfellesskap. Den dominerende religiøse praksisen blant de kulturkristne kjennetegnes av stor oppslutning om kirkens livs- og dødsritualer, og for en del av dem også i deltakelse i konserter i kirken, og i oppslutningen om julaftengudstjenesten. De fleste kulturkristne har en religiøs tro. De er som oftest kristent preget, men er som Repstad sier, i stor grad basert på egne vurderinger av hva som er sant og riktig, i tillegg til at de også er åpne for andre religioner og religiøse strømninger. Kulturkristne er ikke avvisende til å sende barna sine på organiserte kristne aktiviteter. De kulturkristne utgjør mellom 60 og 70 prosent av medlemmene.

Aktivitetskristne utgjør aktivitetsfellesskapet i Den norske kirke. I motsetning til de kulturkristne som først og fremst er med i et kristent kulturelt fellesskap, er de aktivitetskristne i en eller annen grad også jevnlig deltakende i kirkens aktiviteter. Det er de aktivitetskristne som stort sett sitter i kirkens råd og utvalg, eller er initiativtakere, ledere, arrangører eller bare brukere av kirkens tilbud. De aktivitetskristne er personer som ofte betegnes som personlig kristne, men som ofte oppfatter seg selv som bekjennende kristne eller bare kristne. Blant kirkens medlemmer ligger deres religiøse tro og religiøse forestillinger nærmest kirkens teologi. De aktivitetskristne anser det som viktig at deres barn er engasjert i kirkens barne- og ungdomsarbeid. I likhet med de kulturkristne ser de på seg selv som foreldre som de sentrale i den religiøse oppdragelsen, men ønsker i motsetning til de kulturkristne at kirken skal hjelpe dem med å gi barna en kristen oppdragelse (Høeg mfl. 2000: 51).

² Ideen med konsentriske sirkler har Høeg fått fra Ingvild Sælid Gilhus og Lisbeth Mikaelssons forskning på nyreligiositet i Norge, presentert i bøkene *Myte, magi og mirakel* (1999: 136–137) og *Kulturens refortrylling* (2005: 13).

I Den norske kirkes ytterste sirkler finner vi de som har lav emosjonell binding til kirken og som i liten grad eller aldri benytter seg av kirkens aktiviteter. Denne gruppen er sammensatt i religiøs forstand. Her finner vi de som anser seg religiøse eller troende, og de som ikke gjør det. Den består av de som er av den oppfatning at det ikke er noen sannhet i noen religioner og oppgir at de ikke har noen religiøs tro. Og den består av de som har en tro, men ikke regner seg som kristen. De distanserte medlemmene er enten tilfreds med å stå som medlem uten å tenke noe større på det, eller regner med at de en gang vil melde seg ut. De føler ikke noen tilhørighet til kirken. De distanserte kirkemedlemmene opplever ikke eller i liten grad at kristendommen har noen betydning for deres livstolkning. De vil ikke gifte seg i kirken eller døpe barna sine hvis det er opp til dem selv. Anslagsvis ligger denne gruppen, i størrelsesorden, rundt 20 prosent av medlemsmassen.

4 OSLO BISPEDØMME – FLERRELIGIØST OG SEKULÆRT

Oslo bispedømme, som omfatter Oslo, Asker og Bærum, representerer et mangfoldig religiøst landskap. Selv om flesteparten står som medlemmer av Den norske kirke, er det ikke ubetydelige andeler som tilhører et tros- eller livssynssamfunn utenfor Den norske kirke. Dessuten velger flere å ikke organisere seg i noe tros- eller livssynssamfunn. Andelen som står utenfor ethvert tros- eller livssynssamfunn er faktisk større enn de som er medlem av et tros- eller livssynssamfunn utenfor Den norske kirke.

I Oslo kommune i 2014 var 53 prosent av befolkningen medlem av Den norske kirke (se Tabell 1). Andelen som sto uten medlemskap var 25 prosent og de som sto medlem i et annet tros- eller livssynssamfunn enn Den norske kirke var på 22 prosent. I Bærum og Asker var andelen medlem av Den norske kirke på henholdsvis 68 prosent, medlem av et annet tros- eller livssynssamfunn 13 og tolv prosent og både 20 prosent i Asker og Bærum var ikke medlem av noe tros eller livssynssamfunn.

Tabell 1. Medlemmer i Den norske kirke, andre tros- og livssynssamfunn og ikke-medlemmer i prosent av antall innbyggere i Oslo kommune, Asker, Bærum og i hele landet i 2014.

	Oslo	Asker	Bærum	Hele landet
Den norske kirke	53,0	68,2	67,9	73,8
Andre tros- og livssynssamfunn	22,0	12,2	12,5	11,4
Ikke-medlemmer	25,0	19,6	19,6	14,8

«Andre tros- og livssynssamfunn» inkluderer de som mottar offentlig støtte. Kilde: SSB, Statistikkbanken: Kultur og fritid tabell 04910

I Oslo bispedømme har tendensen vært en gradvis nedgang i medlemsandelen i Den norske kirke, mens andre tros- og livssynssamfunn og personer som ikke er organiserte har tiltatt. Hvis vi ser kun på Oslo kommune, var nærmere 58 prosent av Oslo-befolkningen i 2010 medlem av Den norske kirke (SSB tabell 04910), noe som viser til en fem prosentpoengs nedgang sammenlignet med medlemskapsandelen i 2014. Veksten blant ikke-medlemmer i Oslo har derimot opplevd en økning – dog svak – fra omtrent 24 prosent i 2010 til 25 prosent i 2014.³ Andelen som er medlem av en livssynsorganisasjon holder seg derimot stabil i perioden fra 2010 til 2014 på bortimot tre prosent av Oslos befolkning (SSB tabell 01222, tabell 04910). Til gjengjeld har medlemsandelen i trossamfunn utenfor Den norske kirke økt fra 15 prosent i 2010 til 19 prosent i 2014 (SSB tabell 04910, 08531).⁴ I 2010 og 2011 var flesteparten av disse muslimer. Fra 2012, derimot, utgjør medlemmer i kristne samfunn den største gruppen utenfor Den norske kirke (SSB tabell 08531). Samtidig er det viktig å påpeke at medlemstallene er usikre, da Den katolske kirke i 2014 ble siktet for medlemsjuks fordi kirken feilaktig har registrert medlemmer uten at disse selv har vært medvitende til innmeldingen – en praksis som startet for noen år tilbake (se for eksempel *Dagbladet* 25.2.2015).

En sentral årsak til nedgangen i medlemstallet til Den norske kirke og økningen til andre trossamfunn er migrasjon. Av kommunene som utgjør Oslo bispedømme, er det især Oslo som i økende grad representerer et flerkulturelt og flerreligiøst terreng. Oslo har størst andel innvandrere og norskfødte

³ SSB oppgir ikke tall på de som står utenfor tros- og livssynssamfunn, så her er dette regnet ut fra den gjenstående prosentandelen basert på medlemsandelen i Den norske kirke og medlemsandelen i andre tros- og livssynssamfunn (SSB tabell 04910).

⁴ I 2010 var et samfunn innen sikhisme ikke inkludert. I 2012 var et samfunn innen sikhisme og et innen jødedom ikke med (SSB tabell 08531).

med innvandrereforeldre med bortimot 30 prosent i 2012 (landsgjennomsnittet er 13 % av befolkningen) (Østby, Høydahl og Rustad 2013: 14). Nesten ni prosent av Oslo-befolkningen kommer fra EU/EØS-land, USA, Canada, Australia og New Zealand, mens bortimot 21 prosent har immigrert eller er etterkommere av personer fra Afrika, Asia og Latin-Amerika – og særlig fra Pakistan og Tyrkia (Østby, Høydahl og Rustad 2013: 16, 18).

Innvandringen medfører med andre ord et mangfold når det kommer til trosformer. Samtidig er det en økning i alternative trosformer, det som gjerne kalles alternativreligiøsitet eller nyåndelighet (se for eksempel Botvar og Henriksen 2010). 16 prosent sier at de har en tro, men at de ikke regner seg som kristen – blant de som bor i Oslo og Akershus gjelder dette tolv prosent (TLU 2012). Noen av disse velger kanskje å stå utenfor ethvert tros- og livssynssamfunn, fordi organisasjonene ikke evner å fange opp deres livssynsmessige ståsted eller fordi de ikke har behov for å organisere seg. Samtidig er det stadig mer aktuelt å betegne befolkningene i Oslo, Asker og Bærum som sekulære. I 1991 så 21 prosent av Oslo- og Akershus-bosatte på seg selv som ikke-troende. 17 år senere, i 2008, hadde denne gruppen økt til 32 prosent, og i 2012 utgjorde de 41 prosent. Gjennomsnittet i hele landets befolkning i 1991 var ikke så ulik andelen i Oslo- og Akershusbefolkningen med 17 prosent ikke-troende, men økte ikke like mye, da andelen målte 25 prosent i 2008 og 33 prosent i 2012 (Botvar mfl. 2010: 52; TLU 2012). Sammenlignet med andre regioner i landet, er det grunnlag for å kategorisere Oslo/Akershus-befolkningen som minst religiøse (Botvar mfl. 2010: 53–54).⁵

Alt i alt kan befolkningen som sogner til Oslo bispedømme sies å representere et tros- og livssynsmangfold, som både kan forklares i lys av innvandring/demografiske endringer og religiøs endring, der individualisering og sekularisering er aktuelle forklaringsfaktorer (se Botvar 2010a: 23–24). Vi ser også at Den norske kirkes egne medlemmer preges av en økende sekularisering. Dette kan være årsaken til at foreldre som er medlemmer velger å ikke døpe sine barn i kirken. Holberg og Brottveit (2014) foreslår nettopp at nedgangen i dåp «kan være viktige forvarslar på kulturelle endringer i det norske samfunnet mer generelt (...) Det kan være tegn på mer dyptgående endringer i religiøs praksis – også blant protestantiske kristne» (2014: 7).

Hvis for eksempel medlemsskaren i Den norske kirke endrer seg henimot å utgjøres av personer som ikke betegner seg selv som kristne eller som ikke opplever en tilhørighet med kirken, vil dette kunne ha implikasjoner for oppslutningen om kirkens dåpsritual. En økende pluralisering i det norske samfunnet, som særlig preger Oslo, kan også ha en selvstendig effekt. I dag er det temmelig vanlig å knytte vennskapsbånd på tvers av tros- og livssyn. 70 prosent blant Den norske kirke-medlemmene i Oslo og Akershus sier at de har venner som tilhører et annet livssyn/trossamfunn eller religion enn dem selv. For medlemmer i hele landet gjelder dette 63 prosent (TLU 2012).

24 prosent blant medlemmene i Oslo/Akershus har en partner som tilhører et annet tros- eller livssynssamfunn eller ikke er medlem av noe. 16 prosent av medlemmer i hele landet melder om det samme (TLU 2012). Pardannelse på tvers av tro- og livssyn innebærer tilpasninger og forhandlinger og i noen tilfeller må den ene vike i hensyn til den andres verdier og holdninger – særlig i tilfeller der en av partene opplever det som spesielt viktig, som vi skal se senere i rapporten. Spørsmålet om en

⁵ Basert på tre samlemål på religiøsitetstypene «kristenkirkelighet», «folkekirkelighet» og «ateisme». Kategorisert ut fra ulike variabler som måler religiøs selvbetegnelse, syn på Gud, gudstro, holdninger til livet etter døden og religiøs praksis (se Botvar 2010b: 206).

skal velge kirkelig dåp eller ikke kan bli et sårbart tema når partene i et forhold har ulike livssynsmessige ståsted (se kapittel 9).

Kort oppsummert kan Oslo bispedømme beskrives som både flerreligiøst og sekulært med hensyn til befolkningen. Medlemsandelen til Den norske kirke har sunket, mens andelen i andre trossamfunn og personer som velger å være uorganisert har økt. Migrasjon er en viktig årsak til medlemstilveksten til trossamfunn utenfor Den norske kirke. Samtidig foregår det en sekularisering blant Den norske kirkes medlemmer, eksemplifisert med at færre benytter seg av kirkens seremonier knyttet til livets overganger.

4.1 DÅPSTALL OSLO BISPEDØMME

Oslo bispedømme har gjennomgått en stor endring i oppslutning om dåp de siste 40 årene. Antall døpte har nesten blitt halvert i Oslo bispedømme siden 1973. I 2014 ble 59 prosent av alle fødte barn døpt i Den norske kirke. I Oslo bispedømme ble 31 prosent av alle fødte døpt i Den norske kirke. Fordelt på de tre kommunene, ble 27 prosent døpt i Oslo, 51 prosent i Bærum og 48 prosent i Asker.

Tabell 2. Antall døpte i 1973–2014 fordelt på bispedømme.

	1973	1983	1993	2003	2013	2014	2014 %
Oslo	6 140	3 606	4 798	4 416	3 793	3705	30,7 %
Borg	6 602	4 457	5 741	5 449	4 190	4176	58,1 %
Hamar	5 279	3 539	4 113	3 650	2 780	2650	76,6 %
Tunsberg	5 281	3 864	4 437	4 072	3 317	3039	58,4 %
Agder og Telemark	5 160	3 888	4 537	3 908	3 418	3267	67,1 %
Stavanger	4 711	4 135	4 785	4 382	3 880	3754	61,0 %
Bjørgvin	10 082	5 989	6 773	6 155	5 216	4945	67,3 %
Møre ⁶	-	3 130	3 223	2 840	2 339	2203	79,9 %
Nidaros	7 731	4 130	4 851	4 152	3 747	3628	70,6 %
Sør-Hålogaland	3 814	2 857	3 193	2 473	2 030	1901	79,6 %
Nord-Hålogaland	4 027	2 468	3 012	2 404	1 862	1783	71,3 %
Hele landet (% av antall fødte)	96,1	84,2	82,9	77,7	62,0	58,9	58,9 %

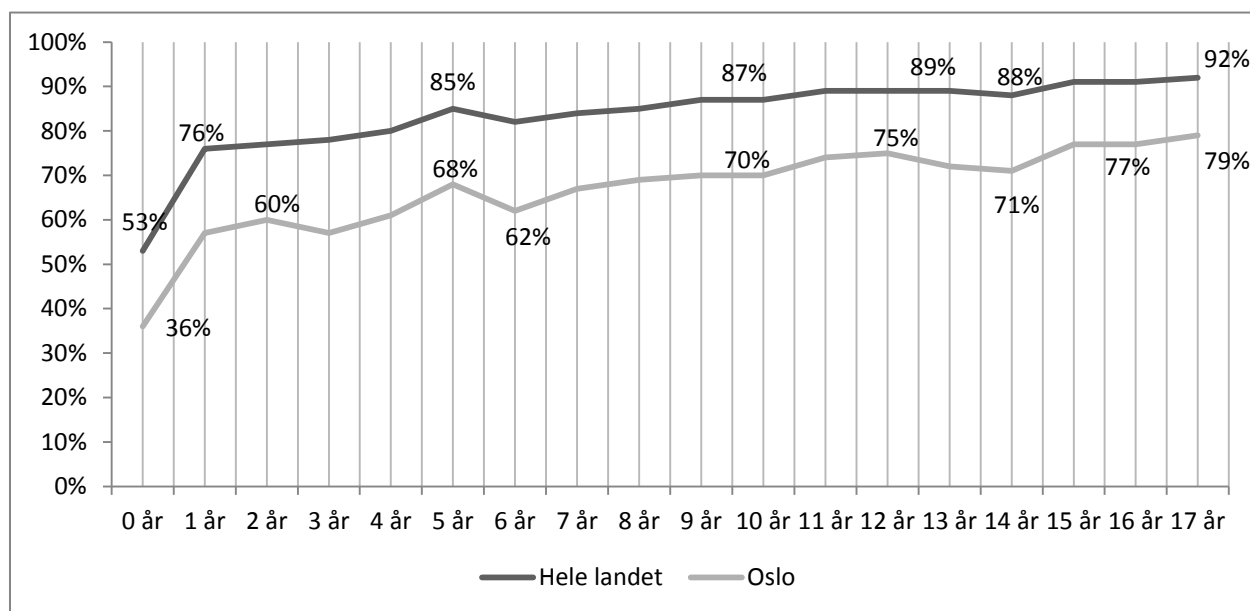
Kilder: Kirkens informasjonstjeneste 1975: 25, 1984:25, 1995: 10, 2005: 70; SSB: KOSTRA: Kirke, SSB, Statistikkbanken tabell 06929, 04910, 04693.

For å få et mer dekkende inntrykk av situasjonen må vi se på hvordan dåpstallene forholder seg for medlemmene i Den norske kirke. Medlemsregisteret i Den norske kirke kan fortelle oss om medlemmene viderefører tradisjonen med dåp til sine barn. Figuren nedenunder er en oversikt over barn til medlemmer bosatt i Oslo kommune og i hele landet (se Figur 1). Den viser hvor stor andel av barn av medlemmer som selv er medlem av kirken (døpt). Barn av medlemmer viser til en mor som er medlem eller en far som er medlem, eller hvor begge foreldrene er medlemmer. Barn av medlemmer er fordelt på alder, 0 til 17 år. Vi er mest opptatt av 2-åringene i Oslo kommune og i landet forøvrig. Vi vet at de fleste som døpes i Den norske kirke døpes når de er under ett år. For å ta høyde for eventuell sen rapportering av dåpstallene konsentrerer vi oss om aldersklassen 2-åringene. I

⁶ Møre bispedømme ble først opprettet i 1983.

2014 var 60 prosent av antall 2-åringar med en eller to foreldre som er medlem av Den norske kirke selv døpt. På landsbasis var 77 prosent av barn av medlemmer døpt i en alder av 2 år. Dette viser at slett ikke alle medlemmer velger å døpe barna sine og at foreldre i Oslo ligger langt under landsgjennomsnittet i å videreføre tradisjonen.

Figur 1. Døpte medlemmer i prosent av totalt antall tilhørige og medlemmer Dnk i hele landet og i Oslo fordelt på aldersgrupper i 2014. Kilder:

Kilde: Den norske kirkes medlemsregister.

Medlemsregisterets datakvalitet har blitt bedre de senere årene, og det er derfor mulig å studere utviklingen de siste årene. Med unntak av 2011, som var et eksepsjonelt år i Norge, har det ikke vært store svingninger fra 2010 til 2014. I Oslo har det vært en liten nedgang i oppslutningen om dåp blant medlemmene. I 2010 ble 62 prosent av 2-åringene døpt og i 2014, 60 prosent. For Bærum kommune har også situasjonen vært stabil, 71 prosent i 2010 og 70 prosent i 2014. For Asker kommune har det vært en markant nedadgående trend. 78 prosent av 2-åringene ble døpt i 2010, men bare 71 prosent i 2014.

Har den lave oppslutningen om dåp blant kirkens medlemmer sammenheng med at Oslo har utviklet seg til en flerkulturell by? Et slikt spørsmål er basert på en forståelse av at en homogen kultur legger sterkere føringer på holdninger, verdier og handlingsmønstre enn der mange kulturer lever side om side. I et homogent miljø skal det lite til for å skille seg ut. Det sosiale presset og mekanismer som regulerer de riktige valgene lar seg lettere vedlikeholde. I heterogene kulturer er vilkårene for religion annerledes. Det er flere valgmuligheter og vanskeligere å få oversikt over hvor folk hører hjemme tros- eller livssynsmessig. Som enkeltindivid vil det være lettere å forsvinne i massen og unngå tilbakemeldinger og korrektiv. Et mer heterogent samfunn kan også bringe med seg en større åpenhet for andre impulser, det kan rokke ved det vante og bidra til en kritisk refleksjon over egne livssynsvalg.

Oslo kommune er den kommunen i landet med høyest innvandringsandel (innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre). I 2014 var 32 prosent innvandrere. Innvandrere er i liten grad medlem av Den norske kirke. I stedet tilhører de andre trossamfunn, eller er ikke medlem av noe

tros- eller livssynssamfunn. Det er derfor nærliggende å spørre om det store religiøse og kulturelle mangfoldet som Oslo representerer svekker kirkemedlemmenes sosiale tilhørighet til kirken, og sånn sett oppslutningen om dåp? Sammenligner vi Oslo med kommuner med høy innvanderandel, ser vi at faktoren religiøs og kulturell pluralisme ikke alene kan forklare den lavere oppslutning om dåp blant medlemmene.

Tabell 3. 2-åringer i Dnk (døpte) i prosent av totalt antall 2-åringer (tilhørige og døpte) fordelt på kommuner fra 2010–2014.

	2010	2011	2012	2013	2014
Oslo	62	67	60	57	60
Bærum	71	78	71	73	70
Asker	78	78	66	72	71
Bergen	77	83	75	75	73
Stavanger	81	78	78	78	75
Trondheim	73	80	72	73	71
Drammen	75	78	70	70	71
Lørenskog	75	79	78	76	72
Hele landet	79	83	79	78	77

Kilde: Den norske kirkes medlemsregister.

Etter Oslo var det kommunene Drammen og Lørenskog som hadde høyest innvanderandel i 2014. I Drammen var andelen på 27 prosent og i Lørenskog på 25 prosent. I Bærum var andelen på 19 prosent og det samme i Asker. Tros- og livssynsmangfoldet ser ikke ut til å svekke foreldres ønske om religiøse tradering. I både Drammen og Lørenskog døper medlemmene barna sine i større grad enn i Oslo, og på samme nivå som i Bærum og Asker hvor innvandringsandelen er langt lavere. Medlemmene i Bærum og Asker døper barna sine i like stor grad som medlemmer i storbyen Trondheim. I de to andre storbykommunene, Bergen og Stavanger, er dåpsraten høyere. Forklaringen må finnes i andre faktorer. La oss se på hvordan oppslutningen om dåp fordeler seg på prostier. Kan det være slik at i prostier med høyt utdanningsnivå, er oppslutningen lavere enn i prostier med lavere utdanningsnivå?

Utdanningsnivå har betydning for religiøs orientering. Lenge har undersøkelser vist at religiøsiteten synker med økning i utdanningsnivået. I de seneste årene har bildet i den vestlige verden blitt mer sammensatt. Hvor vidt det er en negativ eller positiv korrelasjon er avhengig av land og hvilke dimensjoner ved religiøsitet som måles. I England gjelder ikke den positive sammenhengen mellom utdanning og ikke-religion for generasjonene etter 1955. Blant de yngre generasjonene tenderer de ikke-religiøse til å ha lavere utdanning enn de religiøse, selv om religiøs tilhørighet har gått ned i begge grupper (Voas og McAndrew 2014). I USA har også Christian Smith og Patricia Snell (2009) vist at høyere utdanning ikke undergraver religiøsitet. De som studerer på college har større sannsynlighet for å være religiøse enn folk som ikke går på college. I Norge har vi sett en utvikling i retning av redusert religiøsitet med økt utdanningsnivå. Det vil si at andelen med høyere utdanning er noe større blant de ikke-troende enn i befolkningen generelt (Botvar 2010a: 20). Statistikken viser også at religiøsiteten er lavere blant innvandrere med høyere utdanning (Elgvin og Tronstad 2013). Kan utdanningsnivået i Oslo ha innflytelse på den religiøse orienteringen?

Tabell 4. 2-åringer i Dnk (døpte) i prosent av totalt antall 2-åringer (tilhørige og døpte) fordelt på prostier i Oslo bispedømme fra 2010–2014.⁷

	2010	2011	2012	2013	2014
Oslo domprosti	54	59	52	50	50
Søndre Aker	66	71	66	65	59
Østre Aker	62	67	56	53	57
Nordre Aker	51	53	51	44	52
Vestre Aker	70	74	66	62	70
Bærum	71	78	71	73	70
Asker	78	78	66	72	71

Kilde: Den norske kirkes medlemsregister.

Det er store geografiske forskjeller i oppslutningen om dåp i Oslo bispedømme. Medlemmer bosatt i sentrum (Oslo Domprosti og Nordre Aker) og i øst og sør (Østre Aker og Søndre Aker) døver barna sine i mindre grad enn på vestkanten (Vestre Aker, Bærum, Asker). Det indikerer at det kan være en sammenheng mellom oppslutning om kirken og urbaniseringsgrad, og oppslutning om kirken og utdanningsnivå.

Utdanningsnivået i befolkningen har økt mye de siste 20 årene, men størst har økningen vært for Oslos innbyggere. Oslo er det fylket som har høyest utdanningsnivå. Det høye utdanningsnivået henger sammen med befolkningens alderssammensetning og at det er mange lærersteder i Oslo. Også Asker og Bærum er i særklasse når det gjelder utdanning. I Asker og Bærum har nær halvparten av alle over 16 år høyere utdanning. I og med at utdanning og alderssammensetning har stor betydning for andel med høyere utdanning, tar statistikken over utdanning utgangspunkt i befolkningen 30–66 år. Utdanningsstatistikken viser store geografiske forskjeller mellom bydelene (Statistisk Årbok Oslo, Utdanning). I disse aldersklassene finner vi flest med utdanning på universitets- eller høyskolenivå i de vestlige bydelene Ullern, Vestre- og Nordre Aker. Dette omfatter prostiene i Vestre Aker.⁸ Her hadde i 2013 vel 71 prosent av befolkningen mellom 30–66 år høyere utdanning. I det som kalles Oslos indre by; bydelene Sagene, St. Hanshaugen og Frogner (prostiene Nordre Aker, Vestre Aker og Oslo Domprosti) hadde 67 prosent høyere utdanning. I bydelene i ytre by Øst (Østre Aker prosti) er utdanningsnivået lavest. Også i bydelen Søndre Nordstrand (Søndre Aker) er utdanningsnivået lavere enn i Oslos indre by.

Som vi har sett er både utdanningsnivået i prostiene Vestre Aker, Bærum og Asker høyest og det samme er oppslutningen om dåp. Likevel døver færre kirkemedlemmer i disse områdene barna sine enn ellers i landet. På landsbasis var 77 prosent av alle 2-åringer med mor eller far som medlem døpt. I prostiene Vestre Aker, Asker og Bærum lå dåpsraten på henholdsvis 70, 70 og 71 prosent. Statistikken tilsier at utdanning og sekularisering er et komplekst tema. Den presenterte utdanningsstatistikken sier ikke noe om hvordan utdanningsnivået er blant medlemmer i Dnk i Oslo, Asker og Bærum. Det er nødvendig å kontrollere for flere variabler for å se om utdanning har innvirkning på oppslutningen om dåp. For å se nærmere på hvilken betydning utdanningsnivå har for valg av dåp vil vi forfølge dette spørsmålet når vi analysere surveydataene og hva som kjennetegner de som ikke har døpt. Først da kan vi se om det en sammenheng mellom høyt utdanningsnivå og sekularisering.

⁷ Det har i perioden 2010–2014 skjedd en del endringer i inndelinger i prostier og sokn i kirkelig fellesråd i Oslo.

⁸ Innenfor Bydel St. Hanshaugen tilhører Majorstuen sokn prostiet Vestre Aker.

5 HOLDNINGER TIL RELIGIØSE OVERGANGSRITUALER BLANT DEN NORSKE KIRKES MEDLEMMER

Hvilke holdninger har medlemmer i Den norske kirke til religiøse markeringer av begivenheter som et barns fødsel, et pars inngåelse av ekteskapet og en persons død? I dette kapitlet ser vi nærmere på hvorvidt Dnk-medlemmer anser det som viktig å markere slike livsomveltende begivenheter med en religiøs seremoni. Et sentralt spørsmål, er hvorvidt enkelte livsbegivenheter oppleves som viktigere å markere med en religiøs seremoni enn andre. Videre er det interessant å belyse om det er noen markante forskjeller mellom ulike grupper, mellom kvinner og menn, mellom de som bor i Oslo/Akershus og befolkningene i de øvrige delene av landet og mellom yngre og eldre medlemmer. Men først vil vi se på om holdninger til religiøse overgangsritualer knyttet til fødsel, ekteskapsinngåelse og død har endret seg over tid.

Opp gjennom årene har en rekke undersøkelser tatt for seg hvorvidt Dnk-medlemmer betrakter det som viktig eller ikke å ha en kirkelig eller religiøs seremoni når et barn er født, et par gifter seg og en person dør. Vi kan derfor kartlegge eventuelle holdningsendringer blant medlemmer fra 1998 og opp til 2012 (se Tabell 5). Selv om spørsmålsstillingen ikke spesifikt spør om oppfatninger om Den norske kirkes dåps-, bryllups- og begravelseritualer, er det grunn for å anta at det særlig er Dnk det tas stilling til med tanke på majoritetskirkens toneangivende posisjon som seremoniutbyder i det norske samfunnet. Dessuten, i og med at spørsmålene er stilt til medlemmer av Den norske kirke vil det være naturlig å anta at disse svarer med tanke på det trossamfunnet de selv er del av.

En gjennomgående tendens fra 1998 og frem til 2008, er den høye tilslutningen til at et dødsfall bør markeres med en kirkelig/religiøs seremoni. Begravelse er uten unntak det som flest fremhever. Derimot veksler oppslutningen om hvorvidt et barns fødsel og et pars giftermål skal markeres med en religiøs seremoni. I 1998 og i 2007/2008 rangeres dåpen som viktigere å feire innenfor en religiøs ramme enn når et par gifter seg. I 2000 og i 2012 betones derimot en religiøs feiring av ekteskapet.

Tabell 5. Viktigheten av å markere kirkelige eller religiøse seremonier blant Den norske kirkes medlemmer, fordelt på årene 1998, 2000, 2007/2008 og 2012. Prosent

	1998	2000	2007/2008	2012	Nedgang i prosentpoeng 2000–2012
Et barn når det er født (for eksempel dåp)	60	68*	64*	53*	15
Et par som gifter seg	48	72*	60*	61	10–11
En begravelse	63	89*	79*	79	10
N	499	1945	8582	2991	

Kilder: RAMP 1998, KIFO Folkekirke 2000, SSB Livsløp, generasjon og kjønn/LOGG 2007/2008 og KIFO TLU 2012. *Markerer at prosentandelen er signifikant (på et 5-prosentnivå) endret fra forutgående undersøkelse.

Resultatene fra undersøkelsen i 1998 (RAMP) skiller seg noe ut fra mønsteret som kommer frem av de øvrige undersøkelsene. Førstnevnte har noen svakheter som det er verdt å merke seg i denne sammenheng: en svakhet er at respondentene i Oslo- og Akershusområdet er underrepresentert. En annen svakhet er at Nord-Norge er utelatt (Pettersson 2000: 363). Disse momentene kan forklare hvorfor oppslutningen om de tre religiøse ritualene skiller seg fra en ellers relativt tydelig utvikling fra 2000 til 2012. Vi legger derfor mest vekt på resultatene fra de øvrige undersøkelsene.

Hvis vi ser bort fra 1998-undersøkelsen, finner vi at nesten ni av ti fremhever begravelse med et religiøst fortegn som viktig i 2000. Det samme gjelder bortimot åtte av ti i 2007/2008 – en oppslutning som holder seg i 2012. En lignende tendens viser seg med henhold til en kirkelig eller religiøs markering av ekteskapsinngåelse. Også her faller oppslutningen først og fremst mellom 2000 og 2007/2008 (fra 72 % til 60 %), mens den holder seg stabil fra sistnevnte år og frem til 2012. Dåpens betydning, derimot, har gjennomgående sunket i perioden. I 2000 stilte 68 prosent blant kirkemedlemmene seg bak at det er viktig å ha en kirkelig/religiøs ramme rundt markeringen av en fødsel mot kun 53 prosent i 2012. Nedgangen i oppslutningen om dåp er altså på ikke ubetydelige 15 prosentpoeng.

For å forstå tallene, kan det være hensiktsmessig å se de i sammenheng med det religiøse landskapet i Norge. Perioden vi her omtaler omfatter religiøs endring på flere områder. Færre enn tidligere betrakter seg selv som religiøse mens flere betegner seg som ikke-troende (Botvar 2010a: 23). Som vi så i kapittel 4 om kjennetegn ved Oslo bispedømmes omfattende kommuner, har økt innvandring ført til et mer sammensatt religiøst terreng, der personer som kommer fra land med andre trostradisjoner organiserer seg utenfor Den norske kirke. Det er også en større andel som velger å stå utenfor ethvert tros- eller livssynssamfunn. Samtidig er det i 2012 at Den norske kirke og staten skiller lag, som resultat av en langvarig diskusjon og prosess som har medført gradvis selvbestemmelse og økt frihet for majoritetskirken (Schmidt 2015: 111, 113). Alle disse faktorene kan tenkes å ha en innvirkning på Den norske kirkes medlemmer. Kanskje de i møte med nye impulser og gjennom et økt fokus på religion i medie- og stortingsdebatter (Lundby og Gresaker 2015: 79; Botvar og Holberg 2015: 46), begynner å stille spørsmål ved egne valg knyttet til tradisjon og religion og åpner opp for at det finnes alternative måter å håndtere og feire de største begivenhetene i livet – som en fødsel, et ekteskap og et dødsfall.

Men hvordan kan vi så forklare stabiliteten ved ønsket om å markere et dødsfall med en religiøs seremoni, mens medlemmene over tid ikke er like standhaftige når det kommer til feiring av et barns fødsel? En viktig forklaring kan ligge i de to livsbegivenhetenes ulike art: mens både døden og fødselen er livsomveltende hendelser som påkaller de store følelsene, henviser den ene til sorgen, fortvilelsen og smerten og den andre til gleden og lykken. Det første sørger man over, det andre feires. Dødens endelighet kan bidra til et ønske om en høytidelig markering som går innenfor rammene av det tradisjonelle og trygge, som en kirkelig gravferd kan representere. Døden er ikke noe man eksperimenterer med. Den kjente religiøse rammen tilbyr kanskje det de etterlatte trenger og det de mener den avdøde fortjener. Begravelsesbyråene rapporterer imidlertid om at flere ønsker private gravferder eller såkalt livssynsnøytrale gravferder. Mange nordmenn er også åpne for at sin egen gravferd kan ha en slik karakter. Like fullt er det fortsatt et ganske marginalt fenomen som i liten grad hat fått statistiske utslag. 90 prosent av døde fikk i 2014 en begravelse i regi av Den norske kirke. I motsetning til fødselen, kan døden inntreffe plutselig og påkaller derfor forslagsvis et behov for å tro at det finnes noe mer mellom himmel og jord. Ved valg av dåp velger man dessuten samtidig trostilhørighet på vegne av en annen som ikke har dannet sitt livssynsmessige ståsted. I et samfunn preget av individualisering, kan dette oppleves som et valg man ikke er berettiget til å ta.

Et siste punkt som bør tas i betraktning, er synligheten til alternativer til Den norske kirkes markeringer av fødsel og død. Alternative måter å feire et barns fødsel på, som navnefesten, er mer allment kjent blant befolkningen enn alternative gravferdsseremonier.

I 2012, som vi videre fokuserer på, fremtrer det å markere et dødsfall og et giftermål med en kirkelig eller religiøs seremoni som viktigere enn en dåpsseremoni uavhengig av hvor Dnk-medlemmene bor, hvor gamle de er og hvorvidt de er kvinner eller menn. Noen interessante forskjeller finner vi imidlertid. Særlig bosted har betydning for medlemmenes holdninger til religiøs ritualisering av en fødsel, et giftermål og et dødsfall.

Den norske kirkes medlemmer i Oslo og Akershus, og til dels de i Trøndelag, er gjennomgående mindre opptatt av religiøse markeringer av livsbegivenheter enn de som bor i øvrige deler av landet (se Tabell 6). Mest engasjerte virker derimot medlemmer som bor Agderfylkene. Mens 50 prosent av Oslo/Akershus-medlemmene oppgir at det er viktig med en kirkelig eller religiøs seremoni for å feire et barns fødsel, gjelder dette for 61 prosent av de i Agder. Størst forskjell er det riktignok når det kommer til markeringen av et ekteskap, der 14 prosentpoeng skiller Oslo/Akershus og Agder.

Tabell 6. Viktigheten av å markere kirkelige eller religiøse seremonier blant Den norske kirkes medlemmer fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge
En fødsel	49,7	51,4	61,3*	59,1*	48,7	51,7
Et giftermål	56,7	60,6	70,3*	62,7*	58,5	64,7*
Et dødsfall	75,2	78,4	85,8*	80,1*	79,9	83,9*
N	654	774	155	773	318	317

Inkluderer de som svarer «Meget viktig» og «Viktig». *Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de som bor i Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Det er dessuten en nedgang i oppslutningen om kirkelige/religiøse seremonier blant Den norske kirke-medlemmer i Oslo og Akershus fra 2000 til 2012: fra 58 prosent til 50 prosent når det gjelder dåp, fra 65 prosent til 57 prosent angående bryllup og fra 85 prosent til 75 prosent vedrørende begravelse (Høeg mfl. 2000: 44–45). Selv om støtten opp under dåpen er vedvarende lavest sammenlignet med markeringen av de to andre livsbegivenhetene, er det altså størst nedgang i oppslutningen om å markere et dødsfall med en religiøs ramme.

At befolkningen i Oslo generelt sett er mindre opptatt av kirkelige/religiøse seremonier kommer også til syne når vi sammenligner bostedsstørrelse. Det er riktignok særlig i forbindelse med ekteskap og dødsfall at Dnk-medlemmene i Oslo skiller seg fra de som bor på steder med lavere befolkningstall (se Tabell 7). For eksempel mener 53 prosent av de som bor i Oslo at det er viktig med en religiøs markering av ekteskapet mot 66 prosent av de som bor på et tettsted. Derimot er det ingen signifikante skiller ved betydning av dåpen.

Tabell 7. Viktigheten av å markere kirkelige eller religiøse seremonier blant Den norske kirkes medlemmer fordelt på bostedsstørrelse. Prosent

	Oslo	Større by (mer enn 50.000)	Mindre by (5000– 50.000)	Tettsted (2000–4999)	Bygd (færre enn 2000)
En fødsel	49,8	49,7	55,4	56,4	55,0
Et giftermål	52,7	59,6*	61,7*	66,4*	63,2*
Et dødsfall	74,3	75,5	80,8*	82,8*	82,7*
N	311	742	908	512	451

Inkluderer de som svarer «Meget viktig» og «Viktig». *Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de som bor i Oslo (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Med andre ord tyder funnene på at grad av urbanitet fortrinnsvis spiller en rolle for hvorvidt man anser det som viktig med en religiøs ramme ved markering av et giftermål og et dødsfall. Typisk sett vil kanskje befolkningen på mindre steder ha tettere bånd og oppleve en sterkere tilhørighet til sin lokale kirke, noe som kan spille inn i holdninger til kirkens seremonier.

Samlet sett er det imidlertid grunn til å si at hvor en bor i Norge og bostedsstørrelse har betydning for hvorvidt man anser kirkelige eller religiøse seremonier som viktige i markeringen av sentrale livsbegivenheter som fødsel, giftermål og dødsfall. Alder og kjønn synes derimot å ha mindre utslag på Den norske kirkes medlemmers holdninger til slike markeringer. Likevel er det et interessant mønster som kommer til syne når vi sammenligner aldersgrupper: unge medlemmer, det vil si de som er 34 år eller yngre, er i noe større grad opptatt av religiøse seremonier knyttet til fødsel og ekteskap (se Tabell 8). For eksempel ser vi at 55 prosent fremholder at det er viktig med en religiøs ramme rundt dåp, mot 51 prosent blant de mellom 35 til 54 år. Forskjellene er her riktignok ikke signifikante.

Tabell 8. Viktigheten av å markere kirkelige eller religiøse seremonier blant Den norske kirkes medlemmer fordelt på alder. Prosent

	Under 35 år	35–44 år	45–54 år	55 år+
En fødsel	54,9	50,6	50,6	55,2
Et giftermål	62,9	61,8	56,3*	61,6
Et dødsfall	76,7	80,1	78,1	81,5*
N	807	613	575	996

Inkluderer de som svarer «Meget viktig» og «Viktig». *Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de som er under 35 år. #Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de som er 35–44 år (tosidig test). Kilde: TLU 2012..

En kirkelig eller religiøs begravelsesseremoni er derimot viktigst for medlemmer som er 55 år eller eldre, med en oppslutning på 82 prosent. Det samme er tilfelle for 77 prosent blant de yngste, og forskjellen her er signifikant og kan derfor med større sannsynlighet sies å være reell. Vi vet fra tidligere studier at det er en forskjell i religiøsitet blant unge og eldre. Basert på trosholdninger, religiøs selvbetegnelse og religiøs praksis fremtrer aldrende personer (55 år+) som mest religiøse, mens unge voksne under 35 år er minst religiøse (Høeg 2010: 184–185). Med dette tatt i betraktning, er det interessant å merke seg at det ikke er en større forskjell mellom aldersgruppene når det kommer til holdninger til religiøse overgangsritualer. Samtidig kan andre faktorer spille inn her. Som vi skal se senere i rapporten, er tradisjonsbaserte begrunnelser for valg av dåp mer utbredt enn religiøse eller teologiske motiver (se kapittel 6).

Kanskje noe overraskende er det også lite som skiller kvinner fra menn i engasjement om religiøse seremonier for sentrale livsbegivenheter (se Tabell 9). Et trekk er riktignok gjennomgående, nemlig at kvinner demonstrerer størst interesse for ritualiseringen av fødsel, ekteskap og dødsfall i regi av et trossamfunn. De er imidlertid kun i forbindelse med gravferd at kjønnsforskjellen er signifikant.

Tabell 9. Viktigheten av å markere kirkelige eller religiøse seremonier blant Den norske kirkes medlemmer fordelt på kjønn. Prosent

	Menn	Kvinner
En fødsel	52,3	54,3
Et giftermål	60,0	62,0
Et dødsfall	77,1	81,4*
N	1476	1515

Inkluderer de som svarer «Meget viktig» og «Viktig». *Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom menn og kvinner (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Som med alder, går funnene knyttet til kjønn imot det som annen forskning viser, nemlig at kvinner er mer religiøse enn menn, både når det kommer til tro og praksis (se f.eks. Furseth 2006: 62–65; Høeg 2010: 187). Som nevnt kan det tenkes at holdninger til religiøse seremoniritualer ikke nødvendigvis kun henger sammen grad av religiøsitet, men at andre faktorer spiller inn.

5.1 OPPSUMMERING

Alt i alt finner vi at dåpen tillegges mindre betydning for Den norske kirkes medlemmer sammenlignet med religiøse seremonier for ekteskapsinngåelse og især begravelse. Oppslutningen om sistnevnte har holdt seg stabil, mens dåpens posisjon har vært dalende. Uavhengig av hvor en bor, alder og kjønn er dåp lavest rangert. Dåpen betraktes som minst viktig for medlemmer som bor i Oslo/Akershus og Trøndelag, urbane strøk og de som er mellom 35 til 54 år. Diskrepansen mellom oppslutningen om begravelsen og oppslutningen om dåpen mener vi kan knyttes til fødselen og dødens ulike karakter – der døden især påkaller et behov for tradisjon og trygge rammer.

6 HVILKE BEGRUNNELSER VEKTELEGER DE SOM DØPER SINE BARN?

I forrige kapittel så vi at medlemmer i Den norske kirke i mindre grad framhever dåpen som viktig, sammenlignet med religiøse markeringer av en persons død og et pars ekteskapsinngåelse. Selv om oppslutningen om dåp er nedadgående blant medlemmer, representerer det å døpe sitt barn fortsatt det typiske valget. Men hvorfor velger foreldre dåp i regi av Den norske kirke? Vektlegger foreldre sin kristne tro eller andre religiøst orienterte årsaker når de begrunner valget av dåp, eller fremmes det vi kan kalle tradisjonsbaserte motiver? Er det noen forskjeller mellom de som bor i Oslo og Akershus og de som er bosatt i andre deler av landet?

Tradisjonsbaserte motiver preger foreldrenes valg av dåp, uavhengig av hvor i landet de er bosatt (se Tabell 10). Om lag ni av ti foreldre vektlegger at dåp er en fin tradisjon mens over syv av ti betoner at barnedåp er vanlig praksis i deres familie. Et ønske om en vakker høytidelig og det å gi barnet en bedre mulighet til å velge selv senere i livet, har også bred oppslutning blant foreldrene. Derimot har religiøst orienterte begrunnelser langt lavere betydning, særlig blant foreldre bosatt i Oslo og Akershus.

Tabell 10 Grunner for å velge dåp blant medlemmer som har døpt sitt/sine barn fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle
Fin tradisjon	85,6	88,2	88,3	85,6	90,6	88,5	87,3
Vanlig i vår familie	72,7	73,7	72,8	73,4	74,8	76,9	73,9
Ønsket en vakker høytidelighet	65,8	66,1	60,2	65,0	69,8	68,8	66,1
Bedre mulighet for barnet å velge selv senere	62,4	69,0*	68,9	65,5	68,8	64,9	66,4
Ønsket faddere	49,7	53,1	54,4	56,9*	50,5	57,2	53,8
Barna bli en del av kirken	46,3	50,7	58,3*	53,9*	50,0	53,8	51,5
Min kristne tro	38,8	39,8	51,5*	44,4	40,6	37,0	41,3
Barna vokse opp som kristen	36,8	37,0	47,6	45,7*	36,1	40,9	40,3
Bli Guds barn	34,2	37,3	53,4*	47,6*	40,1	45,7*	41,7*
Dåpen gir Guds beskyttelse	23,3	26,5	36,9*	29,2*	22,8	31,3*	27,3
Press fra familie /ektefelle	15,2	11,0	9,7	11,8	6,9*	11,1	11,5
N	348	525	103	534	202	208	1920

Inkluderer de som svarer «Meget viktig» og «viktig» på de oppgitte grunnene. * Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte landsdelene og Oslo & Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Vi finner flere signifikante forskjeller mellom Oslo- og Akershusbaserte foreldre og foreldre bosatt i Agder og på Vestlandet, og til dels i Nord-Norge, når det kommer til vektlegging av religiøse begrunnelser for valg av dåp. De sistnevnte framhever i større grad et ønske om at barnet skulle bli en del av kirken, deres egen kristne tro, at barnet skulle vokse opp som kristen, ønsket at barnet skulle bli Guds barn og mener at dåpen gir Guds beskyttelse. En slik regionalisering av type motiver for dåp er i tråd med skillet mellom det mindre religiøse Oslo-området og de kristenkirkelige

regionene Agder og Rogaland (Botvar mfl. 2010: 53). Med andre ord er det ikke uventet at sistnevnte støtter opp om dåpens teologiske innhold og fremhever sin kristne tro som et motiv for å døpe.

En korrelasjonstest mellom de ulike begrunnelsene, basert på alle som har døpt (N=1920), viser at det er en svært sterk sammenheng mellom de ulike religiøst orienterte motivene for dåp, og en meget sterk sammenheng mellom de tradisjonsbetingende motivene. Det vil si at de som fremhever ønsket om at deres barn skulle bli Guds barn samtidig også vektlegger deres egen kristne tro, at dåpen gir Guds beskyttelse og et ønske om at barnet skulle vokse opp som kristen og bli del av kirken.⁹ Medlemmene som betoner at dåp er en fin tradisjon fremholder i stor grad også at de ønsket en vakker høytidelighet, at det er vanlig familiepraksis å døpe barna, ønsket faddere og er av den oppfatning om at dåp gir barnet bedre mulighet til å velge selv senere i livet.¹⁰

Det er også verdt å merke seg at det er en ganske eller relativt sterk sammenheng mellom tilslutningen om at dåp er en fin tradisjon og enkelte religiøse motiver, så som ønsket om at barnet skulle bli en del av kirken og at barnet skulle bli Guds barn.¹¹

Press fra familie og/eller ektefelle har minst betydning blant foreldre som har benyttet seg av dåp. Likevel er det interessant å merke seg at de bosatt i Oslo og Akershus i større grad (15 % mot 7 % til 12 %) markerer dette som et viktig motiv. Riktignok er forskjellene kun signifikante når vi sammenligner foreldre i Oslo og Akershus med foreldre i Trøndelag. Ved sammenligning med resultatene fra medlemsundersøkelsen til Den norske kirke fra 2000, finner vi at press fra familien som begrunnelse for valg av dåp har økt. I 2000 gjaldt dette ni prosent blant foreldre i Oslo og Akershus (Høeg mfl. 2000: 49).

Generelt har rangeringen av dåpsmotiver endret seg lite fra 2000 til 2012. Som i 2012, var det også i 2000 størst oppslutning om at barnedåp er en fin tradisjon (82 %). Videre ble også barnets mulighet til å velge selv senere i livet (67 %) fremhevet i tillegg til ønsket om en vakker høytidelighet (59 %) (Høeg mfl. 2000: 48–49).

Hvis vi vender tilbake til undersøkelsen fra 2012, og ser nærmere på hvorvidt alder har betydning for motiver for dåp, finner vi ved første øyekast en temmelig lik rangering blant de ulike aldersgruppene (se Tabell 11). De tradisjonsbetingede begrunnelsene dominerer. Særlig interessant er det imidlertid at medlemmer under 45 år i større grad enn de eldste (55 år + og til dels de mellom 45–54 år) vektlegger dåp som «fin tradisjon», at det er «vanlig i vår familie» å døpe og at de ønsket en vakker høytidelighet. Faddere er især viktig for de yngste (de under 35 år).

⁹ De positive korrelasjonsverdiene (Spearman's rho) mellom de religiøse motivene for dåp måler mellom 0,70 og 0,81 (der 1 betyr fullstendig positivt sammenfall). Alle de nevnte korrelasjonene er statistisk signifikante på et ett prosentnivå.

¹⁰ Positive korrelasjonsverdier på mellom 0,40 og 0,60.

¹¹ Positive korrelasjonsverdier på 0,42 og 0,30.

Tabell 11 Grunner for å velge dåp blant medlemmer som har døpt sitt/sine barn fordelt på aldersgrupper. Prosent

	18–34 år	35–44 år	45–54 år	55 år+
Fin tradisjon	88,9	92,4	89,3	83,3*#
Vanlig i vår familie	78,9	75,2	71,4*	73,3
Vakker høytidelighet	70,9	72,3	69,6	60,0*#
Skulle ha faddere	63,8	51,5*	50,0*	54,6*
Bedre mulighet for barnet å velge selv senere	62,8	66,0	67,2	66,9
Barna bli en del av kirken	53,3	53,7	49,8	50,8
Min kristne tro	42,2	38,1	37,3	44,8#
Bli Guds barn	37,7	38,8	37,7	46,1*#
Vokse opp som kristen	34,7	35,2	34,8	46,9*#
Dåpen gir Guds beskyttelse	27,1	24,1	23,2	31,2#
Press fra familie/ektefelle	15,1	11,8	10,9	10,8
N	199	423	448	850

Inkluderer de som svarer «Meget viktig» og «viktig» på de oppgitte grunnene. * Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom medlemmer 18–34 år og de angitte aldersgruppene (tosidig test). # Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom medlemmer 35–44 år og de angitte aldersgruppene. Kilde: TLU 2012.

Medlemmene på 55 år eller mer skiller seg derimot noe fra de øvrige aldersgruppene ved å i større grad framheve religionsorienterte motiver. Dette er i tråd med det påviste mønsteret om at det er flest religiøse blant eldre mennesker (Høeg 2010: 184–185).

En undersøkelse (Høeg mfl. 2000) blant medlemmer i Den norske kirke fra 2000 illustrerer hvordan yngre foreldres nedtoning av dåpens religiøse betydning kommer til uttrykk i forbindelse med valg av faddere. Unge foreldre er opptatt av at fadderne fremstår som gode forbilder og er gode venner av familien. Å bidra til en kristen oppdragelse eller at fadderne selv er troende er derimot mindre viktig (Høeg mfl. 2000: 50). Vektleggingen av at fadderer er en god og omsorgsfull person som de kjenner og kan stå inne for, men som ikke nødvendigvis er troende tyder på at unge foreldre gir fadderskapet et noe annet meningsinnhold enn slik det er tenkt innenfor den kristne dåpen. I kristen regi fungerer faddere som vitner til dåpen, og skal sammen med foreldrene og menigheten sørge for at barnet får en kristen oppdragelse (Høeg 2008: 256). Den norske kirke beskriver faddernes oppdragende rolle overfor barnet, ved at «De lover også å be for barnet og lære barnet å be. Dessuten skal fadderne hjelpe barnet til å bli kjent med bibelfortellingene og oppmuntre til å gå til nattverd» (Den norske kirke 2014).

Hvis vi vender tilbake til undersøkelsen fra 2012, finner vi også interessante variasjoner mellom aldersgruppene når vi kun ser på de som bor i Oslo og Akershus (se Tabell 12). Siden de som er mellom 18 og 34 år er så få (28 personer), har vi valgt å slå disse sammen med medlemmer i alderen 35 til 44 år. Her skårer den yngste aldersgruppen høyest på mange av dåpsmotivene. De skiller seg særlig fra de eldste når det gjelder begrunnelsene om at dåp er en fin tradisjon og at dåpen gir en vakker høytidelighet. Derimot avviker foreldre under 45 år signifikant fra de mellom 45 til 54 år på visse religiøst baserte begrunnelser, som deres egen kristne tro og det at dåpen gir Guds beskyttelse.

Tabell 12 Grunner for å velge dåp blant medlemmer i Oslo og Akershus som har døpt sitt/sine barn fordelt på aldersgrupper. Prosent

	18–44 år	45–54 år	55 år+
Fin tradisjon	90,3	89,9	80,1*
Vanlig i vår familie	78,6	68,5	71,2
Vakker høytidelighet	70,9	71,9	59,0*
Bedre mulighet for barnet å velge selv senere	63,1	64,0	60,9
Barna bli en del av kirken	54,4	40,4	44,2
Skulle ha faddere	52,4	41,6	52,6
Min kristne tro	42,7	29,2*	41,7
Vokse opp som kristen	35,9	28,1	42,3
Bli Guds barn	35,9	27,0	37,2
Dåpen gir Guds beskyttelse	29,1	15,7*	23,7
Press fra familie/ektefelle	22,3	11,2*	12,8
N	103	89	156

Inkluderer de som svarer «Meget viktig» og «viktig» på de oppgitte grunnene. * Markerer signifikante forskjeller på 5–prosentnivå mellom medlemmer under 45 år og de angitte aldersgruppene (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Hele 22 prosent av de yngste rapporterer at de følte seg presset til å døpe sitt barn.

Hvordan fordeler begrunnelser for barnedåp i kirkelig regi seg når det gjelder kjønn? Når vi ser på alle de som har døpt, uansett hvor de bor i landet, finner vi at kvinner er mer engasjerte enn menn (se Tabell 13). Bortimot samtlige motiver for dåp har høyere oppslutning blant kvinner enn menn. Den eneste begrunnelsen som menn fremhever i større grad, er press fra familie og/eller ektefelle (menn: 14 %, kvinner: 9 %). Skillelinjene mellom kjønnene er statistisk signifikante.

Tabell 13. Grunner for å velge dåp blant medlemmer som har døpt sitt/sine barn fordelt på kjønn. Prosent

	Menn	Kvinner
Fin tradisjon	84,2	90,3*
Vanlig i vår familie	72,9	74,8
Bedre mulighet for barnet å velge selv senere	58,8	73,8*
Vakker høytidelighet	59,7	72,3*
Barna bli en del av kirken	45,3	57,5*
Skulle ha faddere	50,6	57,0*
Bli Guds barn	36,5	46,7*
Min kristne tro	36,7	45,8*
Vokse opp som kristen	38,6	41,9
Dåpen gir Guds beskyttelse	23,9	30,8*
Press fra familie/ektefelle	14,0	9,1*
N	951	969

Inkluderer de som svarer «Meget viktig» og «viktig» på de oppgitte grunnene. * Markerer signifikante forskjeller på 5–prosentnivå (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Begrunnelser kvinner og menn derimot enes om, basert på prosentfordeling, er at dåp er vanlig i familien (kvinner: 75 %, menn: 73 %) og ønsket om at barnet skal vokse opp som kristen (kvinner: 42 %, menn: 39 %). Rangeringen av motiver samsvarer stort sett, der tradisjonsorienterte begrunnelser – ikke uventet – dominerer. Men også her er det forskjeller: mennene prioriterer i noe større grad dåp som en vakker høytidelighet fremfor det at dåp gir bedre valgmuligheter senere i livet. Kanskje mer interessant er mennenes vektlegging av at barnet skal vokse opp som kristen mens deres egen kristne tro og ønsket om at barnet skulle bli Guds barn gis mindre betydning. At menn i mindre grad

enn kvinner vektlegger deres egne kristne tro, er i tråd med at norske menn i større grad betegner seg som ikke-troende (Furseth 2006: 63; Botvar 2010a: 19). Mennenes relativt lave rangering av at barnet skulle bli Guds barn tyder på at de er mindre opptatt av dåpens teologiske innhold.

Kvinner og menn bosatt i Oslo og Akershus er derimot enige i rangeringen av motiver for valg av dåp i kirkelig regi (se Tabell 14). Dåpen som fin tradisjon, at det er vanlig i familien samt ønsket om en vakker høytidelighet har mest betydning. Sammenlignet med hele utvalget av menn (se Tabell 13 over), framtrer riktignok menn i Oslo/Akershus som mindre engasjerte. Likt med kjønnsmønsteret påvist over, er det jevnt over høyere oppslutning blant Oslo/Akershus-bosatte kvinner.

Tabell 14 Grunner for å velge dåp blant medlemmer i Oslo og Akershus som har døpt sitt/sine barn fordelt på kjønn. Prosent

	Menn	Kvinner
Fin tradisjon	79,5	91,2*
Vanlig i vår familie	67,5	77,5*
Vakker høytidelighet	59,0	72,0*
Bedre mulighet for barnet å velge selv senere	52,4	71,4*
Skulle ha faddere	42,2	56,6*
Barna bli en del av kirken	36,1	55,5*
Min kristne tro	32,5	44,5*
Vokse opp som kristen	31,9	41,2
Bli Guds barn	28,9	39,0*
Dåpen gir Guds beskyttelse	18,7	27,5*
Press fra familie/ektefelle	18,1	12,6
N	166	182

Inkluderer de som svarer «Meget viktig» og «viktig» på de oppgitte grunnene. * Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

6.1 OPPSUMMERING

Tradisjonsorienterte begrunnelser settes høyest blant de som har døpt sine/sitt barn, uavhengig av hvor de bor, hvor gamle de er og hvilket kjønn de har. Det at dåp representerer en fin tradisjon, at det er vanlig familiepraksis og ønsket om en vakker høytidelighet er gjennomgående de mest betydningsfulle motivene for valg av dåp. Dette viser at dåpen fortrinnsvis betraktes som et tradisjonsritual, der kirkens seremoni oppleves som en estetisk vakker og verdig måte å feire et barns fødsel på. Dåpens religiøse betydning er derimot langt lavere rangert blant Den norske kirkes medlemmer. De som i størst grad fremhever religionsorienterte motiver for dåp er personer bosatt i Agder og på Vestlandet, de som er 55 år eller eldre samt kvinner.

For mange representerer også dåpen en ordning som gir barnet mulighet til å velge selv senere i livet. Implisitt i en slik vurdering ligger nok det at dåp er det konvensjonelle valget, og utgjør et naturlig utgangspunkt når barna vokser til og selv kan vurdere hvorvidt de ønsker å ta med seg den kristne tro videre og fortsatt stå som medlemmer i Den norske kirke. Valg av dåp kan ses på som en trykthetshandling fra foreldrenes side. Senere i rapporten skal vi se at foreldre som har valgt bort dåp nettopp også begrunner sitt valg med at barnet skal få velge selv.

7 HVEM ER DE SOM VELGER Å IKKE DØPE BARNA SINE?

I følge KIFOs Tros- og livssynsundersøkelse har 93 prosent av medlemmene i Den norske kirke med barn, valgt dåp. Seks prosent har derimot valgt bort dåp, mens to prosent har både barn som er døpt og barn som ikke er døpt. Hvem er de som velger å ikke døpe barna sine? På hvilke måter skiller de seg fra de som velger dåp? Disse spørsmålene skal besvares i denne delen av rapporten. Vi analyserer kvantitative data som beskriver forhold som viser til forskjeller, og eventuelle likheter, mellom Dnk-medlemmer som har valgt bort dåp (N=152)¹² og Dnk-medlemmer som har valgt å døpe sitt/sine barn (N=1920). For sammenligningens skyld inkluderer vi også medlemmer med barn (inkludert både de som har døpt og de som ikke har døpt, N=2072) og alle medlemmer (N=2991). En slik sammenligning gir oss dermed et godt utgangspunkt for å kunne si noe substansielt om hva som kjennetegner de ulike gruppene og hvilke faktorer som bidrar til å forklare hvorfor noen medlemmer velger bort kirkens dåp. Vi ser både på betydningen av sosiale bakgrunnsforhold, som bosted, kjønn og alder, og på betydningen av religiøse forhold, det vil si relasjon og holdninger til kirken samt kristen tro og praksis.

7.1 BETYDNINGEN AV SOSIALE KATEGORIER

Foreldre som har valgt bort dåp skiller seg fra de som har døpt på flere punkter (se Tabell 15). For det første bor hovedvekten av førstnevnte gruppe i Oslo og Akershus (35 % av alle medlemmer som ikke har døpt, mot 18 %), og flesteparten i en by (41 %). De er i større grad yngre; nesten 60 prosent av medlemmer som ikke har døpt sine barn er under 45 år. Det samme gjelder 32 prosent av foreldre som har døpt. Foreldre som har valgt bort dåp har også i større grad høyere utdanning av 4-års eller lengre varighet (39 % mot 25 %) og flere er heltidsansatt (68 % mot 54 %). Alle disse forskjellene er signifikante og vi kan derfor med en noenlunde sikkerhet trekke slutningen om at region (samt grad av urbanitet på bosted), alder, utdanningsnivå og tilknytning til arbeidslivet har betydning for medlemmers valg av dåp/ikke-dåp. Samtidig samvirker nok disse variablene med grad av religiøsitet.

Kjønn har derimot ingen utslagsgivende betydning. Det er kun en liten forskjell mellom menn som har valgt bort barnedåp (47 %) og menn som har døpt (50 %). Det samme gjelder kvinnene, der 53 har valgt bort dåp mot 51 prosent som har benyttet seg av dåp i kirkelig regi. Siden vi kan anta at foreldres valg om hvorvidt en skal døpe eller ikke døpe tas i fellesskap, er ikke dette uventet. Dette betyr imidlertid ikke at kjønn ikke har betydning for vektleggingen av motiver for valg av barnedåp, som dokumentert i kapittel 6.

¹² Denne gruppen inkluderer, som nevnt, de som har barn og som svarer «Nei» på spørsmålet om barnet/barna dine er døpt (N=115) og de som svarer at «Jeg har både barn som er døpt og barn som ikke er døpt» (N=37).

Tabell 15. Bakgrunnsvariabler blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent

	Medl. har ikke døpt	Medl. har døpt	Medl. med barn (både døpt og ikke døpt)	Alle medl.
Kvinner	53,3	50,5	50,7	50,7
Bosatt i Oslo og Akershus (kun Oslo)	34,9 (15,8)	18,1* (6,8)*	19,4* (7,5)*	21,9* (10,2)
Bor i by (mer enn 50.000 innbyggere)	41,1	30,0*	30,8*	35,7
Under 35 år	21,7	10,4*	11,2*	27,0
35–44 år	34,9	22,0*	23,0*	20,5*
45–54 år	17,1	23,3	22,9	19,2
55 år+	26,3	44,3*	43,0*	33,3
Høyere utdanning 1–3 år	30,5	30,0	30,1	31,6
Høyere utdanning 4 år+	39,0	25,4*	26,4*	24,4*
Heltidsansatt	68,2	54,1*	55,1*	52,5*
Gift / registrert partner/ samboer	82,2	81,1	81,2	69,3*
Ugift	4,6	4,3	4,3	19,2*
N	151–152	1882–1920	2033–2072	2939–2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5–prosentnivå mellom de angitte gruppene og de som ikke har døpt (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Vi finner også skillelinjer mellom gruppene når det gjelder politiske sympatier. Foreldre som ikke har døpt sitt/sine barn oppgir i større grad at de ville ha stemt Venstre (8 % mot 4 %) hvis det var stortingsvalg i morgen. Foreldre som har døpt ville derimot i større grad stemt Kristelig Folkeparti (5 % mot 1 %). Disse skillelinjene kan dermed antyde at liberale versus tradisjonell-konservative skillelinjer/verdier spiller inn i hvorvidt en velger å døpe eller ei (riktignok er kun sistnevnte forskjell signifikant). Det bør også nevnes at Høyre får størst oppslutning i begge grupper, mens Arbeiderpartiet er det nest største partiet.

Det at demografiske og sosioøkonomiske forhold bidrar til å markere forskjeller mellom foreldre som har valgt bort barnedåp og de som har døpt, er ikke overraskende. Tidligere forskning viser nettopp til at strukturelle forhold som urbanisering og økt utdanningsnivå har en sekulariserende effekt (se Botvar 2010a: 20–21). Men for å få et mer helhetlig innblikk i hva som skiller gruppene, er det nødvendig å se nærmere på betydningen av religionsorienterte forhold. Er det for eksempel slik at de som ikke døver sine barn utelukkende kategoriserer seg som ikke-troende? Og til tross for deres medlemskap i Den norske kirke; opplever de at de har en tilhørighet til kirken? Og hva bunner en slik tilhørighet, eventuelt en ikke-tilhørighet, i? Disse og andre religions- og tilhørighetsorienterte spørsmål vil vi nå undersøke nærmere.

7.2 BETYDNINGEN AV RELIGIØS SELVBENEVNELSE OG TROSFØRESTILLINGER

Det er rimelig å anta at religiøse forhold spiller inn i valget om døpe eller å ikke døpe. Til tross for at en høy befolkningsandel står som medlemmer av Den norske kirke, vet vi fra tidligere undersøkelser at medlemskapstallet ikke er i tråd med nordmenns grad av religiøsitet målt ut fra tro, handlinger og praksis (se feks. Høeg 2001; Botvar 2010a; Lüchau 2010). En typisk karakteristikk på nordmenn er

nettopp at de tilhører, men ikke tror (Davie 2007: 25).¹³ Den høye oppslutningen om Den norske kirke baseres på betraktningen om at majoritetskirken utgjør en viktig del av den norske befolkningens nasjonale og kulturelle identitet (Davie 2007: 25). Dette bildet samsvarer med den relativt utbredte bruken av kirkens overgangsriter blant nordmenn (se Furseth 2015b: 27). Ida Marie Høeg (2001) framhever valgmuligheter som en betydningsfull årsak for kirkemedlemskap. Hun skriver: «(...) medlemmene [vil] ikke forplikte seg for mye, men rett og slett stå som medlem med sin tro og sitt ønske om å benytte seg av det rituelle og kulturelle tilbudet kirken har» (Høeg 2001: 87).

Disse faktorene er relevante når vi nå skal se nærmere på hvilke religiøse (eller ikke-religiøse) kategorier som kjennetegner gruppen som tilsynelatende «går imot» denne tendensen ved å velge bort kirkens dåpsritual, men likevel velger å fortsatt stå som medlemmer av kirken.

Oppslutning om religiøse trosforestillinger blant de som ikke har døpt og de som har døpt gir et sammensatt bilde. På den ene siden markerer foreldre som har valgt bort dåp seg i større grad som ikke-troende. Det er signifikante forskjeller mellom gruppene (samt alle medlemmer med barn og alle medlemmer) på samtlige trosforestillinger oppstilt i Tabell 16. For eksempel sier bortimot halvparten av førstnevnte gruppe at de ikke har en religiøs tro, mens dette kun er tilfelle for 18 prosent blant foreldre som har døpt. På den andre siden, er de som har valgt bort dåp ikke gjennomgående irreligiøse. 29 prosent identifiserer seg som kristen, 18 prosent bekjenner at de tror på Gud og 15 prosent sier seg enig eller delvis enig uttalelsen om at Jesus er deres frelse, som døde for deres synder. Disse tallene er kanskje overraskende høye for en gruppe som ikke ønsket å markere deres barns fødsel med en kristen seremoni. Basert på disse funnene, virker det rimelig å anta at noen av de som har valgt bort dåp, ikke nødvendigvis la trosbaserte motiver til grunn. For hovedvekten derimot, er deres mangel på religiøs tro formodentlig en viktig årsak til valget om å ikke døpe.

¹³ Den originale termen er «Belonging without believing» (Davie 2007: 25).

Tabell 16. Religiøse trosforestillinger blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent

	Medl. har ikke døpt	Medl. har døpt	Medl. med barn (både døpt og ikke døpt)	Alle medl.
Jeg er bekjennende kristen / Jeg er kristen, men ikke bekjennende	29,0	56,5*	54,5*	50,1*
Jeg har ingen religiøs tro	48,7	17,5*	19,8*	24,5*
Det er svært lite eller ingen sannhet i enhver religion	42,8	20,8*	22,4*	26,5*
Jeg er ikke i tvil om at Gud finnes / Jeg er i tvil, men føler jeg tror på Gud	17,9	35,3*	34,0*	31,6*
Jeg tror ikke på Gud / Jeg vet ikke om jeg tror og ingen måte å finne det ut på	49,7	28,8*	30,3*	34,7*
Jeg tror ikke på Gud nå, og har aldri gjort det	42,8	19,5*	21,2*	24,6*
Jeg tror på Gud nå, og har alltid gjort det	11,8	37,2*	35,3*	32,2*
Jesus er min frelser, som døde for mine synder (passer godt/delvis)	14,5	37,1*	35,5*	32,6*
Det er usikkert om Jesus overhodet har levd (passer godt/delvis)	37,5	32,3	32,7	35,7
Jeg tror vi kommer til Gud etter døden	3,9	8,1*	7,8*	7,6*
Jeg tror ikke det finnes et liv etter døden	39,5	26,1*	27,1*	27,9*
Jeg tror at vi enten blir frelst eller fortaapt	0,7	3,5*	3,3*	3,3*
N	151–152	1914–1920	2065–2072	2979–2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de som ikke har døpt (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Men hvordan stiller foreldre som ikke har døpt sitt/sine barn seg til andre religiøse trosforestillinger, til det vi kan betegne som nyreligiøse trosforestillinger? Nyreligiøsitet er et vidt begrep som rommer en rekke ulike trosforestillinger (og praksiser). Et kjennetegn ved nyreligiøsiteten er nettopp det at den er vanskelig å avgrense og definere (Kraft 2011). Men her ser vi nærmere på oppslutningen om utvalgte aspekter som kan sies å avdekke trosforestillinger som kan, men ikke nødvendigvis, skille seg fra «tradisjonell» kirkelig religion, nemlig; tiltro til naturmedisin, klarsynthet og spiritisme – som gjerne går inn under den større betegnelsen parapsykologi (se Ahlin 2001: 117–118) – tro på reinkarnasjon, horoskop og meditasjon som en måte å komme i kontakt med en immanent guddommelighet (se Tabell 17).

Tabell 17. Nyreligiøse trosforestillinger blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent

	Medl. har ikke døpt	Medl. har døpt	Medl. med barn (både døpt og ikke døpt)	Alle medl.
Naturleger og naturmedisin kan hjelpe	53,9	63,2*	62,5*	59,4
Det finnes mennesker som kan se inn i fremtiden	32,2	41,1*	40,5*	37,4
Mennesker har levd tidligere liv, etc.	13,8	19,2	18,8	19,1
Det er mulig å få kontakt med avdøde mennesker	22,4	27,0	26,6	26,9
En persons stjernetegn eller horoskop har noe å si for ens personlighet og skjebne	13,8	19,0	18,6	18,1
Gjennom meditasjon kan en komme i kontakt med det guddommelige inni seg	27,6	28,5	28,5	27,9
N	152	1920	2072	2991

Inkluderer de som svarer «Ja, helt sikker» og «Ja, men usikker». *Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de som ikke har døpt (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Foreldre som ikke har døpt sine barn skårer gjennomgående lavere på samtlige nyreligiøse trosforestillinger, sammenlignet med foreldre som har døpt. Dette gjelder for eksempel tiltro til naturleger og naturmedisin (54 % mot 63 %) og at det finnes klarsynte mennesker (32 % mot 41 %). Oppslutningen om enkelte forestillinger er imidlertid også relativt høy blant de som har valgt bort dåp, så som de som sier seg enig i (med mer eller mindre sikkerhet) at naturleger og naturmedisin kan hjelpe der vanlige leger og skolemedisin kommer til kort. Over fem av ti blant de med udøpte barn slutter seg til dette. Det samme gjelder for over seks av ti blant de som har døpt sitt/sine barn. Samtidig er nok troen på naturleger og naturmedisin det minst «kontroversielle» av de nyreligiøse trosforestillingene.¹⁴ Troen på at det finnes mennesker som kan se inn i fremtiden, kan derimot sies å markere en tydeligere nyreligiøs profil. Derfor er det interessant å notere seg at hele 32 prosent av foreldre som ikke har døpt tilslutter seg dette. Blant foreldre med døde barn er andelen dog enda større (41 %).

Foreldre som har valgt bort dåp stiller seg altså i større grad bak påstanden om at det finnes klarsynte mennesker enn en kristen selvbetegnelse (29 %, se Tabell 16). Igjen er det grunn for å konkludere at foreldre som ikke har benyttet seg av dåp ikke nødvendigvis er irreligiøse – hvert fall ikke deler av gruppen. Kan denne, imidlertid noe svake, religiøse overbevisning være med på at de føler en viss tilknytning til kirken som et religiøst fellesskap? De er jo tross alt medlemmer. Dette er neste punkt vi skal undersøke.

¹⁴ Mye tyder på det, med tanke på at 57 prosent av et representativt utvalg av befolkningen tilslutter seg dette utsagnet (inkludert de som svarer «Ja, helt sikker» (17 %) og de som svarer «Ja, men usikker» (40 %) (TLU 2012)).

7.3 BETYDNINGEN AV TILHØRIGHET TIL DEN NORSKE KIRKE

Kanskje enda mer interessant enn oppslutning om trosforestillinger, er de ulike gruppenes relasjon til Den norske kirke, basert på bruk av kirkens riter, uttalt tilhørighet, samt hvorvidt religion spilte en viktig rolle i oppveksten (se Tabell 18). Er det slik at en lav tilhørighetsfølelse spiller inn i avgjørelsen om å ikke markere et barns fødsel med dåp?

Spørsmålet viser seg å være av betydning: Hele 87 prosent av foreldre som har valgt bort dåp har ingen (36 %) eller kun en svak (51 %) tilhørighet til kirken. Det samme gjelder for 59 prosent blant foreldrene som har døpt (ingen tilhørighet: 11 %, svak: 48 %). Forskjellen i tilhørighetsgrad mellom gruppene er signifikant, og dermed mest sannsynlig ikke tilfeldig.

Funnene tyder samtidig på at kirken har hatt en viss betydning i oppveksten til medlemmer som har valgt bort dåp. Selv om kun 18 prosent bekrefter at religion var viktig i deres oppdragelse, er det «bare» 45 prosent som avkrefter dette. Her skiller riktignok foreldre som har valgt bort dåp seg fra de som har døpt, der sistnevnte gruppe omtrent skårer motsatt: altså, religion var viktig i oppdragelsen til 45 prosent av foreldrene som har døpt, mens det ikke var det for 19 prosent.

Videre ser vi at en relativt stor andel blant foreldre som ikke har døpt sitt/sine barn, er konfirmert (84 %), mens langt færre er gift i Den norske kirkes regi (36 %). Det er også særlig på sistnevnte punkt at foreldre som har valgt bort dåp avviker signifikant fra de øvrige gruppene. Muligens var valget av konfirmasjon mer preget av innflytelse utenfra, der familiens standpunkt og venners valg hadde en innvirkning. Hvordan en velger å feire et ekteskap er i større grad et uttrykk for et personlig valg. Alder er selvfølgelig av betydning, ved at tenåringer gjerne må stå til ansvar overfor sine foreldre/foresatte, mens voksne tar egne avgjørelser og har muligens et mer avklart forhold til hva som oppleves som riktig for dem selv.

Tabell 18. Relasjon til Den norske kirke blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent

	Medl. har ikke døpt	Medl. har døpt	Medl. med barn (både døpt og ikke døpt)	Alle medl.
Jeg er konfirmert i Dnk	84,2	94,5	93,8	92,5
Jeg er gift i Dnk ¹⁵	35,5	77,7*	75,1*	73,5*
Religion var ikke viktig i min oppdragelse	44,8	18,9*	20,8*	25,6*
Religion var viktig i oppdragelsen	17,8	44,6*	42,7*	38,4*
Er sjelden eller aldri på gudstjeneste	82,3	61,5*	63,0*	66,2*
Har ingen eller svak tilhørighet til Dnk	86,9	59,0*	61,1*	64,6*
Har sterk tilhørighet til Dnk	9,9	36,5*	34,5*	30,4*
N	107–152	1617–1920	1724–2072	1911–2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5–prosentnivå mellom de angitte gruppene og de som ikke har døpt (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Vil dette si at foreldre som har valgt bort dåp ikke er opptatt av å markere livets overganger med religiøse seremonier? KIFOs tros- og livssynsundersøkelse gir et tvetydig svar (se Tabell 19).

¹⁵ Inkludert de som har giftet seg i en sjømannskirke i utlandet.

Ikke overraskende anser hovedvekten av medlemmer som ikke har benyttet seg av kirkelig barnedåp, det å markere en fødsel¹⁶ og et giftermål i kirkelig/religiøs regi som lite viktig. Derimot slutter halvparten seg til at markeringen av et dødsfall skal ha en religiøs ramme. Oppslutningen om begravelsen er også det kirkelige ritualet som har holdt seg mest stabilt blant den norske befolkningen, som angitt i kapittel 5. I perioden fra 1988 til 2013 var det kun en fem prosentpoengs nedgang i Den norske kirkes begravelser, fra 95 prosent blant antall døde i 1988 til 90 prosent i 2013 (Furseth 2015b: 27). Som vi skal se senere i rapporten, er nettopp kirkens tilbud den viktigste grunnen for fortsatt medlemskap i Den norske kirke blant foreldre som ikke har døpt. I og med at halvparten av disse tilslutter seg at et dødsfall bør markeres med en religiøs seremoni, er det grunn for å tilskrive tilgang til kirkens begravelse som viktig grunn for deres medlemskap.

Tabell 19. Viktigheten av å markere kirkelige eller religiøse seremonier blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent

	Medl. har ikke døpt	Medl. har døpt	Medl. med barn (både døpt og ikke døpt)	Alle medl.
En fødsel	16,4	57,2*	54,2	53,3*
Et giftermål	23,0	66,3*	63,1*	61,0*
Et dødsfall	51,3	84,4*	82,0*	79,3*
N	152	1920	2072	2991

Inkluderer de som svarer «Meget viktig» og «viktig» på de oppgitte grunnene. *Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de som ikke har døpt (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Medlemmer som har valgt bort dåp skiller seg kraftig fra de som har benyttet seg av kirkens dåp (og de øvrige medlemsgruppene) når det kommer til holdninger til religiøs markering av alle livets overganger – også et dødsfall. For selv om rangeringen av de tre overgangsritualene er lik, med begravelse som viktigst og dåp som minst viktig, er forskjellene i oppslutning på mellom hele 33 prosent og 43 prosent. Ikke uventet er forskjellene også her signifikante.

Det er for øvrig interessant å notere seg at «kun» 57 prosent av medlemmer som har valgt dåp, faktisk her slutter seg til at det er viktig å markere en fødsel med en religiøs seremoni. Dette kan tyde på at det ikke var særlig viktig for dem da de døpte eller at de har endret mening i senere tid.

Men hvilke faktorer har betydning – enten i en positiv eller negativ retning – for relasjonen til Den norske kirke blant foreldre som har valgt bort dåp? Som det fremkommer i Tabell 20, er det en rekke elementer som har en positiv innvirkning.

¹⁶ Det at noen i det hele tatt krysser av på at det er viktig å markere en fødsel med en religiøs seremoni kan kanskje ses i sammenheng med innlemmingen av medlemmer som både har barn som er døpt og barn som ikke er døpt. Partneres ulike trosmessige ståsted kan også spille inn her.

Tabell 20. Faktorer som har påvirket relasjonen til Den norske kirke på en positiv måte blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent

	Medl. har ikke døpt	Medl. har døpt	Medl. med barn (både døpt og ikke døpt)	Alle medl.
Dnks konserter/kulturarrangement	55,3	65,2*	34,5*	61,0
Dnks håndtering av dåp, bryllup, begravelse	52,3	74,9*	73,3*	70,5*
Dnks arbeid blant syke og gamle	43,4	57,1*	56,1*	52,0*
Dnks medvirkning ved kriser og ulykker	42,1	55,9*	54,9*	52,1*
Dnks arbeid blant barn og unge	38,2	58,9*	57,4*	52,4*
Min egen konfirmasjon	31,8	56,5*	54,9*	54,2*
Skolens religionsundervisning	21,1	40,9*	39,5*	36,3*
Dnks gudstjenester	18,0	39,7*	38,3*	36,1*
Venner og families erfaringer m/Dnk	17,8	37,5*	36,1*	35,1*
Dnks deltakelse i debatten om innvandring og asyl	14,5	18,4	18,1	16,9
Gjennomføringen av Kirkevalget 2011	9,2	19,6*	18,8*	17,1*
Dnks deltakelse i debatten om miljø og klima	7,9	15,5*	14,9*	13,5*
Debatten i Dnk omkring homofili	7,2	9,2	9,1	8,6
Dnks medlemsregister	1,3	8,5*	8,0*	7,5*
N	128–152	1834–1920	1963–2072	2795–2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5–prosentnivå mellom de angitte gruppene og medlemmer som ikke har døpt (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Øverst på listen over positive påvirkningsfaktorer er kirkens kulturprogram (55 %), som, interessant nok, følges av institusjonens håndtering av dåp, bryllup og begravelser (52 %). Som påpekt over, er det grunn for å framheve begravelsens betydning i denne sammenheng.

Også kirkens velferdsarbeid blant syke og gamle (43 %) samt blant barn og unge (38 %) har hatt en positiv innvirkning på relasjonen foreldre som har valgt bort dåp har til kirken. Flere oppgir dessuten Den norske kirkes medvirkning ved kriser og ulykker (42 %) som en positiv faktor. Majoritetskirken har i slike ekstraordinære hendelser vist seg å få en viktig rolle som et «samlende nasjonalt symbol» (Høeg 2001: 96).

De som har benyttet seg av dåp tilslutter seg i større grad de oppgitte faktorene. Hele 75 prosent framhever kirkens håndtering av dåp, bryllup og begravelse – mot 52 prosent blant medlemmer som har valgt bort barnedåp. Alt i alt fremstår den førstnevnte gruppen som gjennomgående mer positivt innstilt til Den norske kirkes virksomhet. De som ikke har døpt demonstrerer derimot en mer måteholden holdning.

Foreldre som har døpt sitt/sine barn har dessuten en noe annen rangering enn de som har valgt bort dåp. Blant førstnevnte får kirkens håndtering av dåp, bryllup og begravelser størst oppslutning (75 %), fulgt av kirkens kulturprogram (65 %), mens kirkens arbeid blant barn og ungdom er den tredje viktigste positive innflytelsen på deres forhold til kirken (59 %).

Et annet interessant skille, er hvorvidt egen konfirmasjon hadde en positiv innvirkning på relasjonen til Den norske kirke. Kun 32 prosent av foreldre som ikke har døpt bekrefter dette. Derimot mener 57 prosent av foreldre med døde barn at konfirmasjonen har hatt en fordelaktig betydning for deres forhold til kirken. Dette tyder på at hovedvekten av medlemmene som har valgt bort dåp allerede i tenåringsalder hadde lite utbytte av kirken. Dette kan nok også ses i sammenheng med at religion

ikke var en viktig del av oppdragelsen til 45 prosent av denne gruppen (se Tabell 18), som forslagsvis spilte inn i hvordan de opplevde kirken under konfirmasjonstiden. Samtidig er dette erfaringer som de vurderer i retrospekt. Det kan være at de nå omtolker sine konfirmasjonsminner ut fra en annen referanseramme enn den de hadde tidligere.

Den eneste faktoren som ikke viser signifikante forskjeller mellom medlemmer som ikke har døpt og de øvrige, er homofilidebatten i Den norske kirke. Dette indikerer at debatten påvirker gruppene på lik måte. Og dette trekker oss over til faktorer som har hatt en negativ innvirkning på kirkerelasjonen.

Et overveldende flertall mener at homofilidebatten virker negativt for relasjonen til Den norske kirke (se Tabell 21). Især de som ikke har døpt sine barn (50 %) istemmer dette. Men også medlemmer som har døpt rangerer homofilidebatten høyest (36 %). Diskusjonen om homofili i kirken dominerer listen over negative faktorer fullstendig. For medlemmer som har valgt bort dåp er det 29 prosentpoeng som skiller denne faktoren og den som kommer nest høyest opp, medlemsregisteret. En tidligere studie viser at hovedvekten av den norske befolkningen (66 %) ikke anser det som galt at to voksne av samme kjønn har et seksuelt forhold (i 2008). For de som ikke tror på Gud er det enda større enighet om dette (84 %), mens det motsatte er tilfelle blant de som har en sterk gudstro (26 %) (Schmidt og Henriksen 2010: 136). I og med at homofilidebatten representerer en sak som synliggjør kirkens holdninger, kan den bidra til å skape avstand hvis kirkens standpunkt (eller mangel på standpunkt) står i konflikt med medlemmenes holdninger. Debatter av en slik art har også medført konsekvenser for Den norske kirke. En tid etter Kirkemøtet i 2014, der det ikke ble flertall for at kirken skal utarbeide en egen liturgi for vielse av likekjønnede par, melder for eksempel NRK Telemark om at «homofilidebatt har ført til masseutmelding» (NRK 2015). Bispedømmets utmeldingstall for 2014 er høyere enn det har vært på ni år, sies det, og utmeldingene i 2014 er rundt 50 prosent flere enn de var i 2013. Mens kirkens diskusjon om homofili tydelig påvirker gruppene i vår studie sin kirkerelasjon på en mindre heldig måte, virker det likevel ikke til å være såpass utslagsgivende at de går til det skrittet og melder seg ut (se Tabell 23).

Tabell 21. Faktorer som har påvirket relasjonen til Den norske kirke på en negativ måte blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent

	Medl. har ikke døpt	Medl. har døpt	Medl. med barn (både døpt og ikke døpt)	Alle medl.
Debatten i Dnk omkring homofili	50,0	36,0*	37,1*	37,3*
Dnks medlemsregister	21,1	5,9*	7,0*	8,8*
Dnks gudstjenester	18,8	9,0*	9,6*	11,6*
Skolens religionsundervisning	13,2	6,4*	6,9*	8,5
Dnks deltakelse i debatten om innvandring og asyl	13,2	13,2	13,2	13,1
Min egen konfirmasjon	13,2	3,4*	4,1*	5,2*
Venner og families erfaringer m/Dnk	10,5	2,8*	3,4*	4,4*
Dnk deltakelse i debatten og miljø og klima	6,6	6,7	6,7	6,2
Dnks håndtering av dåp, bryllup, begravelse	6,0	2,2	2,5	3,2
Gjennomføringen av Kirkevalget 2011	4,6	2,0	2,2	2,6
Dnks medvirkning ved kriser og ulykker	2,0	0,7	0,8	1,2
Dnks arbeid blant syke og gamle	1,3	0,9	1,0	1,4
Dnks arbeid blant barn og unge	0,7	1,3	1,2	1,7
Dnks konserter/kulturarrangement	0	1,2*	1,1*	1,4*
N	128–152	1834–1920	1963–2072	2795–2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5–prosentnivå mellom de angitte gruppene og medlemmer som ikke har døpt (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Generelt sett er det iøynefallende at medlemmer som har valgt bort dåp i større grad tilslutter seg de oppgitte negative faktorene enn medlemmer som har døpt. Diskrepansen i oppslutning på mange av faktorene er også signifikante. Dette indikerer at førstnevnte gruppe generelt har en mer negativ innstilling til flere sider ved Den norske kirkes virksomhet. Mens kirkens homofilidebatt, som nevnt, står i en særstilling her, rangeres også kirkens medlemsregister (21 %) og kirkens gudstjenester (19 %) høyt på listen over negative påvirkningsfaktorer blant medlemmer som ikke har døpt. Derimot bryr de som har døpt seg mindre om medlemsregisteret, kun seks prosent mener dette har hatt en negativ påvirkning til deres relasjon til kirken. Noe flere er derimot enige når det kommer til gudstjenestene (9 %).

Som vi viste over, slår også opplevelsen med egen konfirmasjon ut som en signifikant forskjell mellom gruppene når det kommer til deres relasjon til kirken. 13 prosent av medlemmer som har valgt bort dåp mener at konfirmasjonen har bidratt til at de har et negativt forhold til kirken. Tallet kan muligens virke lavt, men sammenlignet med de som har døpt der kun tre prosent sier det samme, fremstår det som betydelig. Også forhold utenfor Den norske kirke har en negativ innvirkning. 13 prosent av de som ikke har døpt framhever skolens religionsundervisning, mot kun seks prosent blant medlemmer som har døpt.

Men hvorfor velger foreldre som ikke tar i bruk kirkens dåpsritual, og som tilsynelatende er mindre fornøyd med flere momenter ved kirken, å fortsatt stå som medlem av Den norske kirke? Som angitt i Tabell 22, er kirkens tilbud en viktig grunn for å beholde medlemskapet. 40 prosent trekker frem dette. Tilgang til begravelsen spiller nok en viktig rolle.

Tabell 22. Grunner for å fortsatt være medlem av Den norske kirke blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent

	Medl. har ikke døpt	Medl. har døpt	Medl. med barn (både døpt og ikke døpt)	Alle medl.
Kirkens tilbud	39,6	68,2*	66,1*	62,3*
Jeg er døpt	36,8	68,5*	66,2*	65,7*
Støtte opp om kristen kulturarv	31,9	58,9*	57,0*	52,3*
Viktig som norsk statsborger	27,1	50,7*	49,1*	45,2*
Har ikke tenkt over medlemskap	22,9	26,9	26,6	28,2
Ingen gode alternativ	18,1	38,3*	36,9*	33,1*
Har en kristen tro	14,6	39,7*	37,9*	35,0*
Føler tilhørighet	12,5	45,3*	43,0*	38,7*
Opptatt av religiøse spørsmål	11,8	24,4*	23,5*	22,7*
N	144	1888	2032	2909

Inkluderer de som svarer «Svært viktig» og «viktig» på de oppgitte grunnene. *Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de som ikke har døpt (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

37 prosent av de som har valgt bort dåp trekker, interessant nok, frem deres egen dåp som en medvirkende faktor til å beholde sitt medlemskap. Dette indikerer en passiv holdning til kirkemedlemskapet da det i utgangspunktet var foreldrene, via dåpen, som valgte å melde inn sitt barn inn i kirken. Siden det oppgis her blant grunner for å ikke gå ut av kirken, er det rimelig å anta at de som har valgt bort dåp likevel tillegger sin egen dåp en viss betydning.

De ønsker dessuten å støtte opp om den kristne kulturarven (32 %). En slik begrunnelse griper inn i mer overordnede forhold der kirken kanskje først og fremst framheves som en kulturinstitusjon (se Høeg 2001: 93). Som

(2001: 93) beskriver, den kristne kulturarv henviser til en rekke momenter, inkludert praksis, trosholdninger og verdier. Sett samlet betegner disse områdene «et meningsbærende symbolfelleskap [som] medlemmene føler tilhørighet til og gir sin tilslutning til». Tatt i betraktning av at medlemmene som har valgt bort dåp i mindre grad vektlegger egne kristne praksiser og trosforestillinger, kan deres tilslutning til å bevare den kristne kulturarven handle om en mer generell holdning om at kirken representerer verdier som er viktige å bevare i det norske samfunnet. De ønsker ikke å personlig ta en aktiv del i fellesskapet, men synes det er viktig at det finnes og opplever det som en viktig del av den nasjonale identiteten (jf. Davie 2007: 25). 27 prosent av de som ikke har døpt ser også sitt kirkemedlemskap som en viktig del av det å være norsk statsborger. Den norske kirke representerer et «nasjonalt symbolfelleskap» (Høeg 2001: 95), der kirken har en samlande rolle og fremhever det som er felles ved det å være norsk. Dnks nasjonale karakter kommer for eksempel til uttrykk i forbindelse med toneangivende nasjonale hendelser, så som ved Kong Olavs død, eller ved kriser og ulykker, eksempelvis i etterkant av 22. juli, der Den norske kirke fikk en betydningsfull rolle (se Høeg 2001: 96–96; Agedal mfl. 2013).

Til tross for anerkjennelsen av kirken som et symbolfelleskap, er det likevel få av de som ikke har døpt som begrunner sitt medlemskap med at de føler en tilhørighet. Av de oppgitte grunnene er tilhørighet rangert nest sist med kun 13 prosent oppslutning. Høeg (2001: 93) argumenterer at «interessen for den kristne kulturarven vil i stor grad være avhengig av om en føler tilhørighet til kirken som kulturinstitusjon, og omvendt». Et slikt argument står dermed i motsats til medlemmer

som ikke har døpt sine barn, der deres bekjennelse til den kristne kulturarven tilsynelatende ikke nødvendigvis er tilknyttet en personlig identifikasjon med og tilhørighet til kirken.

Kun 23 prosent av de som ikke har døpt oppgir at de ikke har reflektert omkring deres medlemskap i Den norske kirke. Det er ikke uventet at disse, med en såpass lav tilhørighetsfølelse, faktisk har gjort seg noen tanker om hvorfor de velger å fortsatt stå som medlemmer. Likevel framstår de som ikke fullstendig overbeviste da de sammenlignet med medlemmer som har døpt skårer relativt lavt på alle de oppgitte grunnene for fortsatt medlemskap. Mens medlemmer med døpt(e) barn så å si slutter seg til de samme grunnene, tilsvarende andelene her mellom 69 prosent (egen dåp) og 51 prosent (viktig som norsk statsborger). Disse forskjellene er også signifikante. Generelt framtrer de som har døpt med et større engasjement for sitt kirkemedlemskap enn det vi finner blant de som ikke har døpt. Hele 45 prosent av medlemmer som har døpt føler en tilhørighet til kirken. Den norske kirke ser med andre ord til være en viktigere og i større grad en artikulert del av livene til de som har døpt. Men; en faktor taler noe imot dette, nemlig det at hele 38 prosent av medlemmer med døpt(e) barn sier at det ikke finnes noen gode alternativ. Kun 18 prosent blant de som ikke har døpt sier det samme. Selv om førstnevnte framstår mer overbeviste om sitt medlemskap, kan medlemskapet være et resultat av mangelen på noe annet.

Har begrunnelser for medlemskap i Den norske kirke endret seg? Ved sammenligning med medlemsundersøkelsen fra 2000 (Høeg 2001: 90), finner vi stort sett kontinuitet. Grunnene som da ble rangert høyest er de samme som betones i 2012. Riktignok ble rett til å benytte seg av kirkens tilbud på den tiden rangert øverst (78 % mot 62 % i 2012), mens dåpen er viktigst blant medlemmer i 2012 (66 % mot 70 % i 2000). En annen betydningsfull endring, er det at egen kristen tro har byttet plass med tilhørighet til kirken. Det vil si, i 2000 var det litt flere som oppga kristen tro (53 %) som årsak enn tilhørighet (52 %), mens tilhørighet (39 %) fremheves foran kristen tro (35 %) i 2012. Ellers er en generell forskjell at medlemmene i 2000 i større grad tilsluttet seg de oppgitte grunnene, der høyest andel målte 78 prosent, mens den høyeste andelen i 2012 er på 66 prosent. Dette kan tyde på at det da var en større begeistring eller entusiasme blant medlemmene, som nå er noe dempet.

Til tross for de som ikke har døpt sin nøkterne oppslutning omkring grunner til å beholde sitt medlemskap i Den norske kirke, regner de fleste med at de fortsatt er medlem om fem år (84 %) (se Tabell 23). Dette er med andre ord ikke en gruppe på vei ut. Riktignok er foreldre som har døpt enda sikrere på å bevare sitt medlemskap, med en mer eller mindre bekreftende andel på 96 prosent.

Kun 22 prosent av de som ikke har døpt sier seg enig i at de som ikke tror, bør melde seg ut av Den norske kirke. Bare 21 prosent mener at en bør melde seg ut hvis en er uenig i kirkens teologi. Riktignok er det langt lavere oppslutning om dette blant de som har døpt, særlig med henhold til det å ikke ha en tro. At andelene er såpass lave er kanskje ikke merkverdig, med tanke på at flere av dem selv representerer disse gruppene.

Tabell 23 Holdninger til medlemskap i Den norske kirke blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt, medlemmer med barn og alle medlemmer. Prosent

	Medl. har ikke døpt	Medl. har døpt	Medl. med barn (både døpt og ikke døpt)	Alle medl.
Fortsatt medlem om 5 år (Ja, og ja, kanskje)	84,2	95,6	94,8	92,7
De som ikke tror, bør melde seg ut av Dnk	21,7	6,3*	7,4*	9,0*
De som ikke er enig i Dnks teologi, bør melde seg ut	20,4	9,4*	10,2*	11,7*
N	152	1920	2072	2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de som ikke har døpt (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

For de som har partner, der spørsmålet om dåp eller ikke dåp tas i fellesskap, kan vi anta at foreldrenes tilhørighet eller ikke-tilhørighet til et tros- og livssynssamfunn spiller en rolle. Det er derfor et særs interessant funn at hele 50 prosent av medlemmer som har valgt bort dåp har en partner som enten er medlem av et annen tros- eller livssynssamfunn enn Den norske kirke eller ikke er medlem av noe (se Tabell 24).¹⁷ Dette står også i stor kontrast til de som har døpt, der kun ti prosent har en partner som står utenfor Den norske kirke. Hvordan foreldre med forskjellige livssynsmessige ståsted håndterer spørsmålet om dåp eller ikke dåp, behandles mer inngående i kapittel 9.

Det er også mer utbredt blant medlemmer som ikke har døpt å ha venner med et annet tros- eller livssyn. Men her er skillet mellom de som har valgt bort dåp og de som har døpt mindre (dog fortsatt en statistisk signifikant forskjell); 71 prosent av førstnevnte gruppe oppgir at de har venner som ikke er medlem av Den norske kirke, mens dette gjelder 60 prosent av sistnevnte. Med tanke på at Norge i økende grad har blitt et flerkulturelt samfunn, er det naturlig at vennskapsbånd knyttes på tvers av tro og livssyn. Trolig har partners livssyn mer betydning når det kommer til valg eller ikke valg av dåp. Det å omgås mennesker som ikke deler den samme trosorienteringen kan imidlertid også bidra til en refleksjon rundt eget ståsted og valg knyttet til religion, særskilt hvis en ikke har et avklart forhold til eget livssyn.

Tabell 24 Partner og venners religiøse tilhørighet blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt og alle medlemmer. Prosent

	Medl. har ikke døpt	Medl. har døpt	Medl. med barn (både døpt og ikke døpt)	Alle medl.
Min partner er medl. av annet tros- eller livssynssamfunn /er ikke medlem av noe	49,6	9,5*	12,4*	16,2*
Jeg har venner med et annet tros- eller livssyn	71,1	59,8*	60,6*	62,6*
N	125–152	1607–1920	1732–2072	2186–2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de som ikke har døpt (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

¹⁷ En nærmere undersøkelse viser at flesteparten av partnerne står utenfor noe tros- og livssynssamfunn (sett bort fra Dnk).

7.4 BETYDNINGEN AV HOLDNINGER TIL RELIGIONENS ROLLE I DET NORSKE SAMFUNNET OG DEN NORSKE KIRKES RELASJON TIL STATEN

Det er også relevant å undersøke medlemmer som ikke har døpt sine holdninger til religionens rolle i samfunnet og til relasjonen mellom Den norske kirke og staten. 30 prosent av medlemmer som har valgt bort dåp stiller seg bak utsagnet om at Norge ville vært et bedre land hvis religion hadde mindre innflytelse (se Tabell 25). Dette er ikke et overveldende flertall, men er likevel flere enn andelen blant medlemmer som har døpt, der 22 prosent istemmer dette. Hvorvidt religion bør ha mindre innflytelse er riktignok et noe vagt spørsmål, men gir en pekepinn på holdninger til hvorvidt religion, på et generelt plan, bør spille en rolle i samfunnet, eller om religion heller bør begrenses til privatsfæren.

Tabell 25. Holdninger til religionens rolle i Norge og Den norske kirkes relasjon til staten blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt og alle medlemmer. Prosent

	Medl. har ikke døpt	Medl. har døpt	Medl. med barn (både døpt og ikke døpt)	Alle medl.
Norge ville vært et bedre land hvis religion hadde mindre innflytelse	30,3	21,5*	22,2*	23,2
Staten bør kun finansiere Den norske kirke, men ikke andre tros- og livssynssamfunn	26,3	44,1*	42,8*	40,0*
Norges Grunnlov bør fortsatt inkludere Den norske kirke	32,2	63,9*	61,5*	56,2*
N	152	1920	2072	2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de som ikke har døpt (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Meninger om relasjonen mellom den norske staten og Den norske kirke er interessante faktorer tatt i betraktning at flere medlemmer begrunner sitt medlemskap med at det er en viktig del av det å være norsk (særlig blant de som har døpt (51 %), men til dels også blant de som ikke har døpt (27 %)). De som har valgt bort dåp mener i større grad at Norges Grunnlov fortsatt bør inkludere Den norske kirke (32 %), enn at staten kun bør finansiere Den norske kirke (26 %). Blant medlemmer med døpt(e) barn er oppslutningen enda større. Hele 64 prosent mener at Den norske kirke fortsatt bør stå i Grunnloven. 44 prosent mener at staten kun bør gi økonomisk støtte til Den norske kirke. Skillene mellom de som ikke har døpt og de som har døpt, forteller oss at førstnevnte gruppe er mindre opptatt av at Den norske kirke skal ha en særstilling i Norge og i norsk lov. Dette antyder at de i større grad åpner opp for og anerkjenner at Norge i økende grad er et pluralistisk og flerkulturelt samfunn med mange tros- og livssyn der enten alle eller ingen bør få støtte av staten. Faktisk mener hovedvekten av dem (38 %) at tros- og livssynssamfunn, inkludert Den norske kirke, bør finansiere sin egen virksomhet. Dette tyder på at flere av medlemmene som ikke har døpt ønsker at staten skal ha en løsere tilknytning til det religiøse feltet i Norge. 31 prosent synes riktignok at alle tros- og livssynssamfunn bør få statlig støtte.

7.5 BETYDNINGEN AV AKTIVITET I SIVILSAMFUNNET

Avslutningsvis i belysningen av hva som karakteriserer medlemmer av Den norske kirke som har valgt bort dåp, vil vi undersøke i hvilken grad de er aktive i sivilsamfunnet. Aktivitet måles her ved økonomiske bidrag til saker og virksomheter av variert art, deltakelse i aksjoner eller demonstrasjoner samt organisasjonsmedlemskap.

Det som er slående når det kommer til aktivitet i sivilsamfunnet, er at det så å si er ingen statistisk signifikante forskjeller mellom de som har benyttet seg av dåpen og de som ikke har døpt. Her fremstår gruppene som rimelig like, ved at deres aktivitet særlig gjør seg gjeldende via økonomiske bidrag (se Tabell 26). Ingen av gruppene har vært utpreget aktive i å delta i aksjoner eller demonstrasjoner (se Tabell 27).

Det er kun én form for virksomhet som medlemmer med dømte barn i større grad har gitt penger til, der forskjellen fra de som ikke har døpt er signifikant; religiøs virksomhet. Mens 21 prosent av førstnevnte i løpet av de to siste årene bidro økonomisk til slik virksomhet, gjelder det samme bare for ni prosent blant de som ikke har døpt sitt/sine barn. Dette funnet bekrefter det som har kommet frem i denne gjennomgangen, nemlig det at religion har større betydning for de som har døpt enn for de som har valgt bort dåp.

Tabell 26. Økonomiske bidrag til diverse saker og virksomheter i løpet av de siste to årene blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt og alle medlemmer. Prosent

	Medl. har ikke døpt	Medl. har døpt	Medl. med barn (både døpt og ikke døpt)	Alle medl.
Nødhjelp/bistand	64,5	68,7	68,4	63,4
Annet sosialt/humanitært arbeid	46,1	47,6	47,5	43,7
Lokale idrettsaktiviteter	45,4	48,4	48,2	40,7
Lokale kulturaktiviteter	38,2	43,5	43,1	37,1
Miljø/naturvern	10,5	8,2	8,4	9,6
Religiøs virksomhet	9,2	21,0*	20,2*	17,8*
Partipolitisk virksomhet	6,6	7,9	7,8	7,0
N	152	1920	2072	2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de som ikke har døpt (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Når det kommer til deltakelse i aksjon eller demonstrasjon, er hovedfunnet at de som ikke har døpt i noen større grad deltok på markeringer i forbindelse med 22. juli. Dette gjaldt 15 prosent, og kun ni prosent av medlemmer som har døpt.

Tabell 27. Deltakelse i aksjon eller demonstrasjon i løpet av de to siste årene blant Dnk-medlemmer som ikke har døpt, medlemmer som har døpt og alle medlemmer. Prosent

	Medl. har ikke døpt	Medl. har døpt	Medl. med barn (både døpt og ikke døpt)	Alle medl.
Demonstrasjon for lokale interesser	3,3	4,0	4,0	3,6
1.mai-tog	2,6	3,8	3,7	3,8
8.mars-tog	1,3	0,6	0,6	0,7
Fredsdemonstrasjoner	3,3	0,9	1,1	1,3
Antirasistiske demonstrasjoner	1,3	1,0	1,1	1,3
Anti-islamdemonstrasjoner	0	0,2*	0,1	0,1
Anti-abortdemonstrasjoner	0	0,1	0,1	0,1*
Tog/offentlige markeringer i forb. m/ 22. juli 2011	14,5	9,3	9,7	10,9
Miljø/naturvern	1,3	1,0	1,0	1,3
N	152	1920	2072	2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de som ikke har døpt (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Både blant de som ikke har døpt og de som har døpt, er det mest vanlig å være medlem av et fagforbund eller en yrkesorganisasjon enn andre organisasjonstyper. Interessant nok er det en større andel blant de som har døpt som er fagorganiserte (57 %) enn de som ikke har døpt (49 %).

7.6 OPPSUMMERING

Alt i alt vitner funnene om at de som har valgt å ikke døpe sitt barn er passive kirkemedlemmer som jevnt over ser ut til ha en relativ nøytral eller lite engasjert holdning til sitt medlemskap. Flesteparten har mest sannsynlig ikke selv valgt å bli medlemmer, men har blitt det via dåpen. Likevel har de valgt å bli stående som medlemmer og viser heller ingen tegn på å ønske å forlate Den norske kirke. De beholder ikke sitt medlemskap fordi de nødvendigvis er troende, ei heller fordi de føler en personlig tilhørighet til kirken, men fordi kirken tilbyr tjenester de kan, men ikke må, benytte seg av hvis og når de måtte ønske (som for eksempel begravelsen). De som ikke har benyttet seg av kirkens dåp er en type medlemmer som ikke ønsker at Den norske kirke skal stille krav til dem, men vil at kirken skal være der i tilfelle de trenger den. Deres medlemskap kan begrunnes ut fra at kirken representerer et symbolsk fellesskap som forvalter og viderefører en samlende forståelse av en kristen kulturarv og det å være norsk. Et slik symbolsk fellesskap ser her ut til å virke på et overordnet plan mer enn at den knytter seg direkte til deres selvidentifikasjon eller personlige identitet. Med henhold til de tre kategoriene av medlemmers tilknytning til kirken, som vi skisserte opp i kapittel 3.5, er den ytterste sirkelen mest passende for gruppen som ikke har døpt. Disse har en lav emosjonell tilknytning til kirken, de deltar ikke på kirkens aktiviteter og få har religiøse trosholdninger. Likevel er de til dels opptatt av at kirken representerer noen viktige verdier i det norske samfunnet.

De som har valgt bort dåp og de som har døpt sitt/sine barn deler enkelte trekk: begge grupper vektlegger at Den norske kirkes arrangementer, dens håndtering av overgangsritualer, arbeid blant svakere grupper i samfunnet og kirkens delaktighet ved kriser og ulykker har positiv effekt på deres relasjon til kirken. Begge gruppene er også enige i at debatten omkring homofili i Den norske kirke derimot virker negativt på denne relasjonen. Dessuten er både medlemmer som har døpt og de som

ikke har døpt enige i om at kirkens tilbud og deres egen dåp er viktige begrunnelser for å bevare medlemskapet, og at de via medlemskapet støtter opp om kristen kulturarv og verner deres identitet som norsk. Men også her er det noen forskjeller ved at medlemmer som ikke har døpt generelt viser en lavere grad av entusiasme for Den norske kirkens virksomhet.

Viktige punkter der disse gruppene skiller lag handler først og fremst om betydningen av religion i deres liv. Her spiller faktorer som hvorvidt en har vokst opp i et religiøst miljø inn, religiøs selvbetegnelse og ikke minst tilhørighet til Den norske kirke. Det at såpass stor andel av de som ikke har døpt har en partner som tilhører et annet tros- eller livssynssamfunn bør også fremheves i denne sammenheng.

8 RELIGIØSITET OG RELIGIØS TILKNYTNING BLANT DNK-MEDLEMMER I OSLO OG AKERSHUS

Forrige kapittel gav et tydelig bilde av medlemmer som har valgt bort kirkens dåp som passive kirkemedlemmer, der brorparten betrakter seg som ikke-religiøse og et overveldende flertall har svak eller ingen tilhørighet til Den norske kirke. Vi fant også at en relativt stor andel av denne gruppen bor i Oslo og Akershus (35 %). Det vi derfor skal se nærmere på nå, er hvorvidt medlemmer av Den norske kirke, uansett om de har barn eller ikke, bosatt i denne delen av landet generelt skiller seg fra medlemmer som bor i andre regioner. Er det slik at de i Oslo og Akershus er mindre religiøse? Har de en lavere tilhørighetsfølelse til Den norske kirke, og hvis så, hvordan begrunner de da sitt medlemskap? Tidligere forskning viser, som tidligere nevnt, skillelinjer på et regionalt nivå når det kommer til religiøsitet. «Oslo-området fremstår som sekulariseringens og pluraliseringens høyborg», konkluderer Botvar med flere (2010: 58) i deres kapittel «Regionaliseringen av norsk religiøsitet» i *Religion i dagens Norge* (Botvar og Schmidt 2010). De andre delene av landet, derimot, viser ulike utslag av religiøsitet, med Agder og Rogaland som utpreget kristenkirkelig (eller aktivitetskristne) og det øvrige Østlandet, Trøndelag samt Vestlandet for øvrig som folkekirkelig (i retning av mer kulturkristne). Nord-Norge viser tegn på både folkekirkelighet og alternativreligiøsitet.

Her undersøker vi hva som kjennetegner Oslo/Akershus-medlemmene til likhet med og/eller forskjell fra medlemmer bosatt andre steder i landet¹⁸, både basert på alle medlemmer og de under 45 år. Sistnevnte gruppe er særlig interessant fordi den representerer medlemsmassen som kirken må forholde seg til i lang tid fremover. Deres religiøse profil kan derfor gi en pekepinn på hvilke områder som er eller kan bli en utfordring i Dnks øyemed. Vi har tatt utgangspunkt i mange av de samme spørsmålene som vi analyserte i forrige kapittel, det vil si trosforestillinger, religiøs praksis, tilknytning til Den norske kirke og holdninger til medlemskap.

8.1 RELIGIØSE TROSFÖRESTILLINGER

Den norske kirkes medlemmer i Agder, på Vestlandet og dels i Nord-Norge framtrer som mest religiøse, når vi, for eksempel, ser på trosforestillinger som troen på Guds eksistens (se Tabell 28). Oslo- og Akershusmedlemmene, sammen med medlemmer i Trøndelag, skårer derimot høyest på kategoriene som angir ikke-religiøsitet. 38 prosent Oslo/Akershus-medlemmer sier at de ikke tror på Gud – der 29 prosent heller aldri har hatt en gudstro, og 30 prosent har ingen religiøs tro. Bildet er imidlertid mer sammensatt, da halvparten av dem betrakter seg selv som kristne og 29 prosent oppgir at de alltid har trodd på Gud. Andelene i Oslo/Akershus som bekrefter at de har en kristen/religiøs/gudstro er faktisk større, dog noe marginalt, enn det vi finner blant medlemmene i Trøndelag.

¹⁸ I motsetning til Botvar, Repstad og Agedal (2010) har vi valgt å skille ut Agder som egen enhet, og Vestlandet som en annen enhet.

Tabell 28. Religiøse trosforestillinger blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo/ Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord- Norge	Alle medl.
Jeg er bekjennende kristen / Jeg er kristen, men ikke bekjennende	50,0	50,1	53,5	51,1	47,8	48,6	50,1
Jeg har ingen religiøs tro	29,8	23,4*	21,3*	22,5*	24,2	23,3*	24,5*
Jeg er ikke i tvil om at Gud finnes / Jeg er i tvil, men føler jeg tror på Gud	28,3	26,6	44,4*	37,0*	27,7	35,2*	31,6
Jeg tror ikke på Gud / Jeg vet ikke om jeg tror og ingen måte å finne det ut på	37,8	34,9	30,1	33,1	39,0	29,8*	34,7
Jeg tror ikke på Gud nå, og har aldri gjort det	28,9	24,8	18,7*	21,6*	28,0	22,4*	24,6*
Jeg tror på Gud nå, og har alltid gjort det	29,2	29,7	45,2*	35,8*	25,8	35,6*	32,2
N	654	774	155	773	318	317	2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Med andre ord representerer Den norske kirkes medlemmer i Oslo og Akershus en mangfoldig gruppe mennesker: sammenlignet med andre regioner skårer de høyere på ateistiske mål, samtidig som de ikke gjennomgående er mindre religiøse enn medlemmer i enkelte andre regioner.

Yngre medlemmer i Den norske kirke, det vil si de som er 44 år eller yngre, er mindre religiøse enn den generelle medlemsmassen (se Tabell 29). Der 50 prosent av alle medlemmer oppfatter seg selv som kristen, gjelder dette for 42 prosent blant de yngre.

Samtidig gjør skillelinjene mellom medlemmer bosatt i de ulike regionene seg fortsatt gjeldende når vi sammenligner yngre Dnk-medlemmer. Igjen er det Oslo/Akershus og Trøndelag som markeres som ikke-religiøse, med relativt høye andeler som påpeker at de ikke har noen religiøs tro, at de ikke tror på Gud og ei heller noen gang har hatt en gudstro. Videre bekrefter unge medlemmer i Oslo og Akershus at de har religiøse trosforestillinger i større grad enn unge medlemmer i Trøndelag, som også vist med alle medlemmer uavhengig av alder over.

Ikke overraskende skårer medlemmene i Agder høyest på religiøse trosforestillinger. Vestlandets medlemmer under 45 år skiller seg derimot i større grad fra de i Agder enn det som var tilfellet med alle medlemmer i disse regionene.

Tabell 29. Religiøse trosforestillinger blant Dnk-medlemmer under 45 år fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle medl.
Jeg er bekjennende kristen / Jeg er kristen, men ikke bekjennende	40,5	43,0	50,7	44,4	34,5	37,2	41,6
Jeg har ingen religiøs tro	39,3	28,5*	27,4*	29,2*	35,7	30,7	32,2
Jeg er ikke i tvil om at Gud finnes / Jeg er i tvil, men føler jeg tror på Gud	26,3	20,5	42,4*	30,8	19,0	27,8	26,3
Jeg tror ikke på Gud / Jeg vet ikke om jeg tror og ingen måte å finne det ut på	45,9	42,0	35,6	43,7	45,2	36,8	42,9
Jeg tror ikke på Gud nå, og har aldri gjort det	37,2	31,3	24,7*	26,4*	35,1	29,9	31,4*
Jeg tror på Gud nå, og har alltid gjort det	25,7	20,2	45,2*	26,1	15,5*	26,3	24,3
N	331	351	73	360	168	137	1420

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de under 45 år i Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Som vist gjennom denne rapporten er Den norske kirkes medlemsmasse variert, både med hensyn til type tilknytning og grad av tilhørighetsfølelse samt religiøs (eller ikke-religiøs) selvbetegnelse. Å stå som medlem er ikke nødvendigvis ensbetydende med at en betrakter seg selv som religiøs ei heller at en kategorisk følger det vi kan kalle en konvensjonell kristentro. Flere studier har vist at personer som er åpne for det alternativreligiøse også gjerne står som medlemmer av folkekirken (Lunestad 2000: 163; Botvar og Gresaker 2013: 39; Botvar og Henriksen 2010: 74). Dette er gjerne de som Botvar og Henriksen (2010) betegner for alternativt troende, det vil si personer som ikke nødvendigvis avviser tradisjonell, etablert religion, men gjerne kombinerer en gudstro i kristen forståelse med en tro på alternativreligiøse fenomener (Botvar og Henriksen 2010: 72). Befolkningen i Nord-Norge har blitt vist til å ha større tiltro til nyreligiøse ideer enn de som bor i øvrige regioner (se Botvar mfl. 2010: 52–54; Botvar og Henriksen 2010: 70).

Bildet av Nord-Norge som spesielt orientert mot det alternativreligiøse bekreftes også i våre funn (se Tabell 30). Det er riktignok relativt høy oppslutning om enkelte nyreligiøse trosforestillinger blant medlemmer i andre regioner også – som i Trøndelag og på det øvrige Østlandet. Den nordnorske medlemsmassen fremstår likevel som mest velvillig i den alternative retningen da de skårer høyest på flesteparten av de alternativreligiøse trosholdningene. Medlemmene i Oslo og Akershus legger seg derimot i mellomsjiktet og skiller seg signifikant fra de tre nevnte regionene på flere av de oppgitte trosholdningene. De kristenkirkelige på Vestlandet og i Agder (jf. Botvar mfl. 2010) er imidlertid mest skeptiske.

Samtidig følger de ulike regionene hverandre ved at bortimot alle har mest tro på naturleger og naturmedisin, dernest anerkjenner de at noen mennesker er framsynte. Minst tro har de på at horoskopet har en effekt på ens personlighet og skjebne. Dette mønsteret var også toneangivende i kapittel 7 der vi beskrev medlemmer som ikke har døpt, og angir dermed grensene for hvilke alternativreligiøse fenomener som er mer eller mindre allment aksepterte og de fenomener som er mer marginale og for de med en generell tiltro til alternativreligiøse ideer.

Tabell 30. Nyreligiøse trosforestillinger blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vest-landet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle medl.
Naturleger og naturmedisin kan hjelpe	57,0	61,1	60,0	55,9	64,5*	63,7*	59,4
Det finnes mennesker som kan se inn i fremtiden	32,6	40,6*	31,6	34,7	40,6*	46,1*	37,4*
Mennesker har levd tidligere liv, etc.	17,9	21,1	19,4	15,0	19,8	25,6*	19,0
Det er mulig å få kontakt med avdøde mennesker	24,9	31,5*	30,3	20,8	28,0	31,5*	26,9
En persons stjernetegn eller horoskop har noe å si for ens personlighet og skjebne	17,4	20,4	21,9	15,4	18,6	18,3	18,1
Gjennom meditasjon kan en komme i kontakt med det guddommelige inni seg	29,4	28,6	32,3	26,1	23,0*	30,0	27,9
N	654	774	155	773	318	317	2991

Inkluderer de som svarer «Ja, helt sikker» og «Ja, men usikker». *Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Det er ikke store forskjeller, men det er en noe lavere oppslutning blant de yngre medlemmene i Den norske kirke (uavhengig av bosted) når det kommer til de mest utbredte alternativreligiøse trosholdningene, som troen på naturleger og naturmedisin samt overbevisningen om at det finnes mennesker som kan se inn i framtiden (se Tabell 31).

Tabell 31. Nyreligiøse trosforestillinger blant Dnk-medlemmer under 45 år fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vest-landet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle medl.
Naturleger og naturmedisin kan hjelpe	55,0	59,8	58,9	48,1	60,1	65,0*	56,2
Det finnes mennesker som kan se inn i fremtiden	31,1	37,0	32,9	29,4	38,7	38,0	33,8
Mennesker har levd tidligere liv	20,5	24,2	17,8	14,7*	21,4	24,8	20,4
Det er mulig å få kontakt med avdøde mennesker	32,6	39,0	38,4	24,2*	32,1	32,8	32,3
En persons stjernetegn eller horoskop har noe å si for ens personlighet og skjebne	19,0	22,5	20,5	16,1	20,2	17,5	19,2
Gjennom meditasjon kan en komme i kontakt med det guddommelige inni seg	29,3	27,6	28,8	23,1	22,0	27,0	26,2
N	331	351	73	360	168	137	1420

Inkluderer de som svarer «Ja, helt sikker» og «Ja, men usikker». *Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de under 45 år i Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Medlemmene i Nord-Norge, Trøndelag og det øvrige Østlandet viser størst åpenhet overfor alternativreligiøse fenomen, mens de på Vestlandet demonstrerer mest tvil. Medlemmer under 45 år i Oslo og Akershus vedvarer sin mellomposisjon. Riktignok er det færre signifikante forskjeller mellom disse og medlemmer i andre regioner, noe som mest sannsynlig har med gruppenes relativt lave størrelsesorden å gjøre.

8.2 TILKNYTNING TIL DEN NORSKE KIRKE

Som vi har vært innom tidligere i denne rapporten (se kapittel 3.5) gir det mening å snakke om ulike typer tilknytning til Den norske kirke. Aktivitetskristne er de som tar del i kirkens aktiviteter og gjerne følger en religiøs tro som er forankret i kirkens teologi. Kulturkristne er derimot de som begrenser sin aktivitet i kirken til deltakelse på julaftengudstjenesten samt seremonier knyttet til dåp, bryllup og begravelse. De opplever imidlertid at de er del av et kristen kulturelt fellesskap og er også gjerne religiøse. Typisk vil de aktivitetskristne medlemmene befinne seg i Agder og på Vestlandet (Rogaland), mens de kulturkristne fortrinnsvis bor i Trøndelag, Østlandet for øvrig og i Nord-Norge (jf. Botvar mfl. (2010) skille mellom kirkekristelig og folkekirkelig 2010).

Tabell 32. Relasjon til Den norske kirke blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle medl.
Jeg er konfirmert i Dnk	89,1	91,0	93,5	96,6*	94,0*	90,9	92,5*
Jeg er gift i Dnk ¹⁹	67,7	72,9	80,6*	75,5*	77,7*	73,7	73,5*
Mitt/mine barn er døpt ²⁰	86,8	93,9*	94,5*	95,2*	93,1*	92,4*	92,7*
Religion var ikke viktig i min oppdragelse	27,7	27,6	21,9	22,0*	30,5	22,7	25,6
Religion var viktig i oppdragelsen	33,5	36,2	51,0*	43,9*	32,1	40,7*	38,4*
Er sjelden eller aldri på gudstjeneste	71,7	68,6	65,1	60,0*	67,6	63,1*	66,2*
Har ingen eller svak tilhørighet til Dnk	68,6	63,8	59,4*	63,6*	68,2	59,0*	64,5*
Har sterk tilhørighet til Dnk	27,0	30,7	34,9	31,2	27,6	35,0*	30,4
N	393–654	536–774	103–155	514–773	179–318	186–317	1911–2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Dette bekreftes også til dels i vårt materiale. Spesielt interessant i denne sammenheng er medlemmene i Trøndelag, som jo skårer relativt lavt på religiøs/kristen selvbetegnelse og gudstro (se Tabell 28) samtidig som de ofte benytter seg av kirkens overgangsritualer (se Tabell 32). Blant Agder- og Vestlandets medlemmer er det også en utbredt bruk av kirkens seremonier knyttet til konfirmasjon, bryllup og dåp. Ganske mange av disse oppgir imidlertid at de er sjelden eller aldri på gudstjeneste, særlig medlemmene i Agder. Likevel skiller begge gruppene seg fra medlemmene i Oslo og Akershus. Sistnevnte har i mindre grad benyttet seg av kirkens overgangsseremonier – Dnks vigsel i minst grad. Særlig når det kommer til kirkens dåp avviker Oslo/Akershus signifikant fra medlemmene i de øvrige regionene, som også påvist i kapittel 7.

Sammen med Trøndelag, ble dessuten medlemmene i Oslo/Akershus i mindre grad disponert for religiøs sosialisering i oppveksten. Opplevelse av tilhørighet til kirken er dertil svakest i disse regionene.

Sammenlignet med alle medlemmer i Den norske kirke, har yngre medlemmer, så å si uavhengig av hvor de bor, en svakere tilknytning til kirken. For eksempel har de under 45 år i mindre grad

¹⁹ Inkludert de som har giftet seg i en sjømannskirke i utlandet.

²⁰ Her er ikke respondentene som både har barn som er døpt og barn som ikke er døpt inkludert, dette for å være konsistent med analyser av gruppen av medlemmer som har valgt bort dåp i kapittel 7.

konfirmert seg kirkelig og færre har valgt å døpe sitt barn (se Tabell 33). Færre vokste opp i et miljø der religion var viktig, flere – bortsett fra de i Agder – deltar sjeldent på gudstjeneste og flere erklærer at de opplever en svak eller ingen kirketilhørighet. Funnene viser med andre ord til at alder har betydning²¹ for relasjonen en har til kirken og for religiøs praksis (jf. Høeg 2010: 184–186).

Tabell 33. Relasjon til Den norske kirke blant Dnk-medlemmer under 45 år fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle medl.
Jeg er konfirmert i Dnk	85,8	87,2	90,4	95,8*	89,9	88,3	89,6
Jeg er gift i Dnk ²²	69,2	78,6	84,6*	76,1	77,8	78,6	76,1
Mitt/mine barn er døpt	78,0	88,9*	94,3*	93,1*	85,4	88,2	87,9*
Religion var ikke viktig i min oppdragelse	36,8	38,7	32,8	31,1	42,9	35,0	36,2
Religion var viktig i oppdragelsen	26,9	24,8	45,2*	29,7	19,6	25,5	27,0
Er sjelden eller aldri på gudstjeneste	71,3	71,3	60,3	66,1	77,3	69,3	69,9
Har ingen eller svak tilhørighet til Dnk	72,2	69,5	58,9*	73,6	83,3*	72,3	72,5
Har sterk tilhørighet til Dnk	22,3	22,8	34,2*	20,0	12,5*	21,2	21,2
N	120–331	125–351	26–73	155–360	54–168	42–137	556–1420

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentsnivå mellom de angitte gruppene og de under 45 år i Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Medlemmenes bosted har også betydning. Det er et lite overraskende mønster som tegner seg; medlemmer under 45 år i Oslo og Akershus benytter seg i mindre grad av kirkelige seremonier knyttet til konfirmasjon, ekteskap og dåp. Men når det gjelder religiøs oppdragelse, gudstjenestedeltakelse og tilhørighet er det Trøndelag, igjen, og dels det øvrige Østlandet som fremtrer som minst kirkeengasjerte. Trøndelagsmedlemmene eksponerer en særlig svak tilhørighetsfølelse til Den norske kirke, med hele 83 prosent mot Oslo/Akershus' 72 prosent. Med andre ord er det ikke slik at en svak relasjon til kirken medfører at en ikke benytter seg av Den norske kirkes seremonitilbud.

Den norske kirkes håndtering av dåp, bryllup og begravelse er også den faktoren som flest mener har hatt en positiv innvirkning på deres relasjon til kirken, uavhengig av hvor de bor og hvor gamle de er (se Tabell 34 og Tabell 35). Også egen konfirmasjon kommer høyt oppe på lista. Generelt er det stor enighet om hva som har en positiv innflytelse på relasjonen til Dnk. Faktisk er det bortimot ingen signifikante skiller mellom medlemmene i Oslo og Akershus og de øvrige, heller ikke blant de yngre. En av de få er erfaringen med Dnks gudstjenester, der – ikke overraskende – oppslutningen blant de kristenkirkelige Agder og Vestlandet samt Nord-Norge er statistisk større enn hos Oslo/Akershus-medlemmer.

²¹ Vi har riktignok ikke sjekket for signifikante forskjeller her mellom de ulike aldersgruppene.

²² Inkludert de som har giftet seg i en sjømannskirke i utlandet.

Tabell 34. Faktorer som har påvirket relasjonen til Den norske kirke på en positiv måte blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle medl.
Dnks håndtering av dåp, bryllup, begravelse	68,5	70,4	72,5	70,7	70,4	72,9	70,5
Dnks konserter/kulturrangement	59,8	61,4	58,7	60,8	61,3	63,7	61,0
Min egen konfirmasjon	53,3	53,3	56,3	54,5	54,5	56,3	54,2
Dnks arbeid blant syke og gamle	53,1	49,5	47,7	54,6	54,4	49,2	52,0
Dnks medvirkning ved kriser og ulykker	52,0	52,8	53,5	51,2	52,2	51,4	52,1
Dnks arbeid blant barn og unge	50,9	50,5	56,1	55,1	53,5	50,2	52,4
Venner og families erfaringer m/Dnk	33,6	36,0	32,9	34,8	36,5	36,0	35,1
Skolens religionsundervisning	33,6	38,1*	38,1	36,9	36,8	35,0	36,3
Dnks gudstjenester	30,7	34,3	42,0*	39,2*	34,7	42,1*	36,1*
Gjennomføringen av Kirkevalget 2011	15,7	18,9	18,1	15,5	17,6	18,3	17,1
Dnks deltakelse i debatten om innvandring og asyl	14,4	17,3	19,4	18,1	17,0	16,7	16,9
Dnks deltakelse i debatten om miljø og klima	11,8	13,2	13,5	14,4	14,5	14,8	13,5
Debatten i Dnk omkring homofili	9,2	9,0	14,8	7,0	8,8	6,9	8,6
Dnks medlemsregister	7,3	7,6	8,4	7,2	6,9	7,9	7,5
N	591–654	717–774	143–155	735–773	300–318	295–317	2795–2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

De samme tendensene finner vi, som nevnt, blant yngre medlemmer der det i stor grad er enighet rundt hvilke faktorer som på en positiv måte har preget relasjonen til Den norske kirke. Også her finner vi riktignok at de i Oslo/Akershus skiller seg fra Agder med tanke på gudstjenesten. Riktignok er det kanskje mer korrekt å snu på beskrivelsen; Agder skiller seg ut. For Oslo/Akershus, Trøndelag og det øvrige Østlandet er Dnks gudstjenester rangert som det åttende eller niende viktigste - blant i alt 14 oppgitte faktorer. Agder-medlemmene setter dette på en sjetteplass. Det samme gjør riktignok medlemmene i Nord-Norge, men oppslutningen om gudstjenestens positive innvirkning er likevel lavere (Agder: 45 % mot Nord-Norge: 39 %).

Tabell 35. Faktorer som har påvirket relasjonen til Den norske kirke på en positiv måte blant Dnk-medlemmer under 45 år fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle medl.
Dnks håndtering av dåp, bryllup, begravelse	69,3	71,6	72,6	68,2	68,9	65,2	69,3
Dnks konserter/kulturarrangement	60,1	58,7	49,3	53,1	57,7	57,7	56,9
Min egen konfirmasjon	53,4	55,4	59,7	55,3	51,0	53,2	54,4
Dnks arbeid blant syke og gamle	45,9	40,5	45,2	43,6	44,6	35,0*	42,7
Dnks medvirkning ved kriser og ulykker	45,9	45,3	49,3	43,6	45,8	40,9	44,9
Dnks arbeid blant barn og unge	47,7	42,5	57,5	46,9	46,4	41,6	46,0
Venner og families erfaringer m/Dnk	34,4	35,6	31,5	30,6	34,5	32,1	33,4
Dnks gudstjenester	30,9	31,8	44,8*	35,0	31,4	38,7	33,7
Skolens religionsundervisning	29,9	33,6	31,5	30,8	29,8	29,9	31,1
Gjennomføringen av Kirkevalget 2011	13,3	12,0	15,1	11,4	13,7	15,3	12,8
Dnks deltakelse i debatten om innvandring og asyl	10,3	11,7	13,7	11,7	13,7	8,8	11,4
Dnks deltakelse i debatten om miljø og klima	9,4	8,8	11,0	8,3	7,7	7,3	8,7
Debatten i Dnk omkring homofili	5,7	6,6	12,3	5,0	6,0	5,8	6,1
Dnks medlemsregister	4,5	4,8	6,8	4,4	6,0	4,4	4,9
N	292–331	314–351	67–73	337–360	153–168	124–137	1420

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de under 45 år i Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Homofilidebatten i Den norske kirke dominerer igjen listen over negative faktorer med hensyn til medlemmers kirkerelasjon (jf. Kapittel 7). De i Oslo og Akershus er særlig opptatt av dette, mens Nord-Norges medlemmer i minst grad har latt Dnks håndtering av homofilisaken påvirke deres forhold til kirken (se Tabell 36). Oslo/Akershus-medlemmer er imidlertid ikke like kritiske som medlemmer som har valgt bort dåp, der hele 50 prosent fremhever homofilidebatten mot 41 prosent av medlemmene i hovedstadsområdet. Uansett er det ingen tvil om at homofilidebatten i kirken står i en særstilling når det kommer til faktorer som fører til medlemmenes skepsis og kanskje til og med forargelse. For noen kan skepsisen bunne i en opplevelse av at kirken opptrer for liberalt med henhold til deres eget ståsted. For andre kan kirken oppfattes som konservativ og diskriminerende. Det er grunn til å anta at de som bor i Oslo-området i større grad er tilbøyelige til å anerkjenne LHBT- (lesbiske, homofile, bifile og trans) personer, og derfor befinner seg i sistnevnte gruppe.

Debatten omkring homofili handler om interne forhold i Den norske kirke, som vigsel for likekjønnede og ansettelse av personer som lever i et homofilt samliv. Faktoren som har hatt nest mest negativ innvirkning fokuserer på Dnks involvering i den offentlige debatten, da om innvandring og asyl. Noen vil kanskje mene at trossamfunn ikke skal beskjeftige seg med politiske spørsmål. En slik holdning er imidlertid i kontrast til befolkningens standpunkt der 63 prosent ser det som positivt at biskoper og andre religiøse ledere deltar aktivt i mediedebatter om aktuelle samfunnsspørsmål (Henriksen og Schmidt 2010: 86; Botvar og Holberg 2015: 54). Blant de med en sterk gudstro er andelen 74 prosent (Henriksen og Schmidt 2010: 86). Skepsis til Den norske kirkes deltakelse i offentlige debatter kan imidlertid dreie seg mer om meningsinnholdet i det som ytres enn det at

trossamfunnet deltar i offentlig debatter. Samtidig er det viktig å påpeke at svært få blant medlemmene uttrykker mistro, kun 15 prosent blant de i Oslo-området og enda færre blant medlemmer i de øvrige regionene. Det at Den Norske kirke ytrer seg i miljø- og klimadebatten er det enda færre som tolker negativt.

Generelt sett er det ingen toneangivende skiller mellom medlemmer i ulike landsdeler når det kommer til hvilke faktorer som har hatt en negativ innvirkning på deres forhold til Den norske kirke.

Tabell 36. Faktorer som har påvirket relasjonen til Den norske kirke på en negativ måte blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle medl.
Debatten i Dnk omkring homofili	41,3	35,7*	34,8	36,9	39,3	33,1*	37,3
Dnks deltakelse i debatten om innvandring og asyl	14,8	12,3	11,6	12,4	13,8	12,9	13,1
Dnks gudstjenester	13,2	11,1	12,6	11,2	12,7	9,1	11,6
Dnks medlemsregister	10,6	7,5*	11,0	8,0	10,4	7,6	8,8
Skolens religionsundervisning	8,6	8,1	7,1	9,3	7,5	9,1	8,5
Min egen konfirmasjon	6,8	3,3*	7,6	5,2	5,6	4,7	5,2
Dnks deltakelse i debatten om miljø og klima	6,0	5,7	3,2	7,2	5,7	7,3	6,2
Venner og families erfaringer m/Dnk	4,4	3,1	7,1	5,6	4,1	4,1	4,4
Dnks håndtering av dåp, bryllup, begravelse	3,4	2,6	3,3	3,6	3,2	2,9	3,2
Gjennomføringen av Kirkevalget 2011	2,4	2,5	1,9	3,1	2,8	2,2	2,6
Dnks arbeid blant barn og unge	1,1	1,9	1,3	1,9	2,2	1,9	1,7
Dnks konserter/kulturarrangement	1,1	1,3	0,6	1,4	2,2	1,6	1,4
Dnks arbeid blant syke og gamle	0,9	1,2	2,6	1,6	2,5*	1,3	1,4
Dnks medvirkning ved kriser og ulykker	0,5	1,7*	0,6	1,4	1,9	0,6	1,2*
N	591–654	717–774	143–155	735–773	300–318	295–317	2795–2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Også yngre medlemmer framhever debatten omkring homofili som en negativ faktor med tanke på deres relasjon til Den norske kirke (se Tabell 37). Sammenlignet med funnene over, er det noen interessante skiftninger innad i enkelte regioner. De yngre i Agder (43 %) og i Trøndelag (46 %) oppfatter homofilidebatten som en viktigere negativ faktor enn det som er tilfelle blant alle medlemmer i disse regionene (Alle Agder: 35 %, alle Trøndelag: 39 %). I tillegg til alder, kan det tenkes at ulike livssynsorienterte ståsted spiller inn. Tidligere forskning viser, som nevnt, at tro/ikke-tro på Gud har betydning for hvorvidt man betrakter det som galt at to voksne likekjønnede mennesker har et seksuelt forhold (Schmidt og Henriksen 2010: 136). I så fall kan det tenkes at Agder-medlemmers skepsis, som jo har en sterkere religiøs tro (jf. Tabell 29), baseres på andre grunner enn det som er tilfelle for medlemmene i Trøndelag.

For medlemmer i Nord-Norge er situasjonen motsatt; kirkens homofilidebatt opptar noe færre medlemmer under 45 år enn nordnorske medlemmer generelt. Med en andel på kun 30 prosent i førstnevnte gruppe skiller disse seg også signifikant fra yngre Oslo- og Akershusbaserte medlemmer der 42 prosent betoner homofilidebattens negative innvirkning.

Den norske kirkes gudstjenester er nummer to på listen over faktorer som har en negativ innflytelse på relasjonen yngre medlemmer i Oslo-området har til kirken. Dette gjelder riktignok kun 18 prosent, så gudstjenestene forårsaker ikke like sterke følelser i negativ retning som det homofilisaken gjør. Det er likevel interessant å notere seg at Oslo og Akershus-medlemmene, sammen med Trøndelag, i større grad enn de øvrige opplever Dnks gudstjenester i en negativ forstand. Særlig avviker de fra medlemmer som bor på det øvrige Østlandet.

Tabell 37. Faktorer som har påvirket relasjonen til Den norske kirke på en negativ måte blant Dnk-medlemmer under 45 år fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle medl.
Debatten i Dnk omkring homofili	42,3	35,6	42,5	37,8	45,8	29,9*	38,7
Dnks gudstjenester	18,1	12,0*	13,4	13,4	17,0	13,7	14,6
Dnks deltakelse i debatten om innvandring og asyl	14,5	12,3	11,0	12,5	17,9	10,9	13,3
Dnks medlemsregister	13,6	12,0	12,3	8,3*	14,3	10,2	11,5
Skolens religionsundervisning	10,6	9,7	9,6	10,0	10,7	10,2	10,1
Min egen konfirmasjon	9,2	2,9*	11,9	7,3	7,2	6,5	6,8
Venner og families erfaringer m/Dnk	5,1	5,1	6,8	6,4	5,4	6,6	5,7
Dnks håndtering av dåp, bryllup, begravelse	4,0	2,7	5,5	4,2	3,0	4,5	3,8
Gjennomføringen av Kirkevalget 2011	3,0	3,4	0,0*	3,6	3,0	3,6	3,2
Dnks deltakelse i debatten om miljø og klima	3,0	4,3	2,7	4,4	4,2	4,4	3,9
Dnks arbeid blant barn og unge	1,5	2,3	1,4	2,2	4,2	2,2	2,3
Dnks arbeid blant syke og gamle	1,5	1,4	2,7	2,2	3,6	1,5	2,0
Dnks konserter/kulturarrangement	0,9	1,1	1,4	1,4	3,6	1,5	1,5
Dnks medvirkning ved kriser og ulykker	0,6	2,6*	1,4	2,2	3,0	0,7	1,8*
N	292–331	314–351	67–73	342–360	153–168	124–137	1292–1420

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de under 45 år i Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Sett bort fra homofilidebatten er det generelt få medlemmer som virker direkte misfornøyd med Den norske kirkes virksomhet, deres utadrettede arbeid og aktivitetstilbud.

Selv om medlemsmassen til Den norske kirke er mangeartet med tanke på religiøs tro, praksis og tilhørighet, er det også mange likheter – som illustrert med faktorer som har positiv og negativ innvirkning på medlemmenes relasjon til kirken. Men hvordan begrunner medlemmer sitt medlemskap i Dnk, og er det vesentlige forskjeller på medlemmer som bor i ulike deler av landet?

Medlemmer i Oslo-området betoner fortrinnsvis tilgang til kirkens tilbud, men også det at de er døpt har betydning for medlemskapet til mange her (se Tabell 38). Dåpen er imidlertid enda viktigere for medlemmer i de øvrige regionene, faktisk såpass mye at de i Oslo og Akershus avviker signifikant fra samtlige. Størst forskjell er det mellom Oslo- og Akershus-medlemmene (58 %) og de i Agder (71 %) samt de i Nord-Norge (71 %). Dåpens betydning for fortsatt kirkemedlemskap kan på den ene siden tenkes å bunne i en forståelse der dåpshandlingen tillegges en religiøs mening og er noe som tas alvorlig. For andre kan dåpen heller handle om en passiv stillingtagen der en ikke har reflektert noe videre over at en er døpt og dermed medlem av Den norske kirke. Samtidig er det relativt få som begrunner medlemskapet på bakgrunn av at de ikke har reflektert rundt det. Prosentandelene her er

mellom 25 prosent (Nord-Norge) og 34 prosent (Trøndelag). 27 prosent av medlemmene i Oslo og Akershus trekker frem dette.

Tabell 38. Grunner for å fortsatt være medlem av Den norske kirke blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle medl.
Kirkens tilbud	58,9	63,1	66,0	63,1	58,7	66,9*	62,3
Jeg er døpt	58,4	65,6*	70,7*	68,2*	67,9*	70,5*	65,7*
Støtte opp om kristen kulturarv	47,4	53,7*	60,7*	54,7*	51,0	50,0	52,3*
Viktig som norsk statsborger	42,0	46,7	42,7	45,8	44,9	48,1	45,2
Føler tilhørighet	33,7	38,8*	50,0*	40,6*	34,9	42,2*	38,7*
Har en kristen tro	32,3	32,9	46,0*	37,5*	32,1	37,3	35,0
Ingen gode alternativ	29,1	36,1*	31,3	33,6	32,4	34,1	33,1*
Har ikke tenkt over medlemskap	26,5	28,4	26,7	28,8	33,7*	25,0	28,2
Opptatt av religiøse spørsmål	20,0	20,9	33,3*	26,0*	19,6	22,4	22,7
N	635	747	150	757	312	308	2909

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Derimot er det større oppslutning omkring det å støtte opp om kristen kulturarv. Særlig Agder-medlemmer (61 %) anser dette som viktig, men også de på Vestlandet (55 %) og det øvrige Østlandet (54 %) framhever kristen kulturarv. Selv om medlemmer i Oslo-området rangerer kristen kulturarv som tredje viktigste grunn for Dnk-medlemskap, er oppslutningen her lavest av alle med 47 prosent.

I motsetning til alle medlemmer i Oslo og Akershus, er dåpen den viktigste begrunnelsen for yngre medlemmer i dette området (se Tabell 39). Prosentmessig er riktignok ikke forskjellen stor (58 % mot 59 %). Sammenlignet med yngre medlemmer i de øvrige delene av landet, skiller de i Oslo-området seg ut (sammen med Trøndelag) – igjen særlig fra Agder-medlemmer under 45 år (77 %). Sistnevnte er dessuten i større grad opptatt av å ha tilgang kirkens tilbud, der 66 prosent fremhever dette mot 53 prosent blant medlemmer i Oslo og Akershus.

Medlemmer under 45 år påpeker i større grad at de ikke har tenkt noe videre over sitt medlemskap. Dette rangeres som femte viktigste grunn blant de yngre i Oslo-området (32 %) og er tredje viktigste medlemskapsbegrunnelse for medlemmer i Trøndelag, med en oppslutning på hele 40 prosent. Refleksjon rundt hvorvidt man skal være del av et trossamfunn skjer kanskje særlig i forbindelse med store livsbegivenheter, for eksempel når man skal ta stilling til om man ønsker å gifte seg eller døpe sitt barn i kirken. Slike hendelser kan sette i gang tanker om hvorfor en står som medlem. Siden de yngre medlemmene i mindre grad har kommet til slike faser i livet, har de kanskje heller ikke hatt en anledning for å vurdere sitt medlemskap i Den norske kirke.

Tabell 39. Grunner for å fortsatt være medlem av Den norske kirke blant Dnk-medlemmer under 45 år fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle medl.
Jeg er døpt	59,3	68,0*	77,1*	67,4*	61,2	70,1*	65,7*
Kirkens tilbud	52,7	62,6*	65,7*	57,9	47,3	60,4	57,2
Støtte opp om kristen kulturarv	42,6	46,6	50,0	47,3	38,8	38,1	44,2
Viktig som norsk statsborger	40,1	43,9	37,1	40,3	34,5	43,3	40,6
Har ikke tenkt over medlemskap	32,2	29,4	28,6	34,9	40,0	32,1	32,9
Har en kristen tro	28,7	25,8	42,9*	30,3	20,0*	26,1	27,8
Føler tilhørighet	27,4	29,4	47,1*	32,3	23,0	26,9	29,6
Ingen gode alternativ	20,8	30,6*	22,9	24,2	24,8	23,9	25,0
Opptatt av religiøse spørsmål	18,9	16,6	32,9*	20,7	17,0	12,7	18,7
N	317	337	70	347	165	134	1370

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de under 45 år i Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Alt i alt vektlegger Den norske kirkes medlemmer, både alle og de under 45 år, stort sett de samme begrunnelsene for hvorfor de ønsker å beholde sitt medlemskap. Begrunnelsene handler først og fremst om kirken som forvalter og formidler av tradisjon og kultur, via kirkens seremoniutval og aktivitetstilbud, dåpen. Grunnene handler også om kirkens posisjon som et meningsbærende symbolfelleskap (jf. Høeg 2001) knyttet til den kristne kulturarven og det å være norsk. Disse punktene beskriver de kulturkristnes tilknytning til Den norske kirke, de som ønsker et fellesskap uten nødvendigvis å delta aktivt, men heller vil ta tilbudene i bruk om og når de måtte ønske det. Tilhørighet til Dnk og kristen tro er derimot av mindre betydning for de fleste medlemmer. På disse punktene skiller riktignok Agder-medlemmer seg noe ut, uavhengig av alder, ved at relativt store andeler nettopp fokuserer på tilhørighet til kirken og sin kristne tro.

Svært få melder om at de kommer til å melde seg ut av Den norske kirke (se Tabell 40 og Tabell 41). Det er riktignok færre blant de yngre medlemmene som sier at de mest sannsynlig kommer til å stå som medlemmer om en fem års tid. Men også her er de fleste mer eller mindre overbeviste om fortsatt medlemskap. Som et toneangivende mønster gjennom hele dette kapitlet, er det igjen Oslo- og Akershus- samt Trøndelag-medlemmer som er minst overbeviste. Forskjellene fra medlemmer i de øvrige regioner er imidlertid ikke signifikante.

Tabell 40. Holdninger om medlemskap i Den norske kirke blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle medl.
Fortsatt medlem om fem år (Ja og ja, kanskje)	92,0	92,1	95,5	93,4	90,6	94,3	92,7
De som ikke tror, bør melde seg ut av Dnk	9,5	7,8	11,0	9,2	10,1	8,8	9,0
De som ikke er enig i Dnks teologi, bør melde seg ut	12,7	9,4*	13,5	11,5	12,3	14,5	11,7
N	654	774	155	773	318	317	2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Tabell 41. Holdninger om medlemskap i Den norske kirke blant medlemmer under 45 år fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle medl.
Fortsatt medlem om fem år (Ja/ja, kanskje)	88,2	88,6	93,2	90,3	85,1	93,4	89,2
De som ikke tror, bør melde seg ut av Dnk	12,4	9,1	20,5	12,2	13,7	8,8	11,8
De som ikke er enig i Dnks teologi, bør melde seg ut	12,4	10,3	19,2	13,1	15,5	13,9	12,9
N	331	351	73	360	168	137	1420

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de under 45 år i Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Når det kommer til meninger om hvorvidt personer som ikke har en tro eller som er uenig i Den norske kirkes teologi bør melde seg ut, finner vi tilnærmet ingen signifikante skiller mellom medlemmer som bor i ulike deler av landet. Samtidig er det også bortimot gjennomgående at de yngre i noe større grad slutter opp om disse påstandene. Særlig interessant er det at en større andel blant de yngre i Agder slutter opp om at ikke-troende og de som er uenige i Dnks teologi bør forlate kirken, både sammenlignet med de yngre i andre regioner og alle medlemmer i Agder.

Som vi påpekte i kapittel 4 i beskrivelsen av Oslo bispedømme og dets befolkning, har samfunnet vårt blitt mer heterogent når det kommer til tro og livssyn. Dette gjenspeiler seg også blant Den norske kirkes medlemmer. Ikke ubetydelige andeler har en partner som er medlem av et annet tros- eller livssynssamfunn eller er uten medlemskap. Særlig er dette tilfelle for medlemmer under 45 år i Oslo og Akershus, der 32 prosent er sammen med en person utenfor Den norske kirke.

Tabell 42. Partner og venners religiøse tilhørighet blant Dnk-medlemmer fordelt på landsdel. Prosent

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle medl.
Min partner er medl. av annet tros- eller livssynssamfunn / er ikke medlem av noe	23,9	13,6*	22,9	13,7*	11,7*	15,3*	16,2*
Jeg har venner med et annet tros- eller livssyn	70,0	60,7*	72,9	59,5*	61,0*	55,8*	62,6*
N	461–654	579–774	109–155	570–773	231–318	236–317	2186–2991

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

Ikke uventet er det enda mer vanlig med venner med et annet tros- eller livssynsmessig ståsted. Også dette er mest utbredt blant medlemmer i Oslo-området, hvor befolkningen jo også er mer mangeartet. Men også en stor andel blant medlemmer i Agder, både de yngre og alle, rapporterer at de har knyttet vennskap med personer som ikke deler deres tro eller kirketilhørighet.

Tabell 43. Partner og venners religiøse tilhørighet blant Dnk-medlemmer under 45 år fordelt på landsdel.. Prosent.

	Oslo og Akershus	Øvrig Østlandet	Agder	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge	Alle medl.
Min partner er medl. av annet tros- eller livssynssamfunn / er ikke medlem av noe	31,6	19,9*	20,9	15,9*	17,1*	21,1*	21,4*
Jeg har venner med et annet tros- eller livssyn	76,4	67,2*	78,1	63,3*	69,0	61,3*	68,6*
N	228–331	256–351	43–73	258–360	111–168	95–137	991–1420

*Markerer signifikante forskjeller på 5-prosentnivå mellom de angitte gruppene og de under 45 år i Oslo og Akershus (tosidig test). Kilde: TLU 2012.

8.3 OPPSUMMERING

I dette kapittelet har vi sett at medlemsmassen i Den norske kirke er variert med hensyn til trosforestillinger, religiøs praksis og i holdninger til deres medlemskap. Oslo- og Akershusmedlemmene preges også av å være en sammensatt gruppe. Selv om de fortrinnsvis skårer høyere på ateistiske mål enn medlemmer i andre regioner, er de på ingen måte gjennomgående irreligiøse. Særlig Agder-medlemmene synliggjøres derimot som en religiøs gruppe som i utbredt grad tar i bruk kirkens overgangsritualer. Disse har også sterkest følelse av tilhørighet til Den norske kirke. Mens medlemsmassen i Agder fremstår som mest ulik den i Oslo og Akershus, deler sistnevnte en del likheter med medlemmer i Trøndelag. Begge regioner har høyest andel ikke-religiøse medlemmer med svakest grad av tilhørighet til kirken. Men i motsetning til Trøndelag-medlemmene, benytter de i Oslo og Akershus seg i mindre grad av kirkens overgangsritualer, som konfirmasjon, bryllup og dåp. Dette mønsteret gjør seg også gjeldende for medlemmene under 45 år. De yngre medlemmene har dessuten generelt en svakere tilknytning til kirken og er i mindre grad religiøse sammenlignet med alle medlemmer. Det er også et viktig funn at en større andel blant medlemmene i Oslo og Akershus, især de yngre, har en partner som ikke er medlem i Den norske kirke.

9 FORHANDLINGER PARTENE I MELLOM OM BARNEDÅP

9.1 INNLEDNING

Verdier er viktige dimensjoner for mennesker som danner relasjoner. Vi har to ordtak som påpeker hver sine kvaliteter ved likheter og forskjeller i et parforhold: Like par leker best og at rake motsetninger tiltrekker hverandre. Likheter og forskjeller fordeles ulikt i parforhold, likevel er det en tendens til at mennesker som deler samme verdier, finner sammen. Likefullt vil det være forskjellig fra par til par hvordan en vektlegger bestemte verdier; hva som er viktig og hva som er mindre viktig i parforholdet. For noen par vil enkelte forskjeller i verdier være umulige å leve med, mens for andre virker det vitaliserende. Er forskjeller i verdier og livsstil store, vil det kreve stor aksept og fleksibilitet av partneren. Dette gjelder også for religion og livssyn, og når det kommer til spørsmålet om hvordan foreldrenes verdier skal legge føringer for barnas oppvekst. Et slikt spørsmål kan være om barnet skal døpes eller ikke. Ikke alltid er det slik at foreldre med samme kulturbakgrunn deler samme syn på barnedåp.

Tidligere, da dåp var noe nesten alle barn i Norge gikk gjennom, var forventningen om at barn skulle døpes dertil sterke. Barn ble døpt selv om begge parter eller en av dem kunne være ganske motvillige til å følge tradisjonen. I dag er det mer legitimt for foreldre å gjøre det som føles riktig for selv. Når partene seg i mellom ikke er enige, og hvor begge to vil velge det som passer best for seg selv, kompliserer det avgjørelsen. Mye står på spill når spørsmålet om barnet skal døpes eller ikke døpes er et viktig spørsmål for begge parter.

Blant foreldrene er det ulike holdninger til barnedåp. Ikke alle har samme oppfatning om at barnet ikke skulle døpes. Tre av mødrene ville ha valgt dåp hvis det var opp til dem (Monica, Anita, Tone), en av fedrene (Jan) som i utgangspunktet var positiv til dåp forandret holdning da han traff sin partner. Én mor (Eva) og to fedre (Per, Ole) ville ikke ha dåp. Intervjuene ble tatt opp separat og skapte ikke en anledning til å observere samspillet partene i mellom i diskusjonen om dåp versus ikke-dåp. I intervjuene ble det spurt om diskusjonene mor og far i mellom, og prosessen fram til beslutning.

I kapittel 7 har vi sett at statistisk sett er fordelingen mellom kvinner og menn som er medlem av Den norske kirke og som har valgt bort dåp jevn. Cirka like mange kvinner oppgir at de ikke har døpt barnet sitt som menn. Tros- og livssynsundersøkelsen sier ikke noe om forhandlinger og dynamikk i parforholdet. Heller ikke noe om hvem i parforholdet beslutningen om ikke å døpe var viktigst for. Intervjuene viser at det noen ganger er snakk om forhandlinger mellom to aktive parter. Andre ganger er det forhandlinger der den ene ser ut til å være passiv motstander og hvor det er lite meningsutveksling. I disse tilfellene ser avgjørelsen ut til å være tatt før dåp/ikke-dåp ble tematisert. Det ser også ut til å være gitt at i forhandlinger mellom mor og far trumfer bestemte forhandlingskort overlegent andre.

9.2 IKKE SÅ VIKTIG FOR MEG, MEN VIKTIG FOR PARTNEREN MIN

Monica er sammen med Geir og like før sønnen ble født fant de seg et en leilighet som de flyttet inn i. Monica kommer fra en liten bygd og Geir kommer fra et større tettsted. Der Monica er oppvokst er

både kirkebryllup og dåp helt vanlig. Før hun traff Geir regnet hun med at hun både skulle gifte seg i kirken og døpe barna sine. Nå er det ikke slik at verken han eller Monica har fridd, men når de har snakket om bryllup, sier Monica at Geir ikke vil gifte seg i kirken. Geir ville heller ikke døpe barnet sitt.

Monica: "Jeg kunne nok hatt en dåp, men Geir ville definitivt ikke ha en dåp, og da syns jeg ikke det er riktig å ha det. Og jeg har ikke noe imot å sløyfe det heller" (Monica: 2–3). ... "Jeg kunne ha gjort det [valgt dåp], men det var ikke noe sånn at jeg måtte gjøre det, jeg heller. Det var det ikke. Så det var ikke noen sånn at det var noen stor greie, egentlig" (Monica: 9).

Monica legger ikke skjul på hva hun ville valgt; hun ville ha valgt dåp. Men Monica vil heller ikke trosse Geir. Hun er derfor tydelig på at avgjørelsen de tok ikke gikk i hennes favør. Den ble tatt ut fra Geirs ståsted. Imidlertid understreker hun at forsakelsen ikke var stor. Monica sier at det ikke var så viktig for henne at det ikke ble dåp. Det var "ikke noen stor greie" og hun hadde heller "ikke noe imot å sløyfe det".

Monica: «Nei, han er ikke noe sånn humanetiker, sånn at det er viktig for oss å gjøre det der. Det er han ikke. Han meldte seg inn i forkant av det der [navnefesten], men han har vært medlem tidligere og meldt seg ut igjen, og vært litt sånn til og fra. Vi tenkte på at vi kunne lage en markering sjøl, men det opplegget så fint ut, så det var jo enkelt å henge seg på det, rett og slett.» (Monica: 10)

Monicas partner er ikke medlem av kirken. I forbindelse med at han ble borgerlig konfirmert meldte han seg ut av Den norske kirke og inn i Human-Etisk Forbund (HEF). Monica argumenterer ikke ut fra medlemskap, hverken manglende medlemskap i kirken eller medlemskapet i HEF. Det avgjørende for at de valgte bort dåp er Geirs sterke overbevisning om at han ikke ville døpe sønnen sin.

Tone er samboer med Terje. Sammen har de tre barn. De har hatt navnefest i Human-Etisk Forbunds regi for alle tre. Både Tone og Terje er døpt og konfirmert i kirken. Tone er medlem og Terje meldte seg ut i begynnelsen av 20-årene.

Tone: «Det er vel kanskje mest fordi Terje ikke er medlem av statskirken, og fordi vi ikke er praktiserende troende, noen av oss. Jeg er jo medlem av statskirken, og jeg er mye mer sånn usikker på hva jeg egentlig tror på. Men for oss så var det veldig naturlig å ha navnefest istedenfor dåp i kirken fordi familiesituasjonen vår er som den er. Altså summen av det hele ble sånn, tror jeg. Han er ikke medlem av kirken, og ikke troende.» (Tone: 1).

Anita og partneren hennes Per er begge medlemmer av kirken, de er konfirmert i kirken og for en tid tilbake hadde de kirkebryllup. Tilsynelatende skulle alt ligge til rette for at det også skulle bli dåp av deres første barn. Kirkebryllupet, i likhet med at de begge er døpt og konfirmert i kirken, gjorde derimot ikke spørsmålet om dåp selvsagt. Beslutningen om å gifte seg i kirken var Anitas ønske, som Per innfridde. For Per omhandler dåp noe helt annet. Anita beskriver partnerens holdning til dåp som sterkt imot.

Anita: "Og han er såpass sterkt imot det at det er - det falt meg helt - Jeg ville aldri insistert på det, for da ville jeg ha følt at det hadde gått veldig på hans prinsipper eller - altså hans personlige ting. For meg så var det ikke så viktig" (Anita: 2).

Også Anita legger vekt på å fremme argumenter som talte for at det ikke ble dåp. Hun mener at for partneren var det langt viktigere enn for henne.

Forhandlingene paret i mellom kan beskrives som innsats og premie. Innsatsen er argumenter for eller mot dåp, og premien er beslutningen det forhandles om. Strategien til Monica, Tone og Anita er å se samlet på innsatsene. De veier dem opp mot hverandre, og legger vekt på det de anser som gode forhandlingskort og dermed tunge argumenter. Tones innsats er medlemskap og usikker tro. Terjes innsats er, i følge Tone, er at han er meldt ut av Den norske kirke og ikke-troende. At ingen av dem er praktiserende religiøse gir til sammen flere argumenter mot enn for dåp.

For Monica og Anita var det partnerens vektlegging av viktighet som avgjorde innsatsen. Hverken utmeldingen fra Den norske kirke og innmeldingen i HEF var et godt forhandlingskort for Monica. Hun oppfatter ikke partneren sin som livssynshumanist. Det tungtveiende argumentet for Monica er at han var helt tydelig på hva han ville. Da dette var viktig for Monicas partner, var Monicas medlemskap i kirken og at dåp ikke det var så viktig for henne, svake innsatser. Det samme gjaldt Anita. Hennes innsatser var svakere enn Pers. At det var viktig for partneren, gjorde at Anitas medlemskap i Den norske kirke og hennes ønske om dåp, ikke var så viktig. At hun hadde fått gjennomslag for kirkebryllup, ligger også som et implisitt argument for at Per denne gangen skulle få bestemme.

9.3 RELIGION ET SENSITIVT TEMA

Uenighet behøver ikke i seg selv å være et problem, så lenge det ikke gir opphav til store konflikter. En strategi for å unngå konflikt er å behandle spørsmål om livssyn og religion med varsomhet.

Anita: «Jeg føler vel egentlig at det med religion er veldig personlig, og man må gå litt varsomt fram. Jeg syns ikke at man skal bestemme over noen andre, når man har sånne veldig bestemte oppfatninger om det. Jeg synes man må være veldig var med hverandre. Jeg ville aldri gått hardt ut overfor han med det» (Anita: 6).

Religion kan være et sensitivt tema. Å kreve dåp, mener Anita ville gå ut over partnerens integritet. Insistering vil kunne overskride grensene for hva som oppleves akseptabelt.

Det følger innlevelse med logikken om at den som har den sterkeste overbevisningen om å døpe eller å ikke døpe skal bli tatt hensyn til. De kravene som Anita og Monica stiller til seg selv om å leve seg inn i partneres ståsted, stiller de ikke til deres partnere. Her ligger det en ubalanse. Mødrenes overbevisning ser ikke ut til å ha krav på like sterk innlevelse. Anita og Monica forteller heller ikke at det var et dilemma for partnerne at deres ønske ikke ble imøtegått. Den varsomheten og forsiktigheten som Anita er opptatt av å møte partneren sin med, gjaldt tydeligvis ikke for han overfor henne. Hennes eksistensielle overbevisning har ikke samme tyngde, og følgelig forventer hun ikke gjennomslag for valget.

9.4 DET GIKK SÅNN VELDIG PENT OG PYNTELIG FOR SEG

Uenighet ser ut til å varsle uro og ubehag. Uenighet i et parforhold kan tolkes som et tegn på at parforholdet ikke er godt nok, og ikke tåler den utfordringen som ligger i uenighet. Foreldrene er nøye med å stenge for en slik tolkning. Ulikt syn på dåp behøver ikke å medføre konflikt. Uenighet om dåp framstilles med lavt konfliktnivå. Ingen av parene beskriver diskusjonen de har hatt om dåp som vonde eller problematiske. Ord som frustrasjon, skuffelse og irritasjon forekommer ikke. Likevel kan partene seg i mellom ha veldig ulik oppfatning om hvorvidt de har drøftet spørsmålet. Anita og Per ser ulikt på prosessen.

Anita: *"Jeg syns vi snakket mye om det. Men vi har vært igjennom veldig mye av det samme før, når vi skulle gifte oss. Denne her diskusjonen om hvorvidt bruke kirken og kirkelig ritual - eller ikke. Så jeg var egentlig forberedt på at det kom til å bli sånn, at det ikke ble kirkedåp. Men så gikk vi en ny runde, og det gikk veldig sånn pent og pyntelig for seg. Det ble ikke noe sånn kjempeuenighet og gråting og skriking og sånn" (ler litt) (1: 6).*

Per: *«Vi har for så vidt snakka litt om det, uten å ha snakke om det så veldig mye. For jeg har markert eller sagt at jeg ikke mener at det er aktuelt. Men det tror jeg er en diskusjon som helt sikkert kommer til å komme opp igjen. Altså, en navnefest er jeg helt sikker på at vi skal ha. Og det er mulig vi kanskje gjør bitte litte granne mer ut av den, men jeg tror ikke vi kommer til å ta Human-Etisk Forbund eller noe sånt» (Per: 3).*

Det er ubalanse i oppfatningen til Anita og Per om dåp. Anita mener de har snakket *mye* om det og Per mener at de har snakket *noe* om det. Det er ikke vanskelig å forstå at Per framstiller omfanget som begrenset. Som han sier har han tydelig markert overfor Anita at det ikke skulle bli dåp – det var ikke aktuelt. Med en slik framstilling er det vanskelig å se for seg at det er rom for partneren til å lufte tanker og oppfatninger som går i motsatt retning. Det er kanskje også årsaken til at Anita ser på beslutningen som gjeldende for kommende barn også. Da jeg intervjuet Anita og Per ventet de en gutt. Beslutningen om navnefest for datteren, gjaldt også for gutten. Det skulle bli privat navnefest og ikke dåp.

Tidsperspektivet på prosessen kan være en årsak til ubalansen i framstillingen. Anita tillegger samtalene et lengre tidsperspektiv enn Per. Hun ser samtaler om kirkebryllup og dåp i en sammenheng. De diskuterte først kirkebryllup hvor dåp ble diskutert, og da de ventet barn, hadde de en ny runde om dåp. Selv om det var utelukket for Per å døpe barn nummer to, ser han ikke bort i fra å gjøre ting på andre måter. Endringen begrenser seg til utformingen av sønnens navnefest.

9.5 PARTNERS TEOLOGISKE INNVENDINGER SKAPER BETENKNINGER FOR VALG AV DÅP

Dynamikken partene i mellom kan endre holdningen til dåp. Innvendinger den ene av partene har, tas opp og reflekteres over av den andre. En i utgangspunktet positiv holdning, kan resultere i en kritisk og vurderende holdning. Jan og Monica er eksponenter for denne endringen. Sider ved dåpen som partneren reagerte på ble bearbeidet og fikk prege egne tolkninger.

Monica har fått innvendinger til dåpsteologien. Hun synes at flere sider ved dåpen er problematiske. Hun er kritisk til den doble utgang når livet på jorden avsluttes, og mener at det er urimelig at dåpen er nødvendig for å komme til himmelen. At Gud skulle bry seg mindre om barn som ikke er døpt, og mer om barn som er døpt, tror hun ikke på.

Monica: *"Men det var ikke noe sånn problematisk for meg at han ikke blir døpt, selv om argumentet kan være at også små barn kommer til helvete hvis de ikke døpes. Det står også at de er uskyldige: La de små barn komme til meg og hindre dem ikke, for Guds rike hører slike til. Og de er jo helt uskyldige og helt rene, men likevel så er de urene fordi de ikke er døpt. Dette syns jeg ikke henger på greip, så for meg så syns jeg ikke han [sønnen] er noen - Selv om det ligger litt inni meg at jeg kanskje tror på noe av det, så virker det helt urimelig at*

han skal være noe mindre verdt – at han har noen mindre sjanse for å komme til himmelen når han ikke er døpt (23: 9)."

Jan er gift med Anne. Jan er medlem av Den norske kirke og kona Anne er utmeldt og aktiv i alternativbevegelsen. Jan har to jenter fra forrige ekteskap som er døpt. Før Jan traff Anne hadde han ingen negative holdninger til barnedåp. Samlivet med Anne har gitt ham et nytt syn på dåpen. I likhet med Monica reagerer også han på menneskesynet som ligger til grunn for dåpen. Hvorfor skal små uskyldige barn trenge å bli rensset i dåpen?

Jan: "Nei, det er jo flere grunner til det, men hovedgrunnen er vel at Anne er veldig skeptisk til - eller ikke enig i dåpen. Og det er for så vidt ikke jeg heller. Jeg har ikke tenkt over det så mye før hun gjorde meg oppmerksom på det. Men at det lille barnet er en synder og at det i dåpen skal få Guds frelse, det har jeg vanskelig for å forstå. Det er kanskje hovedårsak for meg også. Jeg tror ikke det har noe med at en blir noe mindre Guds barn når du er født og derfor må igjennom dette ritualet med dåpen. Eller at det skal være så viktig for at barnet skal komme til Gud eller hva det skal. Jeg er ikke helt inne i terminologien. Men at det lille barnet, som jeg betrakter som renere og nærmere Gud enn oss voksne, voksne som har blitt påvirket av mangt og mye oppigjennom livet. Dåpen skal liksom være viktig for at de skal komme til Gud, nei. Det er jo kanskje den viktigste grunnen at vi ikke ville døpe. Pluss at vi ønsket å lage vår egen seremoni og legge inn det som var vårt i den..." (20: 2).

Kirkens oppfatning om at barnet blir Guds barn i dåpen og del av frelsen kan være vanskelig å akseptere for foreldrene. At det gjelder bare døpte, og ikke alle mennesker, er det som gjør at Monica og Jan opplever dåpsteologien som kritikkverdig. Også at dåpen renser spedbarn fra synd og skyld, synes de er forkastelig. Jan betrakter et lite barn som renere og nærmere Gud enn voksne. Det er vanskelig for Jan å akseptere at disse barna skal trenge renselse. De nye perspektivene de har fått fra sine partnere gjør det lettere for Monica og helt akseptabelt for Jan å velge bort dåp.

9.6 ALTERNATIV TIL DÅP – ET FELLES PROSJEKT

Som det er gjort rede for tidligere ønsket Tone, Monica og Anita dåp, og Jan fikk mange innvendinger mot dåp da han traff Anne. Alle de intervjuede valgte alternative markeringer til dåp. Det var humanistisk navnefest (Tone, Monica), privat navnefest (Anita, Per, Eva, Ole, Stein) og navnefest i det nyreligiøse feltet (Jan). Hvordan håndteres disse ulike holdningene i parforholdet når det kommer til å arrangere navnefest? Står de sammen om planlegging og gjennomføring i de tilfellene der den ene parten i utgangspunktet forventet dåp eller ville at barnet skulle døpes? Splittede holdninger til dåp/ikke-dåp fører ikke til et splittet arrangement. Samtlige foreldre var opptatt av at de sto sammen om det alternative arrangementet til dåp. Når avgjørelsen om navnefest var tatt, hadde de lagt bak seg ulikt syn på hvilket ritual barnet skulle få.

Anne, kona til Jan, ville ikke at datteren deres skulle bli døpt, men ville heller at de skulle lage deres egen navnefest. Jan beskriver navnefesten som Annes idé og et arrangement som Anne hadde regnet på.

Jan: "Vi hadde jobba ganske mye, særlig Anne da. Det er hun som har vært hovedpersonen bak det hele, og hadde ideen og sånn. Så jeg har jo for så vidt vært med på det og vært enig i det,

men det er hun som har hatt hovedregien da. Men vi har jo lagt det opp sammen og vi har gått igjennom det samme”(20: 1).

Det er ikke et felles prosjekt Jan beskriver, men en bejaende holdning til Annes kreative og beslutsomme evne til å lage et arrangement han ikke hadde vært med på tidligere og visste lite om. Flere ganger i intervjuet understreker han at de hadde gått igjennom alt på forhånd, og var enige om innholdet, selv om Anne kom med forslagene.

Jan: ”Jeg hadde bare et åpent sinn til det og ikke noe - ikke noe forutinntatt at det og det skulle vi ha med og det skulle vi ikke ha med. Det hadde jeg ikke noen sånne sterke formeninger om. Så det ble jo til gjennom at hovedsakelig Anne foreslo ting, og så diskuterte vi det og kanskje justerte litt, og så ble det” (20: 4).

Hvorfor kunne ikke Jan overlate navnefesten til Anne? Det var hun som hadde interessen og kompetansen på ritualer. Dessuten var det hun som i praksis utformet og hadde regien på den. Jan ble jo bare orientert og bekreftet hennes ideer. Like fullt snakker Jan om hva som var viktig for dem.

Jan: ”Vi ønsket å lage vår egen seremoni og legge inn det som var vårt i den. Og det ble jo en fin seremoni. Jeg husker den med glede. Jeg tror det var viktig for oss å gjøre det sånn” (20:2).

Annes ideer og utforming ble viktige for dem. På denne måten ble navnefesten *deres* navnefest. Det som var viktig for Anne, ble også viktig for Jan. Fortellingen til Jan sier mye om diskursen rundt familieliv og oppdragelse. Det er sterke idealer om å være to likestilte foreldre for sitt barn. Det formidler verdier om involvering og mors og fars aktive deltakelse i familielivet. En far kan ikke være tilskuer til et familiearrangement. Familiearrangementer står mor og far sammen om. I stedet for å overlate arrangementet til ektefellen, slik Jan i praksis gjorde, er det viktig å framstille det som et felles prosjekt.

9.7 MODERAT PRESS FRA FAMILIEN

Det var en utbredt holdning blant foreldrene at avgjørelsen om ikke å døpe barnet er et suverent valg. Det var et valg som ikke vedkommer noen andre enn foreldrene. Oppfatningen er at diskusjonene partene i mellom heller ikke ble påvirket av slekt eller venner. Sammen kom mor og far fram til en avgjørelse uten å føle at de måtte ta hensyn til andre menneskers meninger.

Ole og Eva ville ikke døpe datteren, men ha en navnefest i privat regi. Begge har hatt en oppvekst med innflytelse fra kristen tro og tradisjon. For dem ga navnefesten åpninger som ikke dåpen ga. I navnefesten kunne de konstituere det de synes er rikt og meningsfullt i sine liv. Holdningen til foreldrene om at et hvert par har den selvklare retten til å foreta valg uavhengig av slekt, førte til at mange foreldre ble overrasket da spørsmålet kom opp i intervjuet om slektninger hadde uttrykt synspunkter om valget eller forsøkt å styre det.

Ida: «Kom de med noen innspill eller kommentarer?»

Ole: «Ikke engang til orientering. Det ble aldri gitt noen anledning til det heller. Det var liksom slik. Det er en navnedag og vi gjør det sånn, og der skal du sitte der (ler). Det ble ikke sagt på den måten. Men jeg vet ikke helt hvordan et sånt innspill skulle kommet.» (Ole: 9)

Selvrealiseringens frihet er viktig for Ole. Oles reaksjon er en tydelig eksponent for utviklingen mot et mer individualisert samfunn. For Ole skal ikke kollektivet ha noen synspunkter på hans og Evas valg. Han gir ingen åpninger for at de skal kunne ytre seg, selv om de måtte ønske det.

To av de intervjuede fikk innvendinger fra besteforeldregenerasjonen på at de ikke hadde valgt dåp. Pers mor ytret seg negativt om valget. Det samme gjorde svigermoren til Jan. Innvendingene kom ikke fram til Jan, men til kona hans Anne.

Jan: *"Og det er klart at i hvert fall Annes mor tror jeg nok hadde ønsket at vi skulle ha døpt henne i kirka. Jeg har ikke diskutert det med dem, men jeg tror ikke mine foreldre var så veldig for eller mot. De hadde ikke noen meninger om det, tror jeg."*

Ida: *"De kom ikke med noen innspill eller kommentarer til deres avgjørelse?"*

Jan: *"Nei, ikke noe som var så alvorlig at jeg husker noe av det. Nei. Jeg tror de respekterte det. De innspillene og de motforestillingene de hadde, de kom de med til bryllupseremonien. Så de skjønte vel at nå fikk de respektere hva vi gjorde."*

Kritikk av valget, behøver ikke å stå i veien for respekt for valget. Anita og Per følte også at moren til Per respekterte deres valg av navnefest. Anita forteller at moren til Per fortalte hva hun mente om at Per ikke ønsket dåp.

Ida: *"Du har sagt det at familien til Per hadde lyst på dåp, og din familie kunne også foretrekke dåp?"*

Anita: *"Ja. Eller det vet jeg egentlig ikke om familien min ville. Nei, jeg tror at de vet at vi bestemmer selv uansett."*

Ida: *"Nettopp. Men syns du familiene engasjerte seg i deres beslutning om navnefest?"*

Anita: *"Ja, moren til Per gjorde det. Hun sa hva hun mente. Og hun var veldig på lag med meg da (ler). Men ikke sånn at det ble noe sånn dumt, eller at jeg følte at hun la seg oppi våre ting eller sånn. Det var bare sånn at hun fikk ut hva hun syntes, liksom."*

Per: *"Min mor engasjerte seg litt i avgjørelsen (ler litt). Hun syntes at det var en helt håpløs avgjørelse. Samtidig som at hun er såpass lur at hun skjønte at det ville ikke ha forandret seg om hun maste veldig mye på det. Men hun sa det i noen anledninger. Hun ga helt klart uttrykk for at hun syntes at det var dumt. Det var for så vidt også en gammeltante som først ikke ville gi noen gave til Julie, men bare til søskenbarnet, fordi at det var bare han som ble døpt. Men det har min mor æren for. Hun fikk henne fra det. Det var jo liksom ikke Julie si skyld at hun ikke ble døpt. Så det gikk greit" (ler litt). (Per: 7).*

Negative ytringer om valg av dåp kan være akseptable, så lenge de ikke truer foreldrenes suverenitet. Verken Per eller Anita synes morens innvendinger til valget var å gå over streken. De opplevde ikke hennes oppfatning som invadering av deres privatliv, eller som et forsøk på å presse dem til å velge dåp. Trolig var deres aksept av hennes innblanding tuftet på at hun respekterte at det til syvende og sist var dem som skulle ta avgjørelsen. Hun ville bare «få ut» hva hun syntes, som Anita sier. Per opplevde heller ikke at hun maste. Foreldrenes frie rett til å ta avgjørelser uavhengig av slektningers holdninger, ble tydelig bekreftet med bestemorens konfrontasjon med gammeltanten. I stedet for å ta parti med henne,

var bestemoren tydelig på Pers og Anitas rett til å bestemme. Deres valg som både hun og gammeltanten var uenig i, mente moren ikke skulle gå ut over hennes barnebarn, Julie. Bestemoren mente det var uakseptabelt å sanksjonere Pers og Anitas valg med ikke å gi Julie dåps gave.

Besteforeldre og oldeforeldre som ville at deres barnebarn og oldebarn skal døpes, kan forsøke å bruke maktmidler. De kan la være å komme i navnefesten og ikke gi gaver til barnet, for å presse fram dåp eller for å gjøre valg av navnefest vanskelig for foreldrene. Gaver er et komplekst sosialt fenomen. For Anita og Per var gammeltantens manglende dåps gave forsøkt brukt som et maktmiddel. Gammeltantens beslutning om ikke å gi gave ble ikke oppfattet som noe annet enn en tåpelig markering av hennes holdning til dåp. At det ikke ble et maktmiddel og heller ikke en maktdemonstrasjon, henger sammen med at gaven ikke hadde makt til å påvirke. Det hadde liten betydning for Per og Anita at Julie ikke fikk gaven, og dermed kunne den heller ikke ha noen effekt på beslutningen. Hadde gaven derimot vært viktig for Per og Anita, ville den ha fungert etter gammeltantens intensjon; som et maktmiddel.

Monica fortalte at bestemoren til partneren hennes Geir, ikke ville komme i navnefesten fordi det ikke var dåp. Det kom ikke som en overraskelse på dem. Hun hadde allerede uttalt seg negativt om at de hadde fått barn uten å være gift. Hennes manglende tilstedeværelse, hadde de allerede tatt høyde for da de bestemte seg for navnefest. Det var ikke viktig for Geir at hun kom. Hadde det vært besteforeldregenerasjonen og ikke olderforeldregenerasjonen, hadde fraværet trolig hatt en helt annen betydning. Da hadde den virket som et reelt maktmiddel. Men selv da hadde den nok ikke hatt makt til å endre på beslutningen om navnefest. I stedet hadde den hatt negativ innvirkning på festen, hvor normen er at nærmeste slekt skal være tilstede, og ikke minst besteforeldrene til barnet.

Kristin er medlem av Den norske kirken og gift med Geir som er utmeldt. De har giftet seg borgerlig, og for dem begge to var humanistisk navnefest et godt alternativ til ikke å ha noen markering. Dåp anså de som uaktuelt. Til navnefesten for gutten inviterte de den nærmeste familie til seremonien på rådhuset og til fest hjemme hos dem i etterkant. Alle sammen kom utenom guttens farmor.

Kristin: "Ja. Nei, hun [svigermor] var ikke der, for hun satt og hadde operert beinet sitt, så hun satt med det i gips. Det var litt av grunnen. I tillegg så var hun nok veldig, veldig skuffet over at vi ikke skulle døpe han i kirken, for hun er veldig religiøs."

Ida: "Snakket du med henne om det?"

Kristin: "Nei, jeg har ikke snakket med henne om det. Nei. Men mannen min har jo snakket med henne. Hun hadde nok kommet hvis hun ikke hadde hatt beinet i gips. Vi snakket om å flytte navnefesten sånn at hun kunne komme. Men så hadde ikke mannen min lyst til å gjøre det, fordi at han følte at hun bare hadde kommet av plikt, at hun egentlig syntes det var helt forferdelig at vi ikke døpte han i kirken" (Kristin: 11).

Kristin og Bjørn oppfylte sin plikt som foreldre og inviterte barnets farmor til navnefest. Samtidig ivaretok de selvråderetten til å velge bort dåp for barnet. Heldigvis for dem var den fysiske helsen til farmoren til hinder for at hun kunne komme. Hadde farmoren vært frisk, fryktet de at hun skulle bruke sitt maktmiddel og forsure festen. Kristin og Bjørn reduserte farmorens muligheter for å utøve makt. De tok høyde for hennes negative innstilling til dåp og lot være å utsette festen. På den måten støttet de ikke henne unødvendig og de fikk en fest uten spenning.

9.8 STØTTE FRA FAMILIEN

En bryter normen når en velger bort dåp. I alle fall når en av partene selv er døpt og medlem av Den norske kirke. Foreldrenes rett til å ta sine egne valg og at andre ikke skal blande seg, har nok gjort sitt til at også foreldre og slekt har vært tilbakeholdne med å komme med kommentarer, bemerkninger og reaksjoner, også når det gjelder positive tilbakemeldinger. Engstelsen for å blande seg kan nok ha medvirket til at parene heller ikke fikk høre som mye om hva foreldrene tenkte om valget, ut over at de takket for invitasjonen og gledet seg til dagen. Tre av foreldrene forteller at deres foreldre, svigerforeldre eller slekt til partneren svarte på invitasjonen med å ytre seg med positiv bekreftelse.

Ida: «Engasjerte familiene deres seg i deres avgjørelse om navnefest? Du har jo sagt at faren din informerte om navnefest.»

Tone: «Ja, pappa. Altså i den grad at det er å engasjere seg, så gjorde han jo det, fordi han sendte oss informasjon om seremonien som var på Rådhuset, borgerlig navnefest. Men mamma gjorde ikke det. Hun syntes bare det var hyggelig at vi skulle ha en navnefest.» (Tone: 2)

Tone understreker at valget var hennes og partnerens. At faren orienterte dem om borgerlig navnefest, synes ikke hun var å påvirke deres avgjørelse. Forsendelsen ble oppfattet som en måte å hjelpe dem til å ta en informert beslutning.

Stein er medlem av kirken og sammen med Elisabeth som ikke er døpt. I hans familie har det vært vanlig å døpe barna, men ikke i Elisabeths familie. Det kom ingen bemerkninger fra hans familie på beslutningen om ikke å døpe og heller ha en navnefest i privat regi. Stein snakker derimot positivt om Elisabeth sin families engasjement for navnefesten.

Ida. «Nei, engasjerte familiene deres seg i avgjørelse om navnedag?»

Stein: «Ikke på siden min, men på siden til Elisabeth vil jeg nok tro. De var i alle fall positive til at det ble gjort på den måten. Fordi der er det ingen som går i kirken og faren til Elisabeth, er bevisst humanetiker, eller ateist, eller hva han kaller seg. Han synes det var bra at det ble sånn» (Stein: 6).

9.9 OPPSUMMERING

At dåp og navnefest kan være gjenstand for forhandlinger er ikke overraskende når mor og far ikke deler samme religiøse eller livssynsmessige ståsted. Foreldrene framstiller en harmonisk beslutningsprosess som ikke førte til konflikt. Det skilles skarpt mellom uenighet og konflikt. Konflikt framstilles som opprivende og splittende. Uenighet er mindre problematisk. Ulikt syn på dåp framstilles som et spørsmål om uenighet og dermed lavt konfliktnivå. Resultatene av uenigheten førte til det de beskriver som tilpasninger som begge kan leve med.

Det ser ut til at det blir lettere å legitimere beslutningen og leve med valget når posisjonene blir kontrastert. For å understreke rimeligheten i at det ikke ble dåp, ligger det en fare for at både den sterke og den svake betydningen blir forsterket. Der den ene ville døpe og den andre ikke ville, er den individuelle betydningen av at det ikke blir dåp, et tungtveiende argument mot dåp. Den som framstiller valget som viktig for seg, er den som får gjennomslag for sitt synspunkt. Utmelding av kirken og at paret giftet seg i kirken ser ut til å fungere som støtteargumenter. Det kan også settes

makt bak kravet om at barnet ikke skal døpes. Der spørsmålet ikke er gjenstand for forhandlinger, ser vi at dåp kan bli valgt bort.

Forhandlingene partene i mellom kan virke inn på etablerte holdninger til dåp. To av foreldrene endret synspunkt når partneren presenterte motforestillinger til dåp. Spørsmålet om Guds barn og statusen til udøpte er spørsmål som kan endre en mor eller fars positive innstilling til dåp til noe mer skeptisk og spørrende. Når avgjørelsen om navnefest er tatt, er det enighetsfellesskapet som eksponeres. Foreldrene framstiller navnefesten som et felles prosjekt hvor de står sammen om planlegging og gjennomføring.

Den sterke betoningen av overbevisning og selvstendige valg, overskygger ikke det faktum at foreldrene tilhører et kollektiv av slekt. Samtidig som friheten understrekes, illustrerer også forhandlingene partene i mellom og mellom paret og familiene at kollektivet kan representere noe betydningsfullt. Der besteforeldrene ytret seg positivt, fungerer det som støtte, hjelp og oppmuntring til å gjennomføre navnefesten. Dette viser at individets fristilling ikke bare har positive sider, men også at kollektivet kan ha det. Kollektivets røst, behøver heller ikke å oppleves som respektløst, utidig og forstyrrende, selv om det går i mot foreldrenes beslutning om å ha navnefest. I disse tilfellene utgjør kollektivet barnets besteforeldre, oldeforeldre og gamle tanter. Der de ytrer seg mot den individuelle beslutningen, ser vi at andre medlemmer i kollektivet forsvaret den individuelle friheten. Så lenge representanter fra kollektivet ikke setter makt bak ytringene, kan innvendinger fra kollektivet aksepteres.

10 MOTIVER FOR IKKE Å DØPE

I dette kapittelet skal vi se på hvordan foreldre reflekterer rundt valget om ikke å døpe barna sine, og hvordan de motiverer avgjørelsen.

10.1 INITIERING: MEDLEMSKAP OG TILHØRIGHET

Dåpens løfte ved døpefonten kan være problematisk, så problematisk at det kan stå i veien for valg av dåp. Det kan kjennes konfliktfylt å love å oppdra barnet i den kristne forsakelse og tro. Mannen til Monica synes løftet ved døpefonten ikke er forenelig med eget ståsted. Derfor var det ikke for han aktuelt at hans sønn skulle gå gjennom ritualet. Et avvisende forhold til løftet gjelder ikke bare mannen til Monica, som ikke er medlem av kirken, men også for Ole og Per som er medlem av kirken.

Ole: «Rent personlig så får jeg litt problemer med å skulle gå inn i en sånn løfteprosess. Dette gjelder mer generelt overfor kirken, men selvfølgelig også for dåpen. Hvis jeg ikke personlig kan stå inne for og sympatisere med den som jeg gir løftet overfor. Løftet i seg selv behøver det ikke å være noe galt med. Altså personlig er jeg ikke noen motstander eller i opposisjon til det som den kristne tro står for – den grunntanke. Nå er det selvfølgelig hele dette tolkningsspekteret man kan trekke opp. Mye av det som den utøvende kirke står for, må jeg jo si at jeg har store problemer å sympatisere med. Og det farger min innstilling. Du kan du si at det er noen få ortodokse eller ekstreme utslag av den tolkningen av vår statsreligion som avholder meg fra å gi sånne løfter. Det går dels på det jeg mener er en rasende feiltolkning av det kristne budskap, og så går det på en politisk dimensjon som jeg er direkte uenig i» (Ole: 7).

Ole peker på et forhold som flere av informantene kommer inn på, nemlig det institusjonelle aspektet ved dåpen. Ritualets fysiske engangsarrangementer med samling av foreldre og faddere opp ved døpefonten, kan ikke overkjøre det faktum at det skjer i en kirke og av en representant for kirken. Løftet i seg selv ser ikke ut til å være problematisk. Heller ikke synes det problematisk å avlegge løftet i offentligheten, som kirke og dåpsgudstjeneste er. Ole er ikke av den oppfatning at en bør reservere det religiøse til privatsfæren og det sekulære til offentligheten. Det finnes heller ikke noen skepsis hos Ole mot ulike religiøse uttrykk som dåpen til sammen utgjør. Det problematiske ligger i at dåpen er en initieringshandling. Barnet initieres i kirken – en institusjon han ikke kan identifisere seg med.

Ole: «Ja, manglende toleranse og en sånn opphøyethet. Og hvis man da legger til grunn historikken og tenker på posisjon til kirken og embetsdelen i de siste hundre års historie, så får det meg til å si at det holder meg fra å gi det løftet til en sånn institusjon» (Ole: 7).

Oles kritikk går på pietistiske livsholdninger og det han anser som intolerante hendelser i kirkehistorien. Et annet sted i intervjuet nevner han konkret de som er motstandere av å røyke og drikke, sammen med et restriktivt syn på selvbestemt abort. Han er også kritisk til noen kristne miljøer, og nevner kristendomsformer i bibelbeltet og Agderfylkene. Ole mener han ikke kan gi et løfte til en institusjon som han knytter disse verdiene og livsstilene til.

I kirken skjer initiering gjennom dåp, og dåpen alene. Dåpen, om den er gjennomført i Den norske kirke eller i et annet kirkesamfunn, gir medlemskap og fulle rettigheter som medlem. Barn av

medlemmer som ikke blir døpt får statusen tilhørige. Tilhørige og registeret over tilhørige er fra kirkens side en kilde til kunnskap om medlemmene. Gjennom registeret får kirken oversikt over medlemmenes trøsting av religion ved dåp til barna sine. I den norske befolkning er det skepsis til kirkens medlemsregister. Tros- og livssynsundersøkelsen viser at kirkens medlemsregister har virket inn på nordmenns holdning til kirken. Spesielt gjelder dette de som ikke er medlem av Den norske kirke. Omlag fire av ti som er medlem i et annet tros- eller livssynssamfunn og nesten like stor andel som ikke er medlem i et tros- eller livssynssamfunn mener at Den norske kirkes medlemsregister har påvirket deres forhold til Den norske kirke i negativ retning. I løpet av de siste 20 årene har det ved flere anledninger vært avdekket feil i registeret. Feilregistrerte medlemmer har vært folk som fortsatt står i kirken etter at de har meldt seg ut, eller registrering av folk som aldri har vært medlem. Registerfeil og at udøpte barn av medlemmer blir registrert i kirken, har ført til en skepsis til kirkens medlemsregister. I tillegg er det en forestilling om at udøpte barn av medlemmer automatisk blir medlem.

Monica er av de medlemmene som er skeptisk til kirkens medlemsregister. Selv om hun ønsket dåp for sin sønn, vil hun ikke at sønnen skal initieres automatisk. Kirken ser ut til å ha et kommunikasjonsproblem for registret sitt. Hvem som blir registrert og hva slags status medlemmer og barna av medlemmer har, er ikke lett å få oversikt over.

Monica: «Jeg er ikke helt sikker på hva jeg tror på og ikke tror på. Jeg tror at det kan være en gud, hvis du tenker på livssyn. Men jeg stiller vel større og større spørsmålstegn ved hele organisasjonen statskirken, og at du automatisk ble innmeldt - eller at Emil f.eks. står i statskirka. Det syns ikke jeg er riktig, men sånn er det bare, så lenge jeg står der. Så jeg får tenke litt mer på det, så havner jeg kanskje utafor etter hvert» (23: 9).

Monica er av den oppfatning at barn av medlemmer blir en del av medlemsmassen, om foreldrene vil eller ei. Så kritisk er hun til automatisk medlemskap av barn til medlemmer at det motiverer for utmelding.

10.2 AUTENTISITET

Autentisitet som moralsk ideal innebærer at personen forsøker å leve i overensstemmelse med hva hun/han anser som det gode i livet. Det er en utbredt holdning at dåpen er for foreldre som gir sin tilslutning til den kristne tro, eller anser seg selv som religiøse. Kristin forklarer at de ikke valgte dåp fordi hverken hun eller mannen er religiøse. Er ikke mor eller far kristen, er det heller ikke riktig å døpe barnet. Denne holdningen legger Stein til grunn for at han og partneren (Elisabeth) ikke døpte datteren.

Stein: "Elisabeth er ikke døpt, og er heller ikke da i statskirken. Det er jeg fortsatt. Men ingen av oss er personlig kristne, så vi syns det blir feil å ha et kristent ritual. Det blir på en måte en litt sånn løgn. Blasfemi. Og drive også påberope seg Guds beskyttelse og liksom tilegne barnet til Gud, når det ikke på en måte er det vi mener at vi gjør. Så da kan vi ikke gjøre det. Men Elisabeth, og særlig Elisabeth da, syns det var fint å ha en slags fest eller en slags sånn feiring av dette her flotte livet som har kommet" (Stein: 3).

I Steins selvfortolkende og selvreflekterende oppfatning av seg selv og sine valg skal det i hans virkelighet være kontinuitet mellom eget ståsted og valg av dåp/ikke valg av dåp. Ellers vil det bli det

han kaller løgn og blasfemi. Stein legger til grunn, slik som de andre foreldrene, bruk av selvbestemmelse. Han har frihet til å velge, men han må også ta ansvar for valget. For han er det derfor ikke riktig å velge noe han ikke kan stå inne for. At de begge ikke kunne stå inne for valg av dåp, gjorde det lettere å velge bort dåp.

10.3 DÅP OG KONVENSJONER

Med barnedåpens lange kulturhistorie og sterke stilling i norsk kultur, følger det med et trykk fra tradisjonen. Til dåpen er det dermed knyttet mange konvensjoner (Høeg 2009). De sterkeste er samling av familie, pyntet dåpsfølge og arrangering av dåpsfest. I tillegg kommer det som kirken forlanger som valg av faddere og rituell deltakelse. Konvensjoner innebærer forventninger og sosiale krav som skal oppfylles. Ikke alle foreldre har helt klart for seg hva som kreves, men har likevel fått en sterk fornemmelse om at dette er et felt med sterke forestillinger om hvordan ting skal gjøres. Bare ved et tastetrykk på Internett og sosiale medier på dåp popper det opp et utall bilder av dekkede dåpsbord, vakre dåpskjoler, hjemmelagde invitasjonskort og gavebord. Det fortelles om hva som skal spises, hvordan barnet skal kles, hvem som skal inviteres og hva barnet kan få i dåpsgave.

Sterke konvensjoner skaper nødvendigvis ikke bare klarhet og trygghet for hvordan en kan gå fram for ikke å bryte mønsteret. De kan også skape en motreaksjon – et ønske om ikke å følge normene som knytter seg til dåp. Det kan rett og slett bli for mange retningslinjer å navigere etter.

Ida: "Hvorfor har du ikke valgt dåp?"

Eva: "Ja. Altså intuitivt har jeg valgt det bort, uten kanskje å tenke så mye over det. Men mer å tenke på at jeg hadde ikke lyst til å komme inn i de konvensjonene som hører til dåp, som involverer familie og tradisjonene forbundet med det. Fordi jeg ikke tror det ville blitt vellykket. ...Jeg tror ikke jeg hadde lyst til å samle min familie på den måten, altså som jeg syntes en tradisjonell dåp krever. Jeg ville føle meg veldig merkelig hvis jeg kun inviterer de jeg inviterte til navnedag. Altså kanskje så føler jeg at jeg har utstøtt min familie mer enn jeg føler at jeg har gjort nå. Altså så mye respekt har jeg for dem at de ikke skal føle at de ikke er velkommen. Men de er bare ikke velkommen i sånne settinger hvor jeg ikke tror på at det ville bli hyggelig. Og så tror jeg at man bare gjør det fordi man tror det skal være sånn." (Eva)

Konvensjonene knyttet til dåp kan oppleves uforenelig med egne idealer. De passer nødvendigvis ikke til egen livssituasjon, og egne oppfatninger om hva som gjør sammenkomster av familie og venner hyggelig. Eva kan ikke stå inne for den familiekulturen som dåpen representerer. De sterke normene om å samle den nærmeste familien byr henne i mot. I stedet for dåp valgte hun privat navnefest. Da kunne hun ha et mindre arrangement med flest venner og bare noe familie. Og det viktigste, hun slapp å invitere mor og søster. Det ville ikke blitt mulig å oppfylle skulle hun ha fulgt dåpskonvensjonene.

Per: «Vi diskuterte en del om vi på en måte skulle ha fortrinnsvis venner. Men da ville det ha blitt så radikalt annerledes, for da ville det ha vært helt håpløst å velge ut, eller det ville ha blitt fort så veldig mange at da måtte vi ha hatt et forsamlingshus. Ja, det er så mange som vi opplever såpass nær, fra mange forskjellige kanter, at det ville ha blitt uhåndterlig mange. Så det ramla litt bort, fortrinnsvis av praktiske grunner, og ikke fordi at vi på en måte ikke ønsket å ha venner der. Men da er det på en måte veldig greit å si at slekt er slekt. Det er en helt sosialt akseptert avgrensning av selskapeligheter» (Per: 5).

Navnefest kan stille foreldrene friere i forhold til konvensjoner for hvem som skal inviteres og hva som skal spises. Følger en normen for hvem som skulle bli invitert til dåp, vil det være barnets besteforeldre, tanter, onkler og er ikke familien for stor, vil en også finne søskenbarn på invitasjonslisten. Per og Anita fulgte konvensjonene som knyttes til dåp. Det var bare familie som ble invitert. Friere stilte de seg i forhold til etablerte konvensjoner for festmat.

Anita: «Det er jo alltid litt sånn at man føler at det er forventninger i familien om hva slags mat man skal servere og sånne ting. Vi spiste maten på Kafé Dehli da, som er en indisk restaurant. Det tror jeg veldig mange, spesielt i Per sin familie syntes var litt rart. Barna spiste jo ikke, de har jo aldri (latter). Det var veldig fremmed for dem med maten. Og det tenkte vi på forhånd at kanskje er litt dårlig gjort for dem å ikke gjøre det sånn som de forventet. For oss var det viktigst å gjøre det sånn som vi ville at det skulle være» (Anita: 5).

Anita og Per brøt konvensjonene som knytter seg til tradisjonell festmat, den retten som vanligvis serveres der Per kommer fra, eller koldtbord som mange lager til dåpsfest. Med denne avgjørelsen ser vi at Anita ikke trenger å lene seg til et kollektiv, men stå alene med ansvaret for egne valg og hva valget førte med seg.

10.4 SVAK IDENTIFIKASJON MED KIRKEN, MEN IKKE ET ARGUMENT FOR UTMELDING

Skepsisen til konservative teologiske miljøer i kirken kan være stor. Det samme kan motstanden mot innholdet i kirkens dåpsteologi. Noen av informantene vil ikke bli identifisert med kirken eller indirekte støtte kirken ved å døpe barnet. Disse sidene ved kirkens liv og teologi fungerer som argumenter mot dåp.

Blant medlemmene er det få som mener at motsetninger mellom egne og kirkens teologiske oppfatninger bør føre til at folk melder seg ut. Kirken skal heller ikke bare ha medlemmer som er troende. I Tros- og livssynsundersøkelsen finner vi at ni prosent mener at alle de som ikke tror bør melde seg ut. Tolv prosent mener at alle de som ikke er enig i kirkens teologi bør melde seg ut. Foreldrene i intervjuundersøkelsen har skarp kritikk av kirken og deler av kirkens teologi. Dette bringes likevel ikke fram som argument for utmelding. Når foreldrene argumenterer for at de valgte bort dåp, argumenterer de ikke samtidig for å melde seg ut. Det er med andre ord ikke noen sammenheng mellom å velge bort dåp og å melde seg ut av kirken. Likevel er det en kobling mellom foreldres manglende identifikasjon med kirken og medlemskap. Denne sammenhengen gjelder for barnet og barnets medlemskap. Måten å forstå dette handlingsmønsteret på, er å se på hva et medlemskap i kirken krever og hva dåpen krever.

Tidligere var barnedåp noe som nesten alle gjorde. Det krevdes ikke en aktiv beslutning av foreldrene. I dag, og spesielt i Oslo, er det mer en aktiv beslutning. Når dåpsprosenten går ned, og da også blant medlemmer, kreves det at foreldre må kunne overbevise seg selv og andre om at valg av dåp eller ikke dåp er et riktig valg. En kan ikke ta et valg som støter mot fundamentale verdier og som ikke henger samme med ens identitet. Medlemskapet krever verken økonomisk ytelse (skattetrekk eller medlemsavgift) eller frivillig innsats. Kirken aksepterer passive, kritiske medlemmer, også de som lar være å døpe barna sine. Medlemmer må heller ikke stå til ansvar for hva andre medlemmer måtte representere av negative handlinger og holdninger.

Kirken ser ut til å legge opp til at dåp skal være et aktivt valg. Fram til 1970-tallet meldte man barnet til dåp uten en samtale med kirken i forkant av dåpsgudstjenesten. Hvordan ordningen med dåpssamtalen fungerer, skal vi ikke komme inn på her. Vi skal kort nevne at blant foreldre kan dåpssamtalen være med på å aktivere refleksjoner rundt dåp. I dåpssamtalen får foreldre informasjon om dåpen og de kan stille spørsmål. Der det er naturlig utvikles en samtale mellom prest og foreldre. For enkelte kan disse samtalene tematisere egen relasjon til kirke og religion, og forholdet mellom dåp og religiøs oppdragelse. Sann sett kan ordningen fremelske et bevisst valg hos foreldrene samtidig som det inngår som en del av foreldrenes selvfortolkende prosess.

En annen faktor som stimulerer begrunnelser for og imot dåp er den økende mengden Internettssider for graviditet, fødsel og spedbarnstid (se f.eks. mamma.no, foreldreogbarn.no, babyverden.no, foreldre.no). På disse internettsidene gis det informasjon om dåp og navnefest og etablerte diskusjonsforum hvor foreldre legger ut argumenter for og imot dåp og navnefest. Det ligger også lenker til Den norske kirke og Human-Etisk Forbund sine offisielle informasjonssider om henholdsvis dåp og navnefest.

Svak identifikasjon kan føre til et avventende forhold til kirken og sitt medlemskap. Ole og Monica er blant dem. De åpner opp for at de kan komme til å melde seg ut. Foreløpig er det et åpent spørsmål som de ikke har tatt stilling til. Som vi så i analysen av tallmaterialet fra Tros- og livssynsundersøkelsen, var det få som hadde tenkt å melde seg ut blant foreldre som hadde latt være å døpe barna sine (se kapittel 7). Ole og Monica er representanter for denne gruppen kirkemedlemmer.

Ole: «Jeg er både døpt, konfirmert og er fortsatt medlem i Den norske kirke, uten at jeg har gjort noe med det. Jeg burde kanskje, hvis jeg skulle ha gjort noe aktivt. Det er derfor jeg sier, skulle man bli presset og konfrontert til å gjøre et valg – hvis noen kom til å si at du må aktivt krysse der eller der hvis du fortsatt vil være medlem – så er det ingen tvil om at kirken ville miste meg som medlem. Tror jeg. Jeg har altså ikke tatt konsekvensen, men jeg har tenkt tanken, og ikke gjort noe med det» (Ole: 8).

Ole har tenkt lite over sitt medlemskap, og mener at bare eksterne forhold kan endre på nåværende status. Muligens vil han oppløse medlemskapet hvis han skulle bli presset ut av sin passive stilling. Hvis ikke vil muligens han og Monica forbli medlemmer, men barna deres ikke. I stedet for å gjøre som de gamle kirkelovene krevde: At foreldre skulle døpe barna sine, og da helst før det hadde gått ett år²³, valgte de aktivt bort dåpen, til fordel for navnefest. Med dette arrangementet er det en stor sannsynlighet for at deres barn ikke blir medlemmer.

10.5 Å OVERLATE VALGET TIL BARNET

I dåpen er det to løfter som gis. Barnet mottar Guds løfte om syndens forlatelse og begynner det kristne livet i kirken, og foreldre og faddere avgir et løfte om at barnet skal få en religiøs oppdragelse. Å sørge for at barnet «kan leve og vokse i den kristne tro (Den norske kirke: Dåpsliturgien), kan være vanskelig å gi et løfte om.

²³ Dåpsplikten har gått som en rød tråd gjennom norsk kirkehistorie. Bøtene en måtte betale på 1600-, 1700- og 1800-tallet hvis en forsømte dåpen, ble det først slutt på fra begynnelsen av 1900-tallet. Kirkedepartementets politikk var fra da av ikke å rettsforfølge de foreldrene som hadde en annen teologisk oppfatning eller lot være å døpe barna sine av unnskyldhet. Måten å få foreldrene til å døpe barna på skulle heller være pastoral påvirkning (Robberstad 1945: 80).

Per: «Jeg oppfatter meg selv som ikke-kristen. Jeg er med i statskirka, så sånn sett er det jo litt paradoksalt. Og jeg gifta meg i kirka, fordi at Anita ville det. Men jeg syns det er en sånn radikalt annerledes ting å gi et løfte som angår først og fremst noen andre, altså Julie, om at hun skal bli oppdratt i en kristen tro. Det er noe helt annet det enn at jeg selv står i en kirke og sier at nå kan jeg gifte meg framfor Guds åsyn. Fordi at da er det på en måte bare meg selv som tar det valget. Men overfor Julie syntes jeg det ville ha vært feil av meg, for jeg kunne ikke ha stått ved det som jeg da hadde gjort» (Per: 3).

Per kan ikke love for sin egen del at datteren skal få en kristen oppdragelse. Han ser på seg selv som ikke-kristen, og mener derfor at han ikke er i stand til å avlegge et løfte. Løftet om kristen oppdragelse, er også for viktig til at det kan overlates til andre voksne mennesker. Anita er villig til å ta det ansvaret, men Per vil ikke overlate det til henne. At hun skal avlegge et løfte som ikke han er en del av, vil han ikke være med på. Det er derfor ikke bare et spørsmål om mor eller far kan stå inne for valget. Det dreier seg like mye om at foreldre ikke skal avlegge et løfte på vegne av barnet.

Å velge bort dåp vil si det samme som at foreldre og barn ikke har den samme tilknytning til Den norske kirke. Foreldre står som medlem og barnet er ikke-medlem, men tilhørig. I praksis har dette valget få konsekvenser. Barn som ikke er døpt kan gå på søndagsskole, synge i barnekor eller være med i speideren. Til og med konfirmasjonsforberedelsene er åpen for dem. Heller ikke kirkens eget opplæringsprogram, den såkalte trosopplæringen, som mottar bevilgninger ut fra antall medlemmer mellom 0–18 år, er i praksis stengt for dem. Alle barn og unge som ønsker å være med på noen av kirkens aktiviteter for barn og ungdom, får delta (*Årsmelding 2014 for Oslo biskop og Oslo bispedømmeråd 2014: 12*).

Samtlige foreldre mener at deres barn skal få muligheten til velge dåp hvis de har lyst til det.

Tone: «Men jeg vet ikke om folk tenker på det, men jeg tenker i hvert fall veldig på det, fordi vi har valgt ikke å døpe han, da skal han få muligheten til å gjøre det hvis han har lyst til det, og føler det er naturlig senere» (Tone: 9).

Anita: «Altså når den tiden kommer og hun skal ta stilling til om hun vil konfirmeres, så kan hun ta alt. Da kan hun døpes også, hvis hun vil det. For da klarer hun å tenke ut det selv» (Anita: 2).

Både Anita og Tone mener at barnet skal kunne få muligheten til å velge selv om det vil døpes. Det rette tidspunktet er konfirmasjonsalderen. Implisitt i den positive vurderingen av valget i ungdomsårene, ligger det ikke bare en positiv holdning til ordningen med dåp i forbindelse med konfirmasjon. Det ligger også en oppfatning om at dette valget er ungdommen i stand til å ta selv. Hvis hennes barn har lyst på kirkelig konfirmasjon, mener Tone at dåp vil la seg realisere. Anita legger vekt på modenhet og valg. Ungdom i 14–15 årsalderen er store nok til å velge selv. De kan ta et selvstendig valg om de vil eller ikke vil konfirmeres. Vil de ha kirkelig konfirmasjon kan de også velge dåp.

Det er fordeler og ulemper ved ikke å være døpt. Foreldrene deler seg ikke i to grupper – de som stort sett vurderer fordelene ved ikke å være døpt, og de som vurderer ulempene. Hos hver og en mor og far ser de at valget har positive og negative konsekvenser. Statistikken fra Den norske kirke forteller oss at det fortsatt er vanligst blant medlemmene å døpe barna sine. Selv i Oslo blir seks av ti barn av medlemmer døpt (se kapittel 4.1). Foreldrene forholder seg fortsatt til majoritetskulturen og den lange dåpstradisjonen i Norge. Det er det som utgjør foreldrenes kulturelle bakteppe. De ser på seg selv som en minoritet, og at barnet vil skille seg ut fra flertallet. Det er på dette grunnlaget vi må forstå foreldrenes vurderinger av valgets konsekvenser for barnet.

Idealet om å ta et bevisst livssynsvalg står sterkt. Det vurderes som negativt å la seg drive med uten å ta stilling. Det er tilsvarende positivt å vurdere hva som passer for en selv. Det ansees som idealet å kunne svare på hva en tror på og hva en mener i tros- og livssynsspørsmål. Blant foreldrene er det en utbredt forestilling om at vilkårene for å ta et bevisst valg kan være bedre for deres barn enn for barn som blir døpt. Like fullt, valg koster, spesielt når en er i minoritet. Oppfatningen er at det vil kreve en ekstra innsats av ungdommen. Noen foreldre nevner at det vil kunne være en belastning for ungdommen å være blant de få i konfirmasjonsskullet som skal døpes.

Dåpspraksisen i Norge har forandret seg siden 1990-tallet. Samtidig som at antall døpte har gått ned fra år til år, har antallet som døpes i forbindelse med konfirmasjon holdt seg stabilt. Hvert år blir flere hundre ungdommer døpt i forbindelse med konfirmasjon. Av alle døpte i 2014 ble nesten tre prosent døpt i 14- og 15-årsalderen. I Oslo var andelen tre prosent. De siste fire årene har antallet «ungdomsdøpte» utgjort mellom fire og to og en halv prosent av alle døpte. Praksisen reflekterer ikke bare ungdommens endrede forhold til konfirmasjon, men også foreldrenes endrede holdning til barnedåp. At en del ungdommer dørper seg i ungdomsårene, er et viktig argument for foreldrene for å velge bort dåp.

Monica: "Det var nesten en lettelse. Jeg synes at det kunne kanskje vært litt vanskelig å bære han til dåpen også, i og for seg, og bestemme over et lite menneske - hva de skal. Det kan han få velge i etterkant. Hvis han har lyst til å velge det og gå inn i det sjøl når han blir større, så må han jo gjerne få lov til det. Så det skal han få lov til å velge sjøl" (Monica: 9).

Monica mener det er lettere hvis ungdommen kan velge selv. Mennesket som selvreflekterende vesen med mulighet til å skape seg sin virkelighet og egen identitet, ligger som et premiss for utsagnet. Når barnet har muligheter til å ta en egen beslutning, skal det også få benytte seg av denne muligheten.

På samme tid som foreldrene argumenterer for at dåp kan barnet velge selv, vet de at det ikke nødvendigvis er uproblematisk. Det er langt flere som døpes som barn enn de som døpes i forbindelse med konfirmasjon. Påfører de barnet en byrde? Overlater de et for stort ansvar til barnet? Vil barnet oppleve det som belastende å være annerledes? Dette var tre problemstillinger som foreldrene brakte fram i intervjuene og som de hadde vurdert da de tok beslutningen om ikke å døpe.

Eva: "Jeg har vel ikke så mange sterke synspunkter for og imot dåp. Jeg kan jo si det omvendt, at et argument for dåp, er at hun ikke skulle trenge å ta det valget selv – at hun gjerne vil døpes. Det var i grunnen mitt beste argument for at hun skulle døpes. Hvis mesteparten av hennes omgangskrets er døpt, og så måtte hun ta stilling til det. Det er vanskelig å si at nå skal jeg døpes. ...Slik ville jeg ha følt det hvis jeg var i hennes situasjon. Men det er en litt annen tid nå med mange forskjellige muligheter. Jeg tror det er mer allment akseptert å ikke være døpt. Så jeg tror ikke det blir så problematisk for henne. Hadde det vært slik [problematisk] tror jeg at jeg ville at hun skulle døpes" (Eva: 4).

Eva vet at de ikke har gjort det lett for datteren. Hadde de valgt å døpe henne, hadde hun sluppet å ta den ekstra belastningen det er å vurdere dåp i ungdomsårene. Eva går ikke inn på hva det vil si å skille seg ut når en velger dåp i forbindelse med konfirmasjon. Her kan en bare tenke seg hva hun sikter til: Hun ville ha sluppet å gjøre et valg som tross alt bare en mindre gruppe konfirmanter tar.

Hadde hun vært døpt, hadde hun heller ikke trengt å delta på en egen dåpsgudstjeneste, valgt faddere og muligens fått mye uønsket oppmerksomhet.

Eva konkluderer med at tidene har forandret seg. Mangfoldet har blitt større og med det også en større aksept for forskjeller. Eva sikter ikke til det store religions- og livssynsmangfoldet i Oslo. Det er ikke mangfoldet med flere religiøse og livssynsmessige ståsteder som er realiteten. Eva opererer innenfor den kulturkretsen hun selv er oppvokst i, med kristendommen som den selvfølgelig referanserammen. Med disse referansepunktene vil datteren skille seg ut. Like fullt tar Eva inn over seg at tiden har forandret seg. Følgelig vil datteren inngå som en del av mangfoldet innenfor denne kulturkretsen. Hun vil ha venner som i likhet med henne selv har foreldre som er døpt, men ikke har døpt barna sine. Det vil trolig være foreldre som er døpt og som også har døpt barna sine, og det vil være foreldre som ikke er døpt og som heller ikke har døpt barna sine. Kanskje vil det også være en og annen forelder som ikke er døpt selv, men som har døpt barna sine.

På tross av større aksept for mangfold og ulikheter, er holdningen at det kreves mer av udøpte barn å velge kirken enn av døpte. Når Evas datter blir ungdom og står overfor et religions- eller livssynsvalg, vil hun måtte ta en beslutning som kan være krevende – mer krevende enn å velge kristen eller humanistisk konfirmasjon. Barn som ikke er døpt må i større grad ta et bevisst livssynsvalg.

Eva: "Jeg tror at hun blir sterk nok til å kunne håndtere det. Altså, hun må kanskje sette seg mer inn i kristendommen, hvis hun vil gå i opposisjon til vår litt vaklende holdning. Hun vil måtte være mye mer bevisst i forhold til hva hun vil. Vi er jo litt ambivalente. Vi er ikke meldt ut av kristendommen, på den måte. Vi er stadig vekk medlem av kirken. Så derfor kan det jo være at hun blir enda mer tydelig på det" (Eva: 5).

Idealet er å ta et bevisst livssynsvalg. Vilkårene for et bevisst valg kan være bedre for de ikke-døpte enn for de døpte. Implisitt i denne holdningen ligger det en forestilling om at det krever mer av deres datter å velge kirken enn av døpte barn. Eva mener at datteren er både sterk nok til å kunne skille seg ut og sterk nok til å ta et bevisst valg. Skulle hun velge dåp, eller kristendommen som Eva sier, vil hun komme mer positivt ut av det enn foreldrene. Eva framstiller henne og mannens forhold til kristendommen som ambivalent og vaklende. Mulighetene er til stede for ikke å ende opp som dem, men ha et tydelig avklart forhold til kristendommen.

10.6 OPPSUMMERING

Foreldrene har tatt et aktivt valg. De har valgt bort dåp og heller markert fødsel og navngiving med navnefest. Den friheten som foreldrene opplever at de har til å velge bort dåp i Den norske kirke, ser ut til å fordre et reflektert svar og en avgjørelse om å velge et alternativ til dåp; navnefest. De av foreldrene i paret som ikke vil ha dåp og de som vil ha dåp vil framstå som ansvarlige mennesker, med refleksjoner og ansvarlighet for sine handlinger. For de av foreldrene som ikke vil ha dåp er motivene forankret i dem selv og deres identitet. Valget er relatert til det livet de vil leve og den personen de vil være, hva som oppleves som riktige og meningsfylte valg. Løftet ved døpefonten kan de ikke stå inne for. Manglende identifikasjon med kirken og kirkens beslutninger opp gjennom historien, skepsis til kirkens dåpsteologi og medlemsregistrering, gjør at de velger bort dåp.

Å velge bort dåp, er en beslutning som ikke bare angår foreldres ståsted. Det angår også det barnet som de har satt til verden. Sånn sett er det ikke riktig å forstå valget som en ren individuell

beslutning. Blikket er rettet mot andre enn dem selv. Det er rettet mot barnet. Det at det gjelder et annet menneskets liv forflater ikke eller begrenser ikke foreldrenes valgbetingelser. Det gjør ansvaret desto større. De er opptatt av barnets liv. Valget overlates derfor til barnet selv. I forbindelse med konfirmasjon, i 14–15 årsalderen, mener foreldrene at deres barn vil være i stand til å velge selv. Da er de opptatt av å respektere sønnen eller datterens løfte med døpefonten. På tross av kostnadene som hefter ved å være en minoritet, mener foreldrene at deres datter eller sønn vil være selvbevisste og handlingsdyktige nok til å ta valget. Det vil kreve mer av dem, men valget vil være et aktivt selvbevisst valg.

11 KONSEKVENSER FOR OPPVEKSTEN

11.1 INNLEDNING

I dette kapittelet skal vi se på sammenhengen mellom å velge bort barnedåp og de vilkårene foreldre ønsker å skape for overføring av verdier, historie og tradisjon til barnet. Det er en tydelig sammenheng mellom å velge bort dåp og hvordan foreldrene ser for seg at barnets oppvekst skal utformes. Den rådende holdningen blant foreldrene er at valget vil ha konsekvenser for oppvekst og barndom. Til grunn for denne holdningen ligger verdien av konsistente valg. Idealet er å ha en reflektert og oppriktig holdning til seg selv og sine valg. Spesielt gjelder dette for deltakelse i religiøse og livssynsmessige aktiviteter.

Referansene er Den norske kirke og kristne organisasjoner. Ingen av foreldrene har gjennom oppvekst og voksenliv hatt erfaringer med møtevirksomhet eller andre organiserte tiltak i Human-Etisk Forbund. Det samme gjelder andre religiøse samfunn enn Den norske kirke og en av de nordiske folkekirkene. Når spørsmålet om religiøs eller livssynsmessig oppdragelse diskuteres, henviser foreldrene til Den norske kirke og tilbudene derfra.

De fleste av foreldrene har små barn. Så langt har de ingen erfaring med religiøs eller livssynsmessig formidling til barna sine. De har heller ikke deltatt på babysang i kirken eller forholdt seg til tilbud fra Den norske kirke eller andre tros- eller livssynsorganisasjoner. Resonnementene er basert på hvordan de tenker om framtiden, og de idealene de legger til grunn for oppdragelsen.

11.2 FORMIDLINGSPLIKT

Noen av foreldrene er opptatt av at det hviler et bestemt ansvar på dem som foreldre. Å velge bort dåp, gjør at de selv, og ikke kirken eller et annet tros- eller livssynssamfunn, har oppgaven med å innføre barnet i religion og livssyn. Anita, Tone og Kristin mener at de har plikt til å orientere, og barna deres har rett på orientering.

Anita: «Vi har forskjellig tilnærming der. Jeg er en person som er veldig opptatt av religion, og selv om jeg ikke sier at jeg er kristen, så er jeg veldig glad i historiene som blir fortalt i Bibelen, og jeg er veldig glad i ritualene i kirken og tradisjoner rundt dåp. Eller rundt f.eks. jul, påske. Jeg har lyst til å fortelle om Jesus og fortelle om de tingene rundt det, som jeg setter pris på, som jeg husker veldig godt fra min barndom. Så jeg vil fortelle Julie, etter hvert som hun blir større, om de fortellingene om Jesus og om Gud og om kristendom. Og samtidig så vil jeg også fortelle om andre religioner. Jeg vil nok snakke veldig mye med henne om det. Kanskje med mest vekt på Jesus da, i forbindelse med julen og påsken og» (Anita: 7–9).

Orientering skal komme gjennom fortellinger og samtale. Anita er glad i ritualene i kirken, likevel er det ikke kirkegang som er den måten hun vil gi barnet kunnskap om kristendom på. Anita vil heller snakke med datteren om kristen tro og kultur. Ved kristne høytider vil Jesus og Gud ha en plass. Samtidig er Anita opptatt av balanse. Formidlingen må også dekke andre religioner. Anita tror at en balansert formidling fra henne og partneren, med innspill fra ulike religiøse tradisjoner, kan virke stimulerende på datterens orientering.

Anita: «Og at hun får forskjellige vinkler på ting og at hun etter hvert kan bestemme seg for hva hun har lyst til å tro på, hvis hun vil tro på noe da» (Anita: 9).

For å kunne ta et valg, må en ha kunnskap om alternativer. Først da kan en ta en informert beslutning. Det er denne tenkningen som ligger til grunn for at Anita er opptatt av å samtale med datteren om tro og religiøse tradisjoner. At partneren til Anita, ikke har den samme religiøse orienteringen som henne, mener hun vil kunne gi perspektiver på spørsmålene, og sånn gjøre det lettere for datteren å velge.

Kristin mener også at det først og fremst er foreldrene som har ansvaret for følge opp barnets spørsmål knyttet til tro eller livssyn. I deres tilfelle er det snakk om livssyn, et livssyn som ligger tett opp til de verdiene som Human-Etisk Forbund formidler. Kristin er opptatt av å vise sønnen sin at hun og mannen har meninger. Hun vil ikke være redd for å formidle til sønnen hvor hun står i tros- og livssynsspørsmål.

Kristin: «Mine foreldre, som jeg fortalte, var veldig sånn at de ikke skulle påvirke oss ungene, verken når det gjaldt deres politiske syn eller deres religiøse syn. Jeg prøvde å spørre dem om hva de mente, både om religion og politikk. Da fikk jeg alltid sånne vage ikke-svar. Og det synes jeg egentlig er tullete, fordi at man mener jo noe, og man synes jo at det man mener er riktig (ler litt), ellers så hadde man ikke ment det. Og det samme synes mannen min også. Vi har faktisk snakket om at vi skal være åpne på hva vi tenker og mener om ting når han [sønnen] spør om det. Men hvis han har lyst til å finne på noe helt annet, så må han få lov til det. Ja. Hvis han blir religiøs, så er det greit. Det finnes så masse, flotte, fantastiske religiøse mennesker» (Kristin: 12).

Kristin er opptatt av åpenhet og meningsutveksling. Åpenheten om eget ståsted, krever toleranse for barnets ståsted. Kristins individuelle selvforståelse innebærer respekt for sønnens, selv om den vil være diametralt motsatt av hennes egen.

11.3 UHELDIG PÅVIRKNING I BARNDOMMEN, ELLER RELIGIØS OG LIVSSYNSMESSIG STIMULERING

Eventuelle tilbud til barna fra tros- og livssynssamfunn opplever noen av foreldrene som problematisk. Når de resonnerer rundt denne muligheten, er de av den oppfatning at tilbudene skal vurderes og ikke avvises. De mener at de vil kritisk studere tilbud for tilbud, ut fra hvem som organiserer dem og kvalitet. Som oftest er det mer som taler mot enn for deltakelse. Når spørsmålet konkretiseres til bestemte aktiviteter, er foreldrene stort sett avvisende til barnas deltakelse, og de tar mange forbehold for deltakelse.

Monica mener at fordi Ole ikke er døpt, er det heller ikke naturlig å delta på et opplegg for barn i kirken. Da jeg spør henne om hvordan hun stiller seg til et tilbud om å komme på en gudstjeneste og motta en bok sammen med andre 4-åringer, eller være med på et tilbud som går over flere ganger, begrunnes det med barns manglende kritiske sans.

Ida: «Og du vil heller ikke at han skal påvirkes av det, er det riktig å forstå det på den måten?»

Monica: «Ja, for det gjør du jo hvis du går på søndagsskole. Det er for tidlig.»

Ida: «Hva mener du med at det er for tidlig?»

Monica. «Jeg tror ikke at en 4-åring har noen mulighet til å kunne resonnerer seg fram til at den voksne, som står der og sier dette, kanskje kan ta feil. Men det er klart, det er jo viktig. Vår oppgave som foreldre er jo egentlig å gjøre han i stand til å tenke sjøl. Og jeg tror ikke vi har kommet så langt når han er 4 år» (Monica: 13).

Monica er eksponent for holdningen om at kristen forkynnelse kan være uheldig og derfor må unngås. Måten Monica begrunner deltakelse på er at det innebærer påvirkning. Barn skal ikke utsettes for religiøs påvirkning. Religiøse trosholdninger skal barnet slippe å måtte forholde seg til før det er i stand til å vurdere om det som sies er sant eller ikke. Underforstått har barn stor tillitt til det voksne formidler dem. De mangler den nødvendige distansen som foreldrene krever at de skal ha for å forholde seg til formidling av eksistensiell karakter. Så lenge et barn ikke kan vurdere sannhetsinnholdet, vil ikke foreldrene at de skal utsettes for påvirkning. En slik påvirkning betrakter ikke Monica som uskyldig, men uheldig.

Foreldre vurderer religiøs forkynnelse og eventuell religiøs interesse hos barna deres ut fra forestillinger om hva som kan styrke barnets individuelle utvikling. Som foreldre til barn rundt ett år har hverken virkeligheten med religion i barnehage/skole, tilbud fra religiøse eller livssynsmessige organisasjoner eller venner av barna som er aktive religiøst eller livssynsmessig vært en realitet. Til det er barna for små. Tone er ikke bare småbarnsmor, hun er også mor til en skolegutt. I motsetning til de andre foreldrene, ser hun ikke de negative konsekvensene av kristen forkynnelse i barneårene. Likefullt er det noen forutsetninger som må oppfylles for at gudstjenestedeltakelse for barn skal kunne være aktuelt.

Tone: «Jeg må si at da han gikk i barnehagen og de gikk i kirken – de var så små at det på en måte ikke var noen tradisjon – så syntes jeg det kanskje var unødvendig. Man må jo kunne lage hygge i barnehagen istedenfor. Og det sa jeg. Men når de da til slutt valgte å gå i kirken, så lot ikke jeg Joakim være hjemme den dagen» (Tone: 9).

Tones tilnærming til innføring i religiøse tradisjoner til barn er at det forutsetter noen år på baken. Religions- og tradisjonsoverføring til barn forutsetter at de har språk og kan reflektere. Da kan barna stille spørsmål, lære og forstå i større sammenheng. Først da er det meningsfylt å delta på en gudstjeneste.

11.4 DEN VIKTIGE RELIGIONSUNDERVISNINGEN PÅ SKOLEN

Fram til ungdomsårene er det objektiv kunnskap som gjelder. Kunnskapsformidlingen mener de fleste foreldre primært skal ivaretas av skolen. Foreldrene legger stor vekt på skolens religionsfag. Timene i religion, livssyn og etikk er vesentlige for en god orientering. Gjennom skolens religionsfag skal barna få kunnskap om flere religioner og livssyn. At det ikke bare undervises i kristendomskunnskap på barne- og mellomtrinnet, men også livssynskunnskap og andre religioner, ser Tone som positivt.

Tone: «KRL syns jeg er all right. For da blir det nok litt mer åpent. Og da kanskje man kan ha litt mer respekt for hverandre. Jeg er veldig opptatt av at det ikke skal være fordommer, i forhold til hva folk tror på. At alle religioner har fine ting, og at det gjelder å vite mest mulig om mest mulig, for å kunne danne seg opp en mening om hva man selv skal tro på. Så da er det jo ... viktig

å gi den informasjonen på en OK måte da. Og da er det også viktig at man ikke får - ja, tror du ikke på Gud så kommer du til helvete. Det er jo ikke noen all right måte å informere på, for å danne en egen mening om hva man skal tro på. I hvert fall ikke for barn» (Tone: 11).

Tone mener at kunnskap om religion er viktig for å skape mer respekt mellom mennesker. En nøytral og balansert undervisning av flere religioner, vil kunne avlive fordommer. Det positive med KRL-faget, er at det trekker fram verdifulle sider ved religionene, og ikke «truer» fram tro. Det er kunnskap på disse premissene Tone vil at hennes barn skal tilegne seg.

Per: "Men i utgangspunktet så ønsker jeg nok en relativt nøytral undervisning, fortrinnsvis i skoleverket" (Per: 8).

Det er skolens oppgave å gi Pers datter kjennskap til religion. Når Per snakker om datterens mulighet til å få kjennskap til religion, nevner han verken seg selv eller barnets mor. Heller ikke andre personer trekker han fram som viktige ressurser. Som vi har sett var Pers partner Anita og hans mor opptatt av at Pers og Anitas datter skulle døpes. Moren og Anitas forankring i kirken anser han ikke som en viktig ressurs i formidlingen av kunnskap om kristen tro og tradisjon til datteren. Prinsippet om at skolen skal være den primære kilde til kunnskap ikke bare om kristendommen men også om andre religioner og livssyn står sterkt.

Skolen har til hensikt å undervise i religioner og livssyn så elevene skal få kulturkunnskap, etisk bevissthet og hjelp til å tolke tilværelsen. I forhold til kristendommen skal det gis undervisning i hvordan kristendommen blir forstått og praktisert. I Lærerplanen for RLE brukes ikke ordet nøytral undervisning, men undervisningen "skal være saklig og upartisk og de ulike verdensreligioner og livssyn skal presenteres med respekt. I undervisningen skal det ikke være forkynnelse eller religionsutøvelse" (Læreplan i religion, livssyn og etikk). Trolig er det den upartiske undervisningen Per sikter til når han vil at datteren skal få "nøytral" undervisning.

11.5 UNGDOMSÅRENE, MODEN FOR RELIGIØS PÅVIRKNING

Hos noen av foreldrene står idealet om den kunnskapstørste og selvstendig tenkende ungdommen høyt. Ønsket til foreldrene er at deres barn skal bli en ungdom som vil lære om religion og livssyn. Det er ungdom som, basert på kunnskap, finner sitt religiøse eller livssynsmessige ståsted. Det riktige valget er det som er basert på interesser og engasjement.

Eva ønsker at hennes datter skal, når hun vokser til, være bevisst at det finnes alternativer til kristendommen og det livssynshumanistiske livssynet. I stedet for å gå inn i noe uten å kjenne til alternativene, ønsker hun at datteren skal skaffe seg kunnskap om flere religioner og livssyn.

Ida: "Vil det at dere har valgt ikke-dåp, at dere har valgt en privat navnefest, ha noen betydning for hvordan dere vil oppdra henne med hensyn til livssyn?"

Eva: "Nei, det tror jeg ikke, men for meg er det viktig at hun kommer til å foreta noen valg. Altså at hun ser andre alternativer. Men jeg tror ikke det står klart for meg hvilket livssyn - Human-Etisk Forbund representerer. Men jeg syns hun skulle sette seg inn i forskjellige religioner. Det er også det samme som jeg selv ønsker å være litt mer engasjert i - enn jeg har vært. Jeg har bare tatt det som det har kommet" (Eva: 19).

Eva ønsker seg mye av datteren sin når det kommer til religion og livssyn. Det kan være krevende å leve opp til disse idealene. Det er ikke om å gjøre å få et spesielt forhold til én religion, én bestemt tro eller velge et bestemt livssyn. Før en kommer så langt, må en sette seg inn i ulike religioner og livssyn. Først etter en grundig orientering har en det nødvendige grunnlaget til å gjøre et kvalifisert valg.

11.6 VÆRE EN DEL AV FLOKKEN – VENNER OG KLASSEKAMERATER

En gjennomgående oppfatning blant foreldrene er at barn som ikke er døpt, ikke må ekskluderes fra sosiale sammenhenger hvor religion tematiseres eller på annen måte inngår. Det kan være aktiviteter som barnets nettverk av venner er med på, skolens besøk i religiøse forsamlingshus og skolens julegudstjeneste.

Monica: "En annen ting kan vel kanskje være skolegudstjenester før jul. Slike ting syns jeg godt han [sønnen] kan være med på. Og jeg synes også at han kan ta seg en tur i en synagoge. Så det går jo an å se hvordan andre praktiserer sitt livssyn. Og det har han jo godt av å vite noe om. Det er jo ikke sånn at han skal stenges ute fra det på noen måte" (Monica: 12).

Julegudstjenester før juleferien begynner har lang tradisjon i norsk skole. Denne tradisjonen deler Oslo med de fleste andre steder i Norge. De siste årene har det vært stilt spørsmål rundt om det er skolens oppgave å legge til rette for gudstjenester i Den norske kirke. Som en følge av demografiske befolkningsendringer tilhører elevene i Osloskolene flere religioner og blant de kristne er det mange som ikke er medlem av Den norske kirke (se kapittel 4). Oslo som en flerkulturell by, men også uklare skillelinjer mellom hva som er skolens og kirkens ansvarsområde, har gjort at noen skoler har brutt samarbeidet med kirken om skolegudstjenesten. For noen år tilbake klagde Kunnskapsdepartementet at skolene kunne delta på julegudstjenester så lenge fritaksretten var til stede og julegudstjenesten ikke var skolens semesteravslutning. Juridiske retningslinjer, sammen med at både skoleledelse, elever og foreldre setter pris på denne julehøytidsstunden på tampen av semesteret, er nok årsaken til at tradisjonen holder seg, også i Oslo.

Ordningen med skolegudstjeneste før jul er basert på et aktivt samtykke. Uavhengig av livssynsmessig og religiøs ståsted må foreldre vurdere tilbudet. De må ta stilling til om de vil at barna skal være med på gudstjenesten i Den norske kirke eller det alternative opplegget på skolen. Det krever prinsippfasthet av foreldrene som ikke vil utsette barna for religiøs påvirkning å holde dem borte fra skolegudstjenesten. Monicas kritiske vurdering av skolegudstjeneste før jul gjelder for dette tilbudet som for tilbud fra andre religiøse eller livssynsmessige organisasjoner. Å ikke bli utsatt for marginalisering – å være den som står igjen når de andre går, veier tyngre enn religiøs påvirkning. Monica kritiserer ikke skolen for å sette foreldre i en situasjon hvor de må velge hva barnet skal være med på. Heller ikke kritiserer hun skolegudstjenesten for å virke splittende i forhold til foreldre som ikke vil at barna skal være med på tilbudet. Det nærliggende for henne er at hennes sønn ikke skal føle seg utenfor. Det andre argumentet for at sønnen skal kunne få delta er kunnskapsformidling. Monica mener at det ligger et læringspotensial i gudstjenestedeltakelse i Den norske kirke. Med andre ord, for skolegudstjenesten veier kunnskap og bekymringen for utestengning tyngre enn påvirkning. Dessuten mener hun at det også er en kilde til kunnskap om religion å besøke ulike religioners kult- eller forsamlingssted. Hun er derfor positiv til at sønnen skal kunne være med på slike besøk.

Holdningen til skolegudstjenestene som en viktig læringsarena for religion deler Monica med Tone. I motsetning til Monica, er ikke Tone redd for påvirkning, men opptatt av å introdusere sønnen for religion. Fordi han ikke er døpt, og dermed ikke er en del av kirken, føler hun at det hviler et stort ansvar på henne som mor. Skolegudstjenestene er sånn sett viktige.

Foreldrene ser at deres restriktive forhold til religiøs forkynnelse kan sette deres datter eller sønn utenfor et sosialt miljø som de naturlig inngår i. Det sosiale miljøet rundt aktiviteter i barneårene er viktig for foreldrene. Dette gjelder ikke bare innenfor en skolesammenheng, men også blant barnets venner. Skulle venneflokket delta i kirken, vil ikke foreldrene at deres barn skal stå igjen og de andre gå. At barnet ikke er døpt skal ikke forhindre det fra å være med på religiøse aktiviteter sammen med venner.

Ole: «Ja, det er vanskelig. Det blir veldig hypotetisk. Men hvis en hadde et nettverk som gjorde det naturlig - altså i form av at det var venner i nabolaget og aktiviteter som var gode i seg selv – uansett hvem som gjennomførte dem – så er jeg positiv» (Ole: 10).

På tross for at Ole er engstelig for religiøs forkynnelse, åpner han opp for at datteren kan delta. Så sant tilbudet har akseptabel kvalitet og venner deltar, kan datteren være med i kirken. Det samme mener han skal gjelde for aktiviteter i andre tros- eller livssynssamfunn, uten at han presiserer nærmere hva det gjelder.

11.7 RELIGIØS KUNNSKAP MED FLERE FORBEHOLD

To posisjoner gjelder blant foreldrene. De som vil holde barna sine bort fra religiøs påvirkning i barndommen og vente til ungdomsårene, og de som kan akseptere religiøs deltakelse i barneårene på visse vilkår. Den sistnevnte gruppen har selv vært aktiv i kirken og vet hvilket teologisk mangfold kirken representerer. Med enkelte teologiske forbehold, åpner de opp for barnets deltakelse.

Religion kan være en viktig kilde til kunnskap. Det så vi når foreldrene vurderte deres sønn eller datters deltakelse i skolegudstjenesten, besøk i andre religioners kultsted og venners deltakelse i religiøse eller livssynsmessige aktiviteter. Noen foreldre har derfor et moderat restriktivt forhold til religiøs involvering. De vil ikke holde barnet borte fra kirken, når det som formidles kan forstås som kunnskap. Selv om Jan og Ole i utgangspunktet, i likhet med flere av foreldrene, er skeptiske til at kirken skal kunne påvirke barna deres, ser de også at aktiviteter i kirken representerer en ressurs som er viktig for barn å ha med seg. Kirken gir kunnskap om kirke og kristen tro.

Jan: «Jeg har jo ikke noe i mot hun får vite og sette seg inn hva Den norske kirke står for. Det er jo greit det» (Jan: 8).

Ole: «Mm. Høres helt greit ut. Og jeg syns jo også at det å lære henne om den kristne religionen og hva kirken betyr for oss og har betydd for oss og ta henne med på alle disse flotte katedralene og historiene rundt det. Ikke minst er det å kunne kjenne noen av enkelthetene i bibelhistorien. Ja, det er jo vanvittig viktig, ellers så kan hun ikke forstå sitt eget navn engang da, hvor det kommer fra» (Ole: 11).

Kunnskap om kristendom kan være så mangt, og derfor kan også formidlingen representere ulikheter i verdier, menneskesyn og verdensbilde. Ikke alltid er foreldrene enige i det som formidles. De av

foreldrene som har erfaring fra aktiviteter i Den norske kirke, vet at divergerende teologiske oppfatninger lever side om side. Dette gjør at enkelte foreldre tenker nyansert rundt religiøs forkynnelse. Det er mer enn et spørsmål om for eller imot deltakelse og dermed påvirkning. Jan har positive erfaringer fra kirken fra sitt hjemsted. En konfirmasjonsprest han hadde som ung var en viktig årsak til at han ville konfirmeres. Jan mener at konfirmasjonspresten hadde respekt for ungdommen og ungdommen respekterte ham. Da han begynte på videregående og siden ble student, kom han bort i det han kaller pietistisk kristendom. Skal barna delta i aktiviteter forutsetter det at arrangørene formidler kristen tro tuftet på et teologisk ståsted som han kan identifisere seg med. En pietistisk kristendomsform er ikke det han vil at barnet skal påvirkes av.

Jan: "Er det en som hører til den mer liberale delen av prestestanden, og en person vi har tillit til, så er ikke det meg imot at hun er med på noe. Men hvis det er den andre retningen, mot Indremisjonen og den fløyen av norske kirkesamfunn, den tror jeg vi prøver å holde henne unna. Det jeg opplevde da jeg var student, hvor du blir mørkredd altså av det synet de hadde – kvinnesyn og alt mulig rart – var helt forferdelig" (Jan: 9).

Muligheten for at barnet kan få kunnskap om kristendom, kan ikke alene innfri de kravene foreldrene har til opplegg for barn og unge. Foreldrene stiller strengere krav enn som så. Jan mener at teologien må være liberal. Ole mener at kunnskapen ikke må være basert på en ortodoks tolkning.

11.8 HVIS DE HAR VELDIG LYST

Individet og dets selvutvikling er viktig for foreldrene. Å legge til rette for valgfrihet er en del av selvutviklingen. For at barnet skal kunne finne ut hvem det er og hva det vil, må barnet få lov til å utøve styring over seg selv. Barna skal ha råderett over fritiden sin, og velge fritidsaktiviteter etter egne preferanser. Dette gjelder til en viss grad også for religion. Har barnet et ønske om å delta på en religiøs aktivitet, skal det få lov til det. Likefullt vil de fleste foreldre ikke foreslå, støtte opp om eller legge til rette for religiøs deltakelse.

Kristin: «Det ville vi ha gjort. Men hvis han var 8 år og hadde veldig lyst til å gå på et eller annet tilbud i kirken, så ville han jo ha fått lov til det.

Ida: «Ja. Selv om han da ville komme hjem og synge Jesus elsker alle barna?»

Kristin: «Ja, det må han nesten få lov til» (Kristin: 13).

Skal Kristin følge opp sønnens ønske om å delta på en aktivitet i kirken, må han være mer enn nysgjerrig på tilbudet. Han må ha en selvstendig vilje og et genuint ønske om å delta. Har han en slik utviklet evne, er det hennes plikt som mor å følge den. Jan vil heller ikke trosse sin datters evne til å bestemme over seg selv.

Jan: «Nei, hvis Hanna hadde veldig lyst til å være med på noe sånt så kan hun få lov til å prøve det. Jeg tenker at det ikke er sann at jeg vil nekte det. Men jeg tror det er mange andre aktiviteter som vi har og vi som foreldre prioriterer da. Så det er vel kanskje ikke det som hun først og fremst kommer til å bli med på. Men det har en viss påvirkning, selvfølgelig. Når hun er fem år så styrer foreldrene ganske mye hva en unge gjør og velger» (Jan: 9).

Jan tar derimot forbehold om hennes deltakelse. Deltakelse forutsetter ikke bare at hun har lyst til å delta, men hun må ha *veldig* lyst til å delta. Det andre forbeholdet er at det bare er snakk om å teste ut tiltaket, og ikke en påmelding som forplikter til å delta over tid.

11.9 GODE AKTIVITETER ER ET OVERORDNET HENSYN

Barnets egne ønsker kan veie tungt når foreldrene skal ta stilling til aktiviteter i regi av et tros- og livssynssamfunn. Eva regner med at hennes mulighet til å overstyre datteren og holde henne borte fra kirkelige aktiviteter når hun er liten, vil kunne skape konflikt. Selv om Eva i utgangspunktet er kritisk til at datteren skal delta, er hun som de andre foreldrene opptatt av barnets selvbestemmelse. Har datteren lyst til å være med, er det en viktig forutsetning for henne å ta tilbudet opp til vurdering. Der nest stiller Eva kvalitet som et kriterium for deltakelse:

Eva: *”Men ikke sånn at jeg vil holde henne fra kirken for enhver pris, altså. Det er det ikke. Altså man hører noe om hva man synes er best, altså, både i forhold til beste undervisning og hvor det passer best til den alderen og kvalitet”* (Eva: 9).

I utgangspunktet er Eva skeptisk til kirkelige aktiviteter for barn, men når det kommer til kirkekor, er reservasjonene borte. Eva sier hun synes kor er *”fantastisk fint”*, og vil ikke på noen måte reservere datteren fra å delta hvis hun ville ønske det. Kirkekor har positive konnotasjoner. Den samme positive innstillingen har også Stein og Kristin til kirkekor, men også her er det kvalitet som avgjør.

Kristin: *«Det kommer nok veldig an på hva det er. Altså hvis han er 5 år så er han jo ikke gammel nok til å mene så veldig mye om det selv ennå. Og hvis det hadde vært en søndagsklubb, så ville ikke vi ha meldt han på det. Hvis det hadde vært et kor så kanskje (ler), altså det er jo teit. Men jeg vet ikke hvorfor det skulle være sånn at det var bedre enn det andre, altså. Det er helt tulle. Men det har vel noe med at vi synes sang og musikk er så flott, både mannen min og jeg (ler). Rett og slett. Og om det var i regi av kirken så. Hvis vi hadde sittet med et valg, ikke sant, vi hadde fått et tilbud fra kirken om å synge i kor og vi hadde fått et tilbud fra noe som ikke hadde noe med kirken å gjøre –Ja, så hadde vi jo tatt det som ikke hadde noe med kirken å gjøre. Det ville vi ha gjort.»*

Ida: *«Så, hvis ikke det fantes et annet tilbud som var like bra som det musikktilbudet kirken kom med, så ville dere ha valgt kirken?»*

Kristin: *«Ja. Det ville vi ha gjort»* (Kristin: 13).

Kristin er positivt til kirkekor, at korets kvalitet har større betydning enn hvilken institusjon som driver det. Skal hun velge kor for sønnen, vil det i første omgang være et sekulært sangalternativ. Har kirkens kortilbud bedre kvalitet, ville det blitt det.

Denne samme tenkningen ser vi hos Per. Vurderingen av selve tilbudets kvaliteter er det primære. Et godt tilbud, som har et religiøst grunnlag, er helt akseptabelt. Det er tilbudets karakter som avgjør deltakelsen. For å illustrere hva Per mener trekker han fram to aktiviteter som han har deltatt på som barn; søndagsskole og speider.

Per: *"Og jeg ville ikke ha sendt dem til noe hvor det religiøse var hovedinnholdet. Søndagsskole ville jeg nok i utgangspunktet ikke ha sendt henne på. F.eks. speider, som jeg jo også har vært selv. I hvert fall i min speidertid var speiderne en religiøs bevegelse."*

Ida: *"Var du i NSF?"*

Per: *"Ja, ikke KFUK og KFUM. Men NSF er jo like fullt kristen. Og for meg så var det høyst uproblematisk, fordi at det var på en måte en perifer ting i forhold til hva unger opplever med å være med i speideren. Så på en måte dreier det seg i mye større grad om helt andre ting enn misjonering av et kristent livssyn. For det opplevde ikke jeg i det hele tatt, i hvertfall ikke for meg. Så det ville jeg nok sikkert også ha forhørt meg litt om, hvordan fungerer akkurat i den gruppa. Men jeg har ikke noe sånn prinsipielt imot aktiviteter som har et sånn religiøst fundament" (Per: 9).*

Den nøytrale undervisningen i religion, som var viktig for Per at datteren skal få formidlet, kan ikke forhindre henne i å delta i en kristen aktivitet. Aktiviteten i seg selv har større betydning enn aktivitetens religiøse grunnlag. Så lenge deltakerne oppfatter at aktivitetens primære siktemål er noe annet enn "misjonering av et kristent livssyn", vil Per være positivt innstilt til at datteren og sønnen som de venter skal kunne delta. Søndagsskole er ulike aktiviteter som skal formidle kristen tro og tradisjon. Det opplever han ikke er det primære siktemålet med speideren. Av den grunn vil det ikke være aktuelt å sende henne på søndagsskole. I likhet med de andre foreldrene kan ikke Per si et uforbeholdent ja til en kirkelig aktivitet. Selv ikke når han i utgangspunktet er positiv til den. Han må vurdere om antagelsene han har om speideren, fortsatt stemmer.

11.10 RELIGION, ET PERSONLIG FORHOLD

Som vi tidligere har redegjort for, har Eva et positivt syn på religion. Hun er av den oppfatning at religion kan være en ressurs. Det er ikke noen sammenheng med den positive innstillingen hun har til religion, og den oppdragelsen hun vil at barnet skal få. Hennes forhold til religion er et personlig forhold. Det positive synet på religion er preget av hennes oppvekst, og slik som hun i voksen alder vurderer religion. Hennes datter vokser opp under andre betingelser, og med den oppveksten følger andre potensielle muligheter for religiøs og livssynsmessig orientering. At datteren skal komme til den oppfatning at religion er en ressurs, ser ikke ut til å være Evas oppgave. Dette må datteren finne ut av selv. Med andre ord hviler det et stort ansvar på datteren til å følge sitt hjerte og finne sin vei.

Forestillingen om at religion er et personlig forhold, kan få flere utfall. Tone har tre barn og hennes eldste sønn går på skolen. Tone snakker ikke om hva hun ønsker for barnas religiøse orientering. Det er et personlig forhold. Hun har allerede erfart at sønnen er opptatt av religion, datteren er det ikke. Hun mener at hun har et større ansvar enn foreldre som har døpt. Hennes oppgave er å legge forholdene til rette for at barna skal kunne følge sine livssynsmessige eller religiøse interesser. I sønnens tilfelle gjelder dette kristendommen.

Tone: *«Det at vi har hatt en navnefest tror jeg ikke nødvendigvis har så mye å si for hvordan vi oppdrar han. Men det at vi har valgt å ikke døpe, det syns jeg på en måte gir et litt større ansvar i forhold til å inkludere, altså det at han er nysgjerrig på andre ting. Vi må på en måte legge åpent for han de mulighetene og følge opp det som han tenker på. Han har jo vært veldig opptatt av Jesus og Gud, f.eks., sånn senere. Og da er det veldig viktig for oss å følge opp det, med å kunne svare på de tingene som han lurer på og kanskje gå på biblioteket og*

låne en barnebibel. Han var veldig opptatt av å gå i kirken på julaften, f.eks. Så gjorde vi det.
(Tone: 9).

Tone er opptatt av at dørene ikke skal være stengt for han som ikke har gått inn gjennom kirkens dører og blitt døpt. Hun ser at kirken, som andre religiøse rom, kan bli hans rom. I denne religiøse og livssynsmessige prosessen, som hun ikke vil reservere til ungdomstiden, men som også gjelder for barndommen, må hun kunne gi han den kunnskapen og de erfaringene han ønsker. I motsetning til de andre foreldrene er hun ikke særlig redd for religiøse miljøer skal kunne påvirke han negativt – manipulere han eller gi han negative verdier. Det som først og fremst er viktig er at ulike alternativer finnes, og vilkårene sånn sett er gode.

11.11 OPPSUMMERING

Foreldrene mener at å velge bort dåp har konsekvenser for oppveksten. Valget har ikke store verdimessige konsekvenser. De velger de verdiene de kan stå inne for og de verdiene de vil videreformidle til barnet. Den friheten foreldrene har brukt til å velge bort kirken til fordel for andre former for ritualisering av fødsel og navngiving, vil de også at barna skal få leve i overensstemmelse med. Prinsippet er at barnet må få lov til å utvikle et oppriktig forhold til seg selv og sine valg. Barnets utvikling skal skje i relasjon til omgivelsene. Barnet skal gjennom skolen kunne bli eksponert for alternative religiøse og livssynsmessige kosmologier. Noen av foreldre er opptatt av sitt formidlingsansvar. De vil være åpne om hva de tror på, formidle historier og snakke med barnet om kristen tro og tradisjon, og også om andre religioner. Kunnskap har gjennomgående høy verdi hos foreldrene. På tvers av deres ulike religiøs og livssynsmessig orientering, ansees kunnskap som en ressurs. Balansert kunnskapsformidling er viktig. Holdning til forkynnelse er delt. I forhold til tilbud fra kirken må flere hensyn veies opp mot hverandre. Hensyn som veier tungt for at barnet skal kunne delta i et kirkelig tilbud er barnets eget ønske om å delta, kvalitet i tilbudet, liberal teologi og det å forhindre at barnet blir ekskludert fra sitt sosiale miljø.

Noen av foreldrene er eksponent for at tidlig involvering av barnet i religiøs aktivitet kan påvirke uheldig. De foretrekker religionsundervisningen på skolen og ikke religiøs forkynnelse. De av foreldrene som kan være åpne for deltakelse i kirkelige aktivitet, stiller flere forbehold når barna er små. Like fullt mener de at barnets egne preferanser er viktig å lytte til. Foreldrene mener at de må kunne samtale med barnet om barnets ønsker. Det ligger en potensiell konflikt mellom å skjerme barnet for forkynnelse og leve opp til idealet om at barnet skal ha selvbestemmelse. Ønsket om å legge stor vekt på å lytte til barnet, mener vi representerer en dialogisk form for barneoppdragelse. Retningene barna vil gå i når de vokser opp er gjenstand for dialog og ikke kontroll. Deltakelsen i kirkelige aktiviteter ble mye diskutert og illustrerer utfordringene når foreldrene vil lytte til barnets vilje og preferanser, samtidig som at foreldrene kan være restriktive i forhold til religiøs forkynnelse. Dette forutsetter tydelige og trygge foreldre som kan gi et likeverdig bidrag på barnets nivå i dialogprosessen og som ikke er redd for ikke å ha full kontroll. Dessuten innebærer det en oppfatning om at barnet kan gjøre kompetente valg.

Foreldrene er tydelige på at valget de har tatt om ikke å døpe, ikke nødvendigvis er et valg som gjelder for barnets ungdoms- og voksenliv. Alle foreldrene er av den oppfatning at valget bare gjelder for en viss periode. Når barnet kommer i ungdomsårene skal det ta sitt eget frie valg. Dette mener de normalt vil skje i 14–15 årsalderen og i forbindelse med konfirmasjon. Foreldrene er åpne for at

barnet kan bestemme selv om en vil døpe seg eller ikke. Deres oppfatning er at i ungdomsårene er barnet moden til å ta en beslutning. Idealet er den søkende og interesserte ungdommen, som skaffer seg kunnskap om alternative orienteringsmuligheter. Dette er en reflektert ungdom som foretar seg sine egne valg uten å være styrt av andre.

Flere av foreldrene er positivt innstilt til religion. Deres positive innstilling ser ikke ut til å la seg automatisk overføre til et ønske om religiøs tradering. Voksenliv og barneliv ser i denne sammenheng ut til å være adskilte størrelser. Hva som er viktig for en person, behøver ikke å være viktig for en annen. Disse holdningene hos noen av foreldrene viser at religion ansees som et personlig forhold utviklet gjennom livet. Overført til oppdragelse, vil religiøs nysgjerrighet og religiøse behov hos mor, ikke være det hos sønn eller datter. Religiøse preferanser er individuelle og barnet kan dermed orientere seg ut fra andre preferanser enn foreldrene. Følgelig overlates den religiøse og livssynsmessige orienteringen til barnet og foreldrene er tilbakeholdne med å formidle egne religiøse preferanser og trosholdninger.

Det er ingen sammenheng mellom å velge bort dåp og melde seg ut av kirken. Foreldrene skiller mellom deres liv og barnets liv. Å velge bort dåp brukes ikke som et motiv for senere å skulle melde seg ut, selv om de ikke utelukker denne muligheten.

12 I POSE OG SEKK?

12.1 INNLEDNING

Foreldre som har valgt bort dåp kan reflektere rundt hva det innebærer at det ikke har vært en dåpsgudstjeneste for barnet. De kan være opptatt av å fremheve kvaliteter og ordninger som ligger i dåpsgudstjenesten. Noen foreldre mener ikke at de har tapt noe på ikke å velge dåp, og tenker ikke så mye på forskjeller og likheter, eller positive og negative sider ved dåpen versus navnefesten. Noen foreldre inntar en aktiv holdning til dåpen og dåpsgudstjenestens kvaliteter og ordninger.

Det skjer en overføring fra dåp til navnefest. Sider ved dåpsgudstjenesten forhandles, videreføres og omformes. I dette kapitlet skal vi se på hvordan foreldrene forholder seg til dåpsgudstjenesten, og hvordan de reflekterer rundt hva de valgte bort, hva de har tatt med seg over til navnefesten.

12.2 HØYTIDELIG DÅPSGUDSTJENESTE

Kirkens gudstjenester oppleves som formidler av høytid. Det samme gjør kirkens dåpsgudstjenester. 66 prosent av kirkens medlemmer motiverer valg av dåp i en vakker høytidelighet (se kapittel 6). Blant foreldrene setter Per og Ole pris på dåpens høytidelige kvaliteter. Ole ser flere verdifulle sider ved dåpsgudstjenesten. Spesielt er Ole opptatt av de kirkelige rituelle handlingene som presten utfører og at de formidler høytid.

Ole: «Det er jo to aspekter ved det. Det ene er jo det seremonielle, markeringen av den høytideligheten som kirken fyller for mange. Altså en anledning til en seremoni, kall det en innpakning... Men jeg ser positivt på at noe med bakgrunn i kirken, eller det kirkelige, kunne sette en ramme for en sånn type markering som en navnedag, ja, definitivt» (Ole: 6).

Oles oppfatning er at kirken kunne tilby to seremonier – dåp og en markering i hjemmet. Han understreker at han ikke har tenkt særlig nøye igjennom spørsmålet, men mener like fullt at «vi», kunne tilby slike som han en alternativ markering:

Ole: «Det syns jeg kanskje vi skulle vurdere å imøtegå det med litt mer produkttilpasning. Det kunne kanskje være en ting som kunne fange noe ved markedet som humanetisk eller andre fanger» (Ole: 6).

Ole snakker om vi, noe som han gjør ved flere anledninger. «Viet» refererer til Den norske kirke og medlemmene. Han tenker i markedstermer, tilbud og etterspørsel. Kirken vil være tjent med en markedstenkning. Han mener at kirken bør tilpasse seg medlemmenes interesser og behov. Han etterspør et tilbud til foreldre som ikke vil døpe barnet sitt og sånn sett melde det inn i kirken. Videre etterspør han noe for foreldre som er interessert i kirkens rituelle kompetanse. Måten kirken kan rette seg etter medlemmenes etterspørsel er å komme hjem til folk og gi dem høytidelige markeringer. Ole har kjennskap til at dette er tjenester som kirker i utlandet tilbyr. Han refererer til trossamfunn i USA. Det er dette Ole mener med å kjenne til markedet og utøve produkttilpasning.

Oles holdning uttrykker religiøs individualisering. Han har ikke noe ønske om å gå inn i kollektivet og føye seg. Han er heller opptatt av å være uavhengig av etablerte ordninger og religiøse tradisjoner. Han ønsker en form for religion som står til individuelle religiøse preferanser, interesser og behov. Hans tenkning om medlemmenes frie forhold til kirken er som å velge fra et «smørbrødbord». En velger ut det en liker og lar resten ligge igjen. En kirke etter Oles smak kan imøtekomme medlemmenes individuelle ønsker. Den opererer med ordninger som gjelder for alle medlemmene.

Høytidelighet er også noe som Per ser at man ikke får ved å lage en privat navnefest:

Per: Nei, altså å ha noe som på en måte oppleves som mer høytidelig. En kan gjøre det sjøl. Det stiller litt krav til de personlighetene som evt. skal gjør det sjøl. Men det er jo det du på en måte får gratis hvis du f.eks. har en dåp i en kirke eller i Human-Etisk Forbund. Så er det på en måte en ytre ramme som er mer høytidelig enn akkurat det vi hadde. Selv om begivenheten er akkurat den samme. Det at en unge har blitt født. Men bare det å komme inn i f.eks. - altså spesielt kirka da, det gjør jo at en kommer i et anna modus» (Per: 1–2).

Per utelukker ikke at man kan skape høytidelighet i alternative arrangementer til dåp. Han mener at han kunne ha greid å implementere denne stemningen i den private navnefesten de hadde. Å skape høytidelighet krever ressurser. En må som utformer av et eget ritual ha kompetanse på ritualer. En må kjenne til hva som kan fungere i en norsk kontekst, og hva som kan understøtte høytidelighet i et velkomstritual. I tillegg vil det sannsynligvis også kreve interiør, lokaler og rituelle objekter som kan fremme høytidelighet. Disse kravene er ikke Per villig til å oppfylle. Hva det koster av egeninnsatsen for å få til et høytidelig ritual, gjør at han godt kan forstå de som velger kirken eller Human-Etisk Forbund.

12.3 EN HIMMEL OVER NYTT LIV

Verdien av å ha en tro og respekten for mennesker som faktisk har en tro, gjenspeiles også i tenkningen rundt dåp og navnefest. Stein er godt fornøyd med navnefesten de laget til datteren. Likefullt har han et kritisk perspektiv på tilstelningen. Den manglet en religiøs betydning.

Stein: "Jeg misunner kirka, det dåpsritualet da. Det er et fint ritual."

Ida: "Hva synes du er fint ved det?"

Stein: "Det å øse vann og de ordene og sånt, jeg skjønner jo betydningen av det og det er en fin betydning. Så det synes jeg er flott."

Ida: "Tenker du da på det høytidelige eller det at det er religiøst?"

Stein: "Det høytidelige, og det at det er religiøst. Det er religiøst og ikke er verdslig bare: Nå skal du få ti kroner eller hva da som du kan sette i banken. At en sier ting som har religiøs betydning. Ja, det er jo kjempefint" (Stein: 8).

Steins positive beskrivelse av dåpen, må sees i sammenheng med hans forståelse av seg selv som religiøs og den store gaven han følte det var å få barn. Han hadde tenkt over om han kunne lage et ritual til datteren, og ikke bare ha en navnefest. Ambisjonene var større enn det han mente han ville være i stand til å få gjennomført. Han kunne heller ikke låne eller delta på et ritual som kunne gitt uttrykk for de religiøse følelsene han har. Et slikt ritual finnes ikke. Løsningen ble slik de lagde navnefesten.

12.4 DÅPEN GIR TRYGGHET

Trygghet kan være et viktig element i forståelsen av dåp. Oppfatningen om at dåpen gir trygghet har sammenheng med forståelsen av at det skjer en religiøs transformering i dåp. Dette preger den folkelige meningsproduksjonen relatert til dåp. Kvaliteten kan best forstås som et "livbelte". Det dreier seg om at barnet får "litt" mer av Guds nærhet og "litt" mer av Guds omsorg enn det ville fått om det ikke var døpt (Høeg 2010). Tone er eksponent for denne forståelsen av dåp.

Tone: «Jeg husker jeg tenkte at på det med å døpe, selv om det var et veldig naturlig valg for meg og oss, så tenker man jo på det i forhold til religion. Men det var en liten innskyttelse, som man avkrefta med seg selv, at det var nødvendig å døpe for at barnet skulle være trygt, på en måte. Det er liksom gammel barnetro som sitter igjen, at når du ikke er døpt er du ikke et Guds barn, så detter du på en måte utafør. Man vil jo ikke barna sine noe vondt. Så hvis man tviler eller er liksom usikker, men jeg er jo helt sikker på at hvis det finnes en Gud så er han god, så vil jo argumentet falle av seg selv. Men det var noe som jeg tenkte på da» (Tone: 18).

Tone illustrerer sider ved dåpen som for mange foreldre kan oppleves som reelle kvaliteter. Hun vil i likhet med alle foreldre gi sitt barn det beste og sørge for at det blir omfattet av trygghet. I følge hennes barnetro kommer barn når de døpes under Guds beskyttelse. Likevel konkluderer hun med at å velge bort dåp, ikke kan være så radikalt som barnetroen vil ha det til. Hun tar tatt sjansen på at hennes barn også er omsluttet av Guds godhet.

12.5 FADDERSKAP

Navnefesten som foreldrene har deltatt på eller utformet selv, utformes i dialog med tradisjonen. Gamle kristne tradisjoner overføres og gamle kristne tradisjoner refortolkes og flyttes utenfor kirken og dåpsgudstjenesten. På tross av at samfunnet kulturelt og religiøst sett ikke lenger er homogent, men tilbyr flere handlingsalternativer og handlingsformer knyttet til fødsel og navngiving, har enkelte kirkelige fenomener overlevd. Fadderskap er gammelt tankegods og handlingsformer som gjør seg gjeldende i navnefestene. Bortsett fra dåpsforeldrene, som er forpliktet til å gi barnet faddere, har også noen av foreldrene som har hatt navnefest valgt faddere til barna. Tone (Human-Etisk Forbund), Jan (navnefest i det nyreligiøse miljøet), Stein, Ole og Eva (privat navnefest) hadde faddere til sine barn.

Fadderskapet som æresbevisning, fadderskapet som en sosial ressurs og fadderskapets rituelle etablering er felles på tvers av dåp og navnefest. Dette preger flere av foreldrenes holdninger til og praktisering av fadderskapet (Høeg 2009).

Kristin og Monica hadde humanistisk navnefest, men kunne ikke finne ut av om det var en etablert ordning. Kristin og Monica lurte på om fadderne var en del av tenkningen bak navnefesten, og om de hadde egne roller. Hun fant ikke noe informasjon om det. Ingen av dem var klar over at de på egenhånd kunne inkludere fadderne i festen etter ritualet på rådhuset. De valgte derfor bort faddere til barna. Hadde fadderne vært en del av det offentlige ritualet, eller som Monica sier: «å være med opp», ville saken vært annerledes.

Ole ønsker at fadderne skal være der hvis det skulle skje noe med ham eller Eva. Han mener at fadderforespørselen er å ansvarliggjøre fadderne i forhold til barnet. Responsen på ansvaret kan ikke foreldrene diktere – det er opp til fadderne selv å definere hva som er den riktige måten å fylle relasjonen på. Jan og Stein hadde ikke tenkt over hva fadderskapet er og hva folk legger i det før de kom med fadderforespørselen. Jan ville ha faddere som representerer ulike kvaliteter, og at relasjonen til fadderbarnet skal bære preg av disse kvalitetene. Stein valgte venner som faddere til datteren. Han håper på at vennskapet mellom foreldre og faddere vil vare, og at betingelsene for relasjonen til barnet sånn sett vil være de beste.

Tone: «Jeg vil ikke at de skal følge ham opp veldig mye mer enn andre venner, men de har et ansvar. De bør på en måte følge ham opp. De bør i hvert fall følge med på hva som skjer i livet hans, slik at Joakim kan føle at det er de voksne utenfor den nærmeste (familien) som han har og som er litt viktig for ham» (Tone: 8).

Tone er opptatt av at fadderne skal gi barnet en spesiell relasjon til barnet og følge opp barnet litt mer enn andre venner. Dessuten ønsker hun også at barna hennes skal ha et nært forhold til fadderne.

12.6 DÅPSKJOLE

Fra gammelt av har dåpsdrakten vært forstått som den himmelske bryllupskledning (Hodne 1999: 49), med referanse til Bibelen og fortellingen fra Matteus 22: 11–12 om bryllupsgjesten som ikke hadde bryllupsklær på seg. Den hvite dåpsdrakten henspiller på gaven som ligger i dåpens renselse – Guds nåde, frelse og evig liv. Dåpskjole assosierer de fleste med dåp, men dåpskjole brukes også i navnefest, både navnefester til Human-Etisk Forbund, privat navnefest og navnefester i det alternative religiøse miljøet (Høeg 2008: 299).

For en av mødre var det et savn å ikke få brukt dåpskjolen. Hun synes ikke den passet i navnefest.

Anita: «Jeg drømmer om å bære mitt barn i lang fin, hvit kjole til dåpen (ler). Jeg syns det er nei, det ville jeg gjerne gjort. Men sånn som det ble så var jeg fornøyd med det» (Anita: 4). «...Fordi det er alltid sånn det har vært, og det er en fin dåpskjole som går i familien, som alle barna har brukt.»

Ida: «Dere tenkte ikke på å bruke den dåpskjolen på navnefesten?»

Anita: «Nei, jeg tenkte faktisk ikke på det. For jeg tenkte liksom at det kan man ikke, for det er ikke dåp (ler). Men en kunne jo sikkert det» (Anita: 7).

Hverken Tone, Monica eller Kristin vurderte å bruke dåpskjole til barnet. Tone og Monica synes ikke det hørte hjemme i en humanistisk navnefest, mens Kristin ikke var avvisende. Kristin mener at grunnen til at de ikke brukte dåpskjole var at mannen hennes ikke ville det. Monica fikk tilbud fra sin mor og svigermor om å bruke dåpskjoler fra deres familier, men avsto. Monica synes dåpskjolen hører hjemme i barnedåp, og kledde sønnen i et bunadslignende plagg.

Datteren til Stein og datteren til Jan hadde på seg dåpskjole i sine navnefester. Stein synes ikke at det var verken feilaktig eller merkelig å bruke dåpskjole når det ikke er dåp i kirken. Han forklarer dåpskjolebruken, uavhengig om det er dåp eller navnefest, ut fra slektskap. Stein og Jan kledde sine

døtre i en slektskjole. Steins datter hadde en kjole som barnets oldemor og generasjonen under henne var døpt i. Datteren til Jan hadde på seg en kjole som mormoren hennes hadde sydd.

12.7 OPPSUMMERING

Foreldrenes refleksjoner rundt dåpsgudstjenesten, dåpsteologien, fadderordningen og dåpskjolen viser at dåpstradisjonen også gjør seg gjeldende for dem. Den kan legge føringer på de som har brutt ut av kollektivet av foreldre som døper. Noen foreldre forholder seg aktivt til sider ved dåpen, selv om de har valgt den bort. De relaterer seg til etablerte forestillinger om hva som er høytid, seremoni, barnetroens forestillinger om dåpen, og de sosiale og kulturelle ordningene knyttet til fadderordning og dåpskjole.

Foreldrenes refleksjoner rundt hva de ikke kunne få ved å velge bort dåp, tolker vi som et uttrykk for at det kan koste å ikke døpe. Ved å velge navnefest har de ikke kunnet omskape alle valgbetingelsene. Med andre ord, handlingsrommet kunne ikke romme alle de elementene eller kvalitetene som de har valgt bort. De kunne ikke fullt ut dominere de tingene som dominerer dem. Med dette mener vi at valget har begrensninger som preger utformingen av navnefesten.

Refleksjonen viser to posisjoner. De som vil at kirken skal tilby ekspertise og tjenester utenfor kirkerommet, men på foreldrenes premisser. Den andre posisjonen er heller å forhandle med de kirkelige rituelle objektene og overføre dem til navnefest. Det som lar seg overføre fra gudstjenesten er fadderordningen og dåpskjolen. Ordningene forhandles og tilpasses. I stedet for å forstå dette som individualisering og en utbredt fragmentering, mener vi det er riktigere å fortolke det som ivaretagelse av kollektive ordninger og fortolkninger innenfor nye rammer.

13 KONKLUSJON

Undersøkelsen av foreldre som ikke har døpt barna sine har til hensikt å analysere årsakene til nedgangen i oppslutningen om dåp i Oslo bispedømme. Måten å besvare dette spørsmålet på er å se på hvem som ikke døver barna sine, hva som kjennetegner de som velger bort dåp og hvilke holdninger de har til dåp, kirke, religion og livssyn. Hvordan begrunner og hva motiverer de som valgte bort dåp? Hvordan var beslutningsprosessen og hvordan tenker foreldre om forholdet mellom å ikke døpe barnet sitt og religiøs eller livssynsmessig oppdragelse?

I Oslo i 2014 var 60 prosent av toåringene med foreldre som er medlem av kirken døpt. I Bærum var det 70 prosent og i Asker 71 prosent. Menighetene i Oslo er i en særstilling. I ingen andre kommuner som vi har sett på, er oppslutningen om dåp så lav blant medlemmer som i Oslo. Dette gjenspeiles også i holdningene til dåp og viktigheten av å døpe. Samtidig er det et generelt trekk ved Den norske kirkes medlemmer at de rangerer dåpen som minst viktig å markere med en religiøs seremoni, sammenlignet med begravelsen og bryllupet. Viktigheten av å markere fødsel med en religiøs seremoni har falt markant på landsbasis. Fra 2008 til 2012 har nedgangen vært på elleve prosentpoeng. Med andre ord er dåpens synkende betydning en utfordring som ikke bare rammer Oslo, men alle landets bispedømmer.

For de som har døpt barna sine, motiveres valget primært ut fra ideen om at dåp er et tradisjonsbetinget valg. Dåpen er en tradisjon som verdsettes, den representerer den vanlige måten å markere et barns fødsel på, og ikke minst setter foreldre pris på den vakre høytideligheten Den norske kirkes dåpsseremoni gir. Disse motivene er gjennomgående for alle foreldre i Den norske kirke, og ikke et særtrekk ved de som bor i Oslo og Akershus. Samtidig vektlegger sistnevnte i mindre grad religionsorienterte begrunnelser for valg av dåp, som for eksempel ønsket om at barnet skulle bli en del av kirken og at barnet skulle bli Guds barn. Signifikante skiller når det kommer til religionsbaserte motiver for dåp finner vi riktignok hovedsakelig kun mellom medlemmer i Oslo og Akershus og de i Agder og på Vestlandet. Med andre ord kan det være mer korrekt å si at Sør-Norge og Vestlandets medlemmer er mer atypiske enn det medlemmer i Oslo-området er.

Likevel er det særlig blant medlemmer i hovedstadsområdet at vi finner de som går til det skrittet å velge bort dåp for sine barn. Siden gruppen av medlemmer i Oslo og Akershus som har valgt bort dåp er så liten i materialet vårt, ser vi på hva som karakteriserer de som har valgt bort dåp uavhengig av hvor de bor i landet.

Foreldre som har valgt bort dåp skiller seg fra medlemmer som har døpt i sosial og religiøs profil. Deres sosiale profil kjennetegnes ved at de er yngre enn de som har døpt, der hovedvekten er 44 år eller yngre. De bor oftere i by, mange i Oslo og Akershus. Dessuten har de i større grad et høyere utdanningsnivå enn medlemmer som har døpt. Videre har en større andel av de som har valgt bort dåp en fulltidsstilling og dermed en sterkere tilknytning til arbeidslivet.

Sosioøkonomiske og demografiske forhold spiller altså en rolle for hvorvidt medlemmer velger å døpe eller ei. Økt utdanningsnivå og urbanisering har en sekulariserende virkning. Derfor er det heller ikke overraskende at blant dem som har valgt bort dåp er det færre som synes religion er en viktig del av livet. Cirka halvparten melder om at de ikke har en religiøs tro og at de heller aldri har hatt en gudstro. Bortimot halvparten av dem vokste opp i et miljø der religion ikke var viktig, en

livssynsorientering de tilsynelatende har tatt med seg videre i livet. Likevel er majoriteten konfirmert i kirken. I voksen alder har derimot et mindretall valgt å gifte seg kirkelig. Dette er med andre ord en gruppe som ikke betrakter Den norske kirkes riter som det riktige valget. Bare 16 prosent synes det er viktig å markere en fødsel med en religiøs seremoni. Riktignok er situasjonen annerledes når det gjelder et dødsfall. Bortimot halvparten opplever at det er viktig å markere en persons bortgang med en religiøs eller kirkelig seremoni. På dette området ser mange betydningen av religiøs ritualisering.

Karakteristisk for medlemmer som har valgt bort dåp er at de i liten grad føler tilhørighet til Den norske kirke. Nesten ni av ti melder om at de opplever en svak eller ingen tilhørighet til kirken. Dette er en høy andel, og langt flere enn blant de som har døpt. Også svært få av medlemmene som har valgt bort dåp, oppgir tilhørighetsfølelse som begrunnelse for hvorfor de fortsatt står som medlemmer. De rangerer faktisk tilhørighet nest sist blant viktige grunner for medlemskap. Medlemmer som har valgt bort dåp har med andre ord en bemerkelsesverdig løs relasjon til kirken. Dette har nok en viktig innvirkning på deres valg om ikke å døpe, ved at Den norske kirkes tilbud omkring dåp ikke nødvendigvis betraktes som det selvfølgeligste valget – som det gjør for andre medlemmer.

En sentral faktor med hensyn til disse medlemmenes valg om ikke å døpe, må dessuten knyttes til deres partners trosmessige ståsted. Når halvparten av de som er i et forhold er sammen med en person som tilhører et annet eller står utenfor ethvert tros- eller livssynssamfunn, har dette mest sannsynlig innvirkning på avgjørelsen om ikke å døpe. Hvis de dessuten selv ikke er troende og ei heller opplever tilknytning til Den norske kirke, som gjelder flesteparten, kan veien til beslutningen om ikke å døpe i Den norske kirkes regi være kort. Dette gjenspeiles i intervjumaterialet. Foreldre som ønsker dåp mener i slike tilfeller å ha dårligere forhandlingskort overfor partneren som også har sterk overbevisning om ikke å døpe.

Tros- og livssynsundersøkelsen viser imidlertid at medlemmer som har valgt bort dåp ser positivt på Den norske kirkes arrangementer, men de er skeptiske til sider ved Den norske kirke. Dette gjelder især Dnks opptreden og håndtering av homofilisaken og medlemsregisteret. Deres medlemskap er motivert ut fra kirkens tilbud, det at de selv er døpt og et ønske om å støtte opp om kristen kulturarv. Generelt viser de en laber entusiasme for sitt medlemskap. Likevel vurderer de fleste ikke å melde seg ut, men velger å stå som passive medlemmer som vet at kirken er tilgjengelig for dem hvis de skulle ha behov for den.

Foreldre som ikke har døpt sine barn i kirken har flere av de kjennetegn som beskriver gruppen som befinner seg i Den norske kirkes ytterste sirkel. De er distanserte og passive kirkemedlemmer som ikke betrakter kristendom som viktig i sin livstolkning, personlige identitet eller selvidentifikasjon. Like fullt er det få som regner med å melde seg ut av kirken. Så lenge medlemskapet ikke vil kreve noe av dem, kommer antageligvis de fleste til å beholde det.

Religiøs praksis og trosholdninger har betydning for foreldrenes valg om å ikke døpe. Samtidig er ikke det å være irreligiøs eller det å ha svak tilknytning til Den norske kirke nødvendigvis utslagsgivende for hvorvidt man benytter seg av kirkens overgangsritualer eller ikke. Medlemmene i Trøndelag viser nettopp dette. På mange måter ligner de medlemmene i Oslo og Akershus. De skårer relativt lavt på religiøse kategorier og få opplever en tilhørighet til Den norske kirke – særlig er dette tilfelle for de under 45 år. Forskjellen mellom medlemmer i Trøndelag og de i Oslo/Akershus, er at førstnevnte i større grad tar i bruk kirken ved spesielle anledninger. Med andre ord kan det være grunn for å

betegne Trøndelagsmedlemmer som kulturkristne, mens Oslo- og Akershusmedlemmene forslagsvis i større grad befinner seg i den ytterste sirkelen der vi finner de distanserte kirkemedlemmene.

Kulturell og religiøs pluralisme, som nettopp kjennetegner Oslo-området, har innvirkning på Oslo/Akershus-medlemmenes holdninger til religion og religiøs tradering. En større andel blant medlemmene i Oslo og Akershus har en partner og venner som ikke er medlem av Den norske kirke. Medlemmene her er dermed i større grad eksponert for alternative tros- og livssynsholdninger, som kan bidra til en kritisk refleksjon til eget trosmessig ståsted og egne livssynsvalg, og som også kan åpne for impulser fra andre religioner og livssyn.

Intervjuene med foreldre som har valgt bort dåp gir utfyllende kunnskap om beslutningsprosessen og dynamikken foreldrene i mellom. Intervjuundersøkelsen viser foreldre som er oppvokst i en kultur hvor kristen tro og tradisjon har vært naturlige bestanddeler. Referanserammen har vært Den norske kirke, religionsundervisningen på skolen og et hjem med henvisninger til kirke og kristen moral. Denne kulturelle bakgrunnen reflekteres i fortellingene fra barndom og oppvekst. Kirken gjør seg også gjeldende i deres voksne liv i positiv og negativ forstand. Det er tydelig når de diskuterer motivene for ikke å døpe. Dåpsteologi, konvensjoner knyttet til dåp, kirkens medlemsregister og konservative kristne miljøer i kirken trekkes fram. Disse sidene ved norsk kirkeliv brukes som motiver for ikke å døpe.

Noen av foreldrene har i løpet av ungdomstiden og i voksenlivet løsnet på båndene til kirken. De har orientert seg bort i fra sin bakgrunn og utformet livsmening i relasjon til andre miljøer. For de av foreldrene som har ritualisert barnets fødsel og navngiving innenfor Human-Etisk Forbund (HEF) (Kristin, Tone, Monica) eller det nyreligiøse miljøet (Jan), ligger det for noen av dem en nyorientering bort fra kirken og med fokus på verdiene disse miljøene representerer. Noen har en dobbel lojalitet, og henter impulser og verdier fra både kirken og HEF eller kirken og det nyreligiøse miljøet. Andre forholder seg mest til Den norske kirke. De kan like fullt være kritiske til kirken og ha interesse for religion i bredere forstand enn det kirken representerer. Foreldrene illustrerer pluralisering av religiøs og livssynsmessig orientering. De vil finne sin vei og sin retning. Det skjer ut fra hva de har tilgjengelig av kunnskap, impulser og ideer. Men først og fremst skjer orienteringen ut fra hva som oppleves godt, verdifullt og riktig i eget liv.

Individets frihet og råderett over viljen ligger som et kulturelt premiss for å velge bort dåp. Dette viktige premisset preger foreldrenes tenkning omkring sitt medlemskap, idealer for barneoppdragelse og barnas mulighet for å kunne velge eller velge bort kirken selv i ungdomsårene. Foreldrene har brutt tradisjonen med barnedåp. Mor eller far eller begge er medlem, og barnet er ikke-medlem. Foreldre forholder seg ulikt til den organisatorisk frie posisjonen en tilværelse utenfor kirken representerer for sine barn. Noen foreldre verdsetter av flere grunner den frie stillingen. De er av den oppfatning at det er positivt fordi det gjør det lettere for barnet å velge selv hvor det vil stå i tros- og livssynsspørsmål gjennom oppvekst og ungdomstid. Dessuten kan det være positivt fordi barnet slipper å bli identifisert med kirken. Barnet må ikke stå til rette for kirken eller kristen teologi.

Løftet ved døpefonten kan være problematisk. Kan jeg stå inne for å love å oppdra barnet i den kristne forsakelse og tro? Er det riktig å velge på vegne av andre mennesker? Kan jeg innlemme barnet i en institusjon jeg ikke helt kan identifisere seg med? Foreldre som ikke ville døpe barnet sitt svarer negativt på ønsket om å melde barnet i kirken og gi det kirkemedlemskap. Disse spørsmålene koker ned til et overordnet spørsmål om menneskets ubestridelige rett til å forfølge sine egne

interesser. Filosofen Charles Taylors autentisitetideal kan bringe klarhet i foreldrenes besvarelser. Det er et krav om valgfrihet. Det gjelder å handle med tanke på å realisere seg selv og finne sin egen vei i livet. Tenkningen som preger foreldrene er at en hver står ansvarlig overfor sin egen moralske stemme om hva som er riktig. På samme måte som de står ansvarlig overfor barnet, skal barnet stå ansvarlig over seg selv. Foreldre velger derfor å gi barnet den samme friheten som de selv har til å velge i eget liv.

Blant foreldrene er det en utbredt holdning at å velge bort dåp vil på en eller annen måte virke inn på barnet og barndommen. To posisjoner gjør seg gjeldende. Noen foreldre er opptatt av at det krever noe mer av foreldre til et barn som ikke er døpt enn av foreldre til barn som er døpt. De er derfor opptatt av å være tydelige formidlere av religion, og følge opp hvis barnet skulle ha noen religiøse preferanser. Denne holdningen tolker vi først og fremst som et utslag av at barnet ikke er en del av et kollektiv som blant annet Den norske kirke eller et annet tros- eller livssynssamfunn utgjør. For barn døpt i Den norske kirke vil det variere i hvilken grad den kollektive tilhørigheten som dåp tilbyr, blir aktivert. Ikke alle dømte barn deltar i et kirkelig tilbud i barndommen. Ikke alle barn har heller en bevissthet om at de er en del av en kirke. Uansett vet de om de er døpt eller ikke. Disse foreldrene kompenserer for manglende kirkelig tilhørighet ved å samtale og fortelle om hva religion er. Skulle barna være interesserte i å stifte bekjentskap med kirken, så har foreldrene gjennom formidlingen bygget ned terskelen.

Foreldrene som representerer den andre posisjonen har kritiske og vurderende holdninger til religiøse og livssynsmessige tilbud. Deltakelse for dem innebærer forkynnelse, som anses som uheldig påvirkning. Til grunn for deres holdning ligger en oppfatning om at barn er lett påvirkelige. Det gjør at kirkelige barneaktiviteter kan være problematiske. Sammen med de andre foreldrene mener de at jo eldre barna blir, jo bedre er de i stand til kritisk å vurdere religion og livssyn. Da vil de kunne bedømme innholdet i religiøse og livssynsmessige aktiviteter selv. Barna vil kunne finne ut om de liker tilbudet, om det tilfredsstiller deres interesser og om tilbudet gir dem muligheten til å få svar på de spørsmålene de er opptatt av. I denne prosessen ønsker foreldrene å støtte og legge til rette for deres datters eller sønns religiøse og livssynsmessige orientering. Prinsippet er at initiativet er barnets, og ikke foreldrenes.

Det liberale idealet om autonomi og frihet, som Charles Taylor i sin filosofi og sosialteori redegjør for, ligger som et underliggende premiss for foreldrenes tenkning om religiøs og livssynsmessig orientering. Logikken er at religion og livssyn er «selvstyrt». Nysgjerrighet, fascinasjon og åpenhet er motivert i individet. Det samme er opplevelsen av religion og livssyn som uinteressant eller meningsløst. For mange går det fint an å forestille seg meningsfylte liv uten det transcendent. Referansepunktet er en selv. Det er et individuelt valg og ikke overført som noe selvfølgelig gjennom et kollektivt. Hva en gjør med en potensiell lyst til å utforske feltet må være opp til den enkelte. Det er et forhold ikke andre kan styre, ikke en gang foreldrene.

Når en kollektiv tilhørighet velges bort, mister en også muligheten til et identifikasjonsfellesskap. En fri posisjon kan innebære manglende følelsesmessig og sosial tilknytning. Noen av foreldrene så ikke bare positivt på den frie posisjonen barnet som ikke er døpt har. De av foreldrene som skulle ønske at barnet ble døpt, eller som var bekymret for konsekvensene av å stå utenfor dette fellesskapet, tenkte først og fremst på de sosiale sidene. De var engstelige for at barnet kunne føle seg utenfor når skolen hadde sine julegudstjenester. De var også bekymret for at barnet ville føle seg utenfor når

venner deltok på religiøse aktiviteter. Her ligger det en potensiell konflikt mellom sosial deltakelse og prinsippet om å skjerme for religiøs påvirkning. Disse foreldrenes strategi var å åpne for deltakelse.

Barnets selvråderett står sterkt. Samtidig er foreldrene opptatt av at barn som ikke er døpt må få lære om kirken og kristendommen i tillegg til andre religioner og livssyn. Blant foreldrene er det en gjennomgående oppfatning om at skolen har den primære oppgaven med å lære barnet om religion og livssyn. Idealet er den balanserte eller verdinøytrale undervisningen, og skolen står som garantist. Samtidig er foreldrene opptatt av at barnet skal få lov til å kunne være med på kirkelige aktiviteter, hvis det har en uttalt lyst. Selvråderetten kan komme i konflikt med påvirkning fra subjektive verdiinstitusjoner. På den ene siden skal barnet få velge fritt. På den andre siden forsøker foreldrene å demme opp for forkynnelse. Ved å delta ser noen foreldre at barnet vil kunne få kjennskap til kirken og kunne prøve tilbudet. For å få en riktig tolkning av disse foreldrenes posisjon, må vi se valget i sammenheng med forutsetningene. De må sees i forhold til bakgrunnen og de forforståelser foreldrene opererer innenfor. Noen foreldre argumenter for deltakelse i kirkelige aktiviteter ut fra egne positive erfaringer fra barndommen. De mener at forkynnelse er akseptabelt. Andre foreldre som ønsker at barnet skal delta, stiller strengere krav. De setter betingelser som tiltakets kvalitet, forkynnelsen skal være liberal og hvis det finnes alternative aktiviteter som er sekulære, vil de foretrekke dem.

Hvordan innvirker holdningen til barnedåp og beslutningen om ikke å døpe på eget forhold til kirken? Foreldrene reflekterer tre posisjoner i forhold til å være fristilt. Vi har foreldrene som ville at barnet skulle døpes og som fortsatt vil være medlem av kirken. Vi har foreldre som ikke ville døpe barnet, men ikke vil melde seg ut. Og vi har de som ikke ville døpe barnet, og som lurte på om de kommer til å melde seg ut. De av foreldre som ikke vil døpe barnet sitt har et annet forhold til eget medlemskap enn de har til barnets mulige medlemskap i kirken. Den fristilte posisjonen som de er opptatt av at barnet skal ha, med selvbestemmelse og frihet til å handle, har ikke konsekvenser for eget medlemskap. Selv om foreldrene aldri har valgt å være kirkemedlemmer selv, hindrer det dem ikke fra å akseptere premisset. I stedet for å skape seg selv gjennom oppbrudd og løsrivelse fra kirken, har de akseptert sine foreldres beslutning om å melde dem inn uten å spørre dem. Like fullt gjelder ikke dette premisset for deres barn. Kirkemedlemskapet skal ikke arves, det skal velges. Barnet skal kunne få stå fritt til å utforme sitt liv i overensstemmelse med egen vilje. Dette imperativet brukes for å velge bort dåp. Retningen for sitt livssyn eller sin tro, skal barna få velge selv.

Som vi har sett i surveyundersøkelsen er det vanligere i Oslo og Akershus enn i resten av landet at medlemmene har en partner som er medlem av et annet tros- eller livssynssamfunn – især blant de under 45 år. Blant foreldre som ikke har døpt barnet sitt har halvparten en partner som er medlem av et annet tros- eller livssynssamfunn, eller ikke medlem av noe. Fem av informantene i intervjuundersøkelsen har en partner som ikke er medlem av Den norske kirke, to av dem var medlem av HEF. Ikke alltid er foreldrene enige i beslutningen om å velge bort dåp. Tre av mødrene ville ha valgt dåp hvis det var opp til dem, en av fedrene som i utgangspunktet var positiv til dåp endret holdning da han traff sin partner. De andre ønsket ikke å døpe barnet. Foreldrene forhandler seg i mellom om dåp. Forhandlingen kan føre til at posisjonene beveger seg. Hva som er begrunnelsene og hva som blir beslutningen er ikke gitt når holdningene til dåp i utgangspunktet varierer. Å melde seg ut av Den norske kirke er en aktiv handling. Det er et politisk signal om at en ikke sympatiserer med kirken. Likevel synes logikken å være at den som valget er viktigst for, er den

som får gjennomslag for synspunktet sitt. Utmelding av kirken og at paret giftet i sin tid giftet seg i kirken, kan fungere som støtteargumenter for at det ikke blir dåp.

Uavhengig av om de har vært enige eller uenige om ikke å døpe, anser foreldrene at de har tatt en suveren avgjørelse. Det synes som om besteforeldregenerasjonen langt på vei representerer den samme innstillingen til et fritt valg som foreldrene. Disse innstillingene tolker vi som et uttrykk for grunnleggende holdninger om at en hver, og i dette tilfelle et hvert par, må få bestemme selv. Ut fra sine individuelle vurderinger tar de valg som passer for dem. Det som var forsøkt som et forventningspress fra barnets besteforeldre eller oldeforeldre for å velge dåp, hadde liten betydning for beslutningsprosessen eller gjennomføringen. Der slekten støttet beslutningen, kan det oppleves som oppmuntrende for gjennomføring.

Foreldrene framstiller gjennomføringen av sine navnefester som et felles prosjekt. Det som måtte være av uenigheter i forkant er lagt til side når dagen kommer. På tross av forhandlinger om valg og gjennomføring, kan foreldrene reflektere rundt hva de har gått glipp av ved å velge navnefest og ikke dåp. Forvandlingen av barnet i dåpen og dåpens høytidelige karakter trekkes fram. Foreldrene kan være både spørrende og uttrykke savn for at dette ikke gjaldt for dem og deres alternative markering.

Dåpskjole og fadderordningen er ritualer i forbindelse med fødsel og navngivning som ritualiserer slektskap, og for en del av foreldrene, også deres sosiale nettverk. Disse ritualene har lang tradisjon i norsk kulturhistorie. Fadderordning og dåpskjole til barn er ikke eksklusivt for dåp i kirken; også navnebarn får faddere og kles i dåpskjole. Foreldrene reflekterte rundt det tradisjonelle festantrekket og den tradisjonelle ordningen med å gi barnet faddere. Flere av navnefestforeldrene vektlegger fadderordningen og klærne som en vesentlig side ved navnefesten. For noen har dette vært så viktig at de har overført det til navnefesten. For andre har det vært en markering av kirke og dåp, og sånn sett et fremmedelement i navnefesten. Har en valgt navnefest, er det en markering av at en har sagt nei takk til dåpen.

Foreldrene er klar over at en del ungdommer som ikke er medlem av kirken velger å døpe og konfirmere seg i kirken. De er opptatt av at sin sønn eller datter skal kunne få velge dåp og kirkelig konfirmasjon selv. Holdningene til dåp i forbindelse med konfirmasjon kan se ut til å undergrave ordningen med barnedåp. Hvorfor skal foreldre velge å døpe barnet, når barnet selv kan velge dåp? Eller for den saks skyld, velge å forbli udøpt. At det faktisk kan oppleves som en lettelse å slippe å velge er en av mødrene eksponent for. Jo mer sosialt akseptert det er å ikke døpe, jo lettere blir det dessuten for foreldrene å velge bort dåpen. Foreldrene har et sterkt fokus på ungdomstiden og ungdommens muligheter for å velge religion og livssyn, og da særlig i forbindelse med konfirmasjon. Med disse holdningene er foreldrene med på å styrke og vitalisere konfirmasjon som en allmenn ungdomsrite. Muligheten med dåp i forbindelse med konfirmasjon, er ytterligere med på å aktivere konfirmasjonen som en tid for refleksjon rundt eget religiøst eller livssynsmessig ståsted.

Trenden med ungdomsdåp og rasjonale for ungdomsdåp, reiser store spørsmål om barnedåpens berettigelse og framtid. Et aktuelt spørsmål i denne sammenheng vil være om den kollektive identiteten som barnedåpen i mange århundre har holdt oppe, må bygges opp på nye premisser. Ungdomsdåp kan være det nye premisset for kollektivt religiøst liv. For kirken vil det derfor være viktig å stille seg det spørsmålet om en bør «normalisere» ungdomsdåp. Tilnærmingen kan være å bygge opp om ungdomsdåp som en ny tradisjon. Et annet aktuelt spørsmål er om kirken i tillegg til

barnedåp bør tilby en religiøs seremoni som alternativ til dåp. Barnevelsignelse vil kunne være et slikt alternativ. På den måten kan barn som ikke er døpt få et ben innenfor kirken, samtidig som valg av dåp og medlemskap vil kunne avgjøres av barnet selv når det når konfirmasjonsalder.

Skulle vi ikke se en økning i antall unge som døper seg i forbindelse med konfirmasjon, vil de synkende barnedåpstallene føre til nedgang i oppslutning om Den norske kirke. Selv om en del ungdommer døper seg i forbindelse med konfirmasjon, og på den måten går inn i kirken som medlemmer, er det en overveiende stor gruppe som forblir udøpte og dermed står utenfor kirken. Dette skulle tilsi at avskallingen fra kirken ikke vil skje med foreldregenerasjonen, men med den oppvoksende generasjonen.

LITTERATURLISTE

- Ahlin, Lars 2001. *New Age: konsumtionsvara eller värden att kämpa för? Hemmets Journal och Idagsidan i Svenska Dagbladet analyserade utifrån Mary Douglas grid/group-modell och Pierre Bourdieus feltteori*. PhD-avhandling, Lund Universitet.
- Beck, Ulrich og Elisabeth Beck-Gernsheim 2002. *Individualization: Institutionalized individualism and its social and political consequences*. London: Sage.
- Botvar, Pål Ketil og Ulla Schmidt (red.) 2010. *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og Sakralisering*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Botvar, Pål Ketil 2010a. Endringer i nordmenns religiøse liv. I *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*, Pål Ketil Botvar og Ulla Schmidt (red.), 11-24. Oslo: Universitetsforlaget.
- Botvar, Pål Ketil 2010b. Appendiks. I *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*, Pål Ketil Botvar og Ulla Schmidt (red.), 205–209. Oslo: Universitetsforlaget.
- Botvar, Pål Ketil, Pål Repstad og Olaf Aagedal 2010. Regionaliseringen av norsk religiøsitet. I *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*, Pål Ketil Botvar og Ulla Schmidt (red.), 44–59. Oslo: Universitetsforlaget.
- Botvar, Pål Ketil og Jan-Olav Henriksen 2010. Mot en alternativreligiøs revolusjon? I *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*, Pål Ketil Botvar og Ulla Schmidt (red.), 60–80. Oslo: Universitetsforlaget.
- Botvar, Pål Ketil og Ann Kristin Gresaker 2013. *Når troen tar nye veier. En studie av pendling mellom kristne og nyåndelige miljøer*. KIFO Rapport 1. Oslo: KIFO.
- Botvar, Pål Ketil og Sunniva E. Holberg 2015. Religion i politikken – gammelt tema, nye konflikter. I *Religionens tilbakekomst i offentligheten? Religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden 1980-tallet*, 38–68. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bourdieu, Pierre 1997. *Af praktiske grunde. Omkring teorien om menneskelig handlen*. København: Hans Reitzels Forlag A/S. [Raisons pratique. Sur la théorie de l'action, 1994]
- Dagbladet 2015. Fylkesmannen i Oslo har politianmeldt Den katolske kirke [nett], publisert 25.

februar. Hentet fra:

http://www.dagbladet.no/2015/02/25/nyheter/innenriks/politikk/samfunn/medlemsrot_i_den_katolske_kirke/37914118/ [lest 10.4.2015].

Dalen, Monica 2004. *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. Oslo:

Universitetsforlaget.

Davie, Grace 1999. Europe: The Exception That Proves the Rule?. I *The Desecularization of the World.*

Resurgent Religion and World Politics, Peter L. Berger (red.), 65-83. Michigan: Wiliam B.

Eerdmans Publishing Company.

Davie, Grace 2002. *Europe: The Exceptional Case. Parameters of Faith in the Modern World*. London:

Darton Longman and Todd Ltd.

Davie, Grace 2007. Vicarious Religion: A Methodologically Challenge. I *Everyday Religion. Observing*

Modern Religious Lives, Nancy T. Ammerman (red.), 21-35. Oxford: Oxford University Press.

Den norske kirke 2014. Å være fadder [internett]. Hentet fra: [http://kirken.no/nb-NO/daap/a-vare-](http://kirken.no/nb-NO/daap/a-vare-fadder/)

fadder/ [lest 3. mars 2015].

Elgvin, Olav og Kristian Rose Tronstad 2013. Nytt land, ny religiøsitet? – Religiøsitet og sekularisering

blant ikke-vestlige innvandrere i Norge. *Tidsskrift for samfunnsforskning* 1: 64–86.

Fog, Jette 1996. Begrunnelsernes koreografi. Om kvalitativ ikke-statistisk representativitet. I

Kvalitative metoder i samfunnsforskning, Harritet Holter og Ragnvald Kalleberg (red.), 194–

219. Oslo: Universitetsforlaget.

Furseth, Inger 2006. *From quest for truth to being oneself. Religious change in life stories*.

Frankfurt am Main: Peter Lang.

Furseth, Inger (red.) 2015a. *Religionens tilbakekomst i offentligheten? Religion, politikk, medier, stat*

og sivilsamfunn i Norge siden 1980-tallet. Oslo: Universitetsforlaget.

Furseth, Inger (red.) 2015b. Et religiøst landskap i endring 1988–2013. I *Religionens*

tilbakekomst i offentligheten? Religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden

1980-tallet, 21–37. Oslo: Universitetsforlaget.

Gilhus, Ingvil Sælid og Lisbeth Mikaelsson 1999. *Myte, magi og mirakel*. Oslo: Pax Forlag.

Gilhus, Ingvild Sælid og Lisbeth Mikaelsson 2001. *Nytt blikk på religion. Studiet av religion i dag*. Oslo:

- Pax Forlag A/S.
- Gilhus, Ingvild Sælid og Lisbeth Mikaelsson 2005. *Kulturens refortrylling. Nyreligiøsitet i moderne samfunn*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gustafsson, Göran og Thorleif Petterson 2000. *Folkkyrkor och religiös pluralism – den nordiska religiösa modellen*. Stockholm: Verbum.
- Heelas, Paul og Linda Woodhead med Benjamin Seel, Bronislaw Szerszynski og Karin Tusting 2005. *The Spiritual Revolution. Why Religion is Giving Way to Spirituality*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Henriksen, Jan-Olav og Ulla Schmidt 2010. Religionens plass og betydning i offentligheten. I *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*, Pål Ketil Botvar og Ulla Schmidt (red.), 81–94. Oslo: Universitetsforlaget.
- Holberg, Sunniva E. og Ånund Brøttveit 2014. *Tilstandsrapport for Den norske kirke 2014*. KIFO Notat 2/2014. Oslo: KIFO.
- Høeg, Ida Marie, Harald Hegstad og Ole Gunnar Winsnes 2000. *Folkekirke 2000. En spørreundersøkelse blant medlemmer av Den norske kirke*. Oslo: Stiftelsen Kirkeforskning.
- Høeg, Ida Marie 2001. Hvorfor være medlem av Den norske kirke? *Norsk Teologisk Tidsskrift* 102: 87–100.
- Høeg, Ida Marie 2008. «Velkommen til oss». *Ritualisering av livets begynnelse*. Upublisert PhD-avhandling. Universitetet i Bergen.
- Høeg, Ida Marie 2010. Religiøs tradering. I *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*, Pål Ketil Botvar og Ulla Schmidt (red.), 181–195. Oslo: Universitetsforlaget.
- Høeg, Ida Marie 2011. Kjønn og folkelig dåpsteologi. *Din. Tidsskrift for religion og kultur* 1-2: 65–80.
- Høeg, Ida Marie og Irene Trysnes 2012. *Menighetenes samvirke med hjemmet. Evalueringsforskning på Trosopplæringsreformen, Rapport 1*. KIFO Notat nr. 1/2012. Oslo: KIFO.
- Kirkeministeriet 2015. Kirkestatistik [internett]. Tilgjengelig fra:
<http://www.km.dk/kirke/kirkestatistik/> (lest 13.4.2015).
- Kirkens informasjonstjeneste 1975. *Årbok for Den norske kirke*.
- Kirkens informasjonstjeneste 1984. *Årbok for Den norske kirke*.
- Kirkens informasjonstjeneste 1995. *Årbok for Den norske kirke*.

Kirkens informasjonstjeneste 2005. *Årbok for Den norske kirke*.

Kraft, Siv Ellen 2011. *Hva er nyreligiøsitet*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kunnskapsdepartementet 2007. Rundskriv skolegudstjenester [internett]. Tilgjengelig fra:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/rundskriv/2007/rundskriv_f_15_07_informasjon_endringer_krl_faget.pdf (lest 07.4.2015).

Lüchau, Peter 2010. Atheism and Secularity: The Scandinavian Paradox. I *Atheism and*

Secularity, P. Zuckerman (red.), vol. 2, 177–196. Santa Barbara, CA: Praeger.

Lundby, Knut og Ann Kristin Gresaker 2015. Religion i mediene – omstridt og oversett? *Religionens tilbakekomst i offentligheten? Religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden 1980-tallet*, 69–104. Oslo: Universitetsforlaget.

Lunestad, Jorun 2000. *Alternativreligiøsitetens forhold til kirken*. I *Troen er løs: Bidrag til belysning av forholdet mellom folkereligiøsitet, nyreligiøsitet og kristen tro*, Leif Gunnar Engedal og Arne Tord Sveinall (red.), 159–175. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

NRK 2015. Prost: – Homofilidebatten har ført til masseutmelding, 9. mars [internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.nrk.no/telemark/nedgang-i-kirkelig-lojalitet-1.12243396> [lest 15.3.2015]

Pettersson, Thorleif 2000. Den nordiska RAMP-undersökningen: urval, genomförande, svarsfrekvens och bortfallsanalys. I *Folkkyrkor och religiös pluralism den nordiska religiösa modellen*, Göran Gustafsson og Thorleif Pettersson (red.), 360–365. Stockholm: Verbum.

Repstad, Pål 2000. *Religiøst liv i det moderne Norge. Et sosiologisk kart*. 2. utg. Kristiansand: Høgskoleforlaget Nordic Academic Press.

Robberstad, Knut 1945. *Lærebok i Kyrkjerett* 2. hefte. Oslo: Universitetsforlaget.

Røthing, Åse 2004. *Parforhold. Idealer, forhandlinger, strategier*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Sagberg, Sturla 2001. *Autentisitet og undring*. Trondheim: Tapir

Schmidt, Ulla og Jan-Olav Henriksen 2010. Religion, etikk og moral: Nye sammenhenger. I *Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering*, Pål Ketil Botvar og Ulla Schmidt (red.), 132–148. Oslo: Universitetsforlaget.

- Schmidt, Ulla 2015. Stat og religion. I *Religionens tilbakekomst i offentligheten? Religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden 1980-tallet*, 105–138. Oslo: Universitetsforlaget.
- Smith, Christian og Patricia Snell 2009. *Souls in Transition: The Religious and Spiritual Lives of Emerging adults*. Oxford University Press.
- Svenska kyrkan 2015. Svenska kyrkan i siffror [internett]. Tilgjengelig fra:
<http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=645562> (lest 07.4.2015)
- Taylor, Charles 1989. *Sources of the Self. The Making of the Modern Identity*. Harvard: University Press.
- Taylor, Charles 1992. *The Ethics of Authenticity*. Cambridge: Harvard University Press.
- Taylor, Charles 2007. *A Secular Age*. Cambridge: Belknap Press/Harvard University.
- Undervisningsdirektoratet 2014. Gudstjenester i skoletiden [internett]. Tilgjengelig fra:
<http://www.udir.no/Regelverk/Finn-regelverk-for-opplaring/Finn-regelverk-etter-tema/Innhold-i-opplaringen/Gudstjenester-i-skoletiden/> (lest 07.4.2015).
- Undervisningsdirektoratet 2015. Læreplan i religion, livssyn og etikk [internett].
<http://www.udir.no/kl06/RLE1-01/Hele/Formaal/> (lest 19.4.2015).
- Voas, David og Siobhan McAndrew 2014. Three Puzzles of Non-religion in Britain. I *Secularity and Non-religion*, Elisabeth Arweck, Stephen Bullivant og Lois Lee (red.). London: Routledge.
- Østby, Lars, Even Høydahl og Øivind Rustad 2013. *Innvandrerne fordeling og sammensetning på kommunenivå*. Rapport 37/2013. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Årsmelding 2014 for Oslo biskop og Oslo bispedømmeråd. Oslo: Oslo bispedømmekontor.
- Aagedal, Olaf, Pål Ketil Botvar og Ida Marie Høeg 2013. *Den offentlige sorgen. Markeringer, ritualer og religion etter 22. juli*. Oslo: Universitetsforlaget.

Tabeller hentet fra SSB:

Den norske kirke. Tilgjengelig fra:

https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=Kostra2KLLKirkeni&KortNavnWeb=kirke_kostr&PLanguage=0&checked=true (lest 07.4.2015).

Folkemengde og befolkningsendringar. Tilgjengelig fra:

<https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=Rd1222Kv&KortNavnWeb=folkendrkv&PLanguage=0&checked=true> (lest 07.4.2015)

Trus- og livssynssamfunn utanfor Den norske kirke. Tilgjengelig fra:

<https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/Define.asp?subjectcode=&ProductId=&MainTable=MedlemTroLivsyn&nvl=&PLanguage=0&nyTmpVar=true&CMSSubjectArea=kultur-og-fritid&KortNavnWeb=trosamf&StatVariant=&checked=true> (lest 07.4.2015).

Statistisk Årbok, Oslo: <http://statistisk-arbok.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/2014/id/UKE-2014-Kap08-3> (lest 07.4.2015).

APPENDIKS

13.1 MØDRE OG FEDRE MEDLEM AV DEN NORSKE KIRKE

Under følger en beskrivelse av informantene som intervjustudien er basert på.

Monica er medlem av Den norske kirke, samboer med Geir som er medlem av HEF

Monica (30+) er medlem av Den norske kirke og kaller seg kristen på sin egen måte. Hun har fått en religiøs oppdragelse hvor hun var aktiv i forskjellige misjonsforeninger. Monica vet ikke helt hva hun tror på, men tror at det kanskje kan være en Gud. Monica er skeptisk til dåpsteologien og Den norske kirke. Hun er uenig i at døpte barn har en annen status enn udøpte. Hun mener alle barn er uskyldige og at dåpen ikke øker sjansen for å komme til himmelen. Hun misliker også at barn som ikke er døpt blir automatisk innmeldt hvis en av foreldrene er medlem. Hun er også i sterk opposisjon til kirkens kvinne- og homofilisyn. Hvis det var opp til henne, ville hun likevel ha døpt sønnen (5 måneder), og også giftet seg i kirken. I og med at samboeren hennes ikke ville døpe gutten valgte de humanistisk navnefest. Monica er samboer med Geir som de har sønnen Emil med. Geir meldte seg ut av Den norske kirke og inn i Human-Etisk Forbund da han ble borgerlig konfirmert. Han har vært medlem av HEF til og fra siden da. Han meldte seg på nytt inn da han og samboeren bestemte seg for å ha humanistisk navnefest for sønnen.

Kristin er medlem av Den norske kirke, gift med Bjørn som er medlem av HEF

Kristin (35+) er medlem av Den norske kirke, men mener årsaken til at hun ikke er utmeldt er at hun ikke har fått somlet seg til det. Kristin tror ikke på Gud, men vil ikke avvise at det kan finnes en Gud. Kristin kaller seg agnostiker. Hun mener hun vet for lite om hva humanisme innebærer til at hun kan betegne seg som humanist. Kristin har ikke fått en religiøs oppdragelse hjemmefra. De gikk ikke i kirken på julaften og hun har heller ikke gått på søndagsskole. I hennes oppvekst var både religion og politikk en privatsak. For Kristin er det viktig at foreldre har et bevisst forhold til hva de tror på, og velger en markering som er i tråd med livssynet deres. Fordi hun ikke er kristen, var det riktig for henne å velge Human-Etisk Forbunds navnefest til sønnen, Adrian (8 måneder). Kristin er gift med Bjørn (40+). Bjørn er medlem av Human-Etisk forbund, men vil ikke kalle seg humanist, men undrende uten noen religiøs tilknytning.

Tone er medlem av Den norske kirke, samboer med Terje som er uavhengig

Tone (35+) er konfirmert og medlem av Den norske kirke. Tone har ikke fått en kristen oppdragelse, men var religiøst aktiv en periode i tenårene i kirkens ungdomsarbeid. I dag er hun usikker på hvor hun står i tros- og livssynsspørsmål, og kan ikke finne en betegnelse som dekker hennes forhold til religion og livssyn. Fordi hun ikke vet om hun tror på Gud og Jesus og fordi samboeren hennes ikke er medlem av Den norske kirke og ikke ville døpe barna, mener hun at humanistisk navnefest for Joakim (7 år), Silje (5 år) og Marte (1½ år) var en god kompromissløsning. Tone har ingen planer om å melde

seg ut av Den norske kirke. Mannen hennes Terje er døpt og konfirmert i Den norske kirke, men meldte seg ut i begynnelsen av 20-årene. Siden har han ikke vært medlem av noe tros- eller livssynssamfunn.

Jan er medlem av Den norske kirke, gift med Anne som er uavhengig

Jan (50+), han har ikke fått en kristen oppdragelse hjemme, men gjennom skolen og konfirmasjonsundervisningen ble han introdusert for kristendommen og fikk en kristent preget tro. Jan beskriver seg selv som religiøst åpen, men synes ikke det er lett å gi seg selv en religiøs selvbetegnelse. Da han møtte Anne kom han i kontakt med det nyreligiøse. Jan har sammen med Anne deltatt i det religiøse miljøet hun tilhører. Han har vært med på flere kurs og har lært å meditere. Han opplever at kursene har gitt ham større kjennskap til seg selv. Jan er medlem av Den norske kirke, men deler ikke kirkens syn på at barn er født med synd, og må renses for å bli Guds barn. Tvert imot betrakter han barna som renere og nærmere Gud enn voksne. Derfor synes han at det var bra at de laget sin egen navnefest for datteren (1½ år) og ikke døpte henne. Jan mener at det guddommelige er å finne inne i mennesket, og at mennesket derfor i bunn og grunn er godt.

Anita er medlem av Den norske kirke og gift med Per som er medlem av Den norske kirke

Anita (30+) er medlem av den norske kirke, og er konfirmert og gift i kirken. Hun har ikke fått en religiøs oppdragelse, men har likevel hatt en kristen tro helt fram til hun begynte på videregående. Anita betegner seg som religiøs, er opptatt av religion og vil at livet skal ha en åndelig dimensjon. Anita henvender seg til Gud eller den indre stemmen i seg selv når livet er vanskelig. Da prøver hun å roe ned med å finne senteret i seg selv. Her får hun hjelp til å forme en retning på livet eller til å hente krefter. Om åndelig veiledning eller ressurser kommer fra henne selv, fra andre eller fra Gud, er ikke avgjørende for henne. Anita har et positivt forhold til kristendommen. Hun er glad i fortellingene fra Bibelen og synes kirkens ritualer er flotte, både det som foregår på de store høytidene og markeringene av overgangene i livet. Det var ikke Anitas ønske å ha en privat navnefest for datteren (2 år), men fordi hun ville at Julie skulle døpes og Per ville at barnet skulle være med på navnefesten til Human-Etisk Forbund, møttes de på halvveien og bestemte seg for å ha en privat navnefest.

Per er medlem av Den norske kirke og gift med Anita som er medlem av Den norske kirke

Per (30+), anser seg selv som ateist eller agnostiker. Han er medlem av Den norske kirke, og er både konfirmert og gift der. Han ser ikke noen mening i livet annet enn det individene måtte finne selv, og mener ikke at menneskene har en plikt til å handle mot urettferdighet, selv om de bør. Per fikk en religiøs oppdragelse med søndagsskole og speider. Per har vært med på navnefesten til Human-Etisk Forbund. Han synes ikke den var særlig overbevisende og mente at han og Anita like gjerne kunne

gjøre det selv. Per er fornøyd med valg av privat navnefest, men mener at de kunne ha gjort noe mer ut av det enn de gjorde.

Stein er medlem av Den norske kirke og samboer med Elisabeth som er uavhengig

Stein (40+), har fått en religiøs oppdragelse hjemmefra med bønn og søndagsskole. Stein betegner seg som religiøs, men er ikke kristen. Han forstår sin tro som sammenrasket herfra og derfra med 50-60 prosent kristendom. Selv om han fortsatt er medlem av Den norske kirke, synes han ikke det var riktig å døpe Emilie, da verken han eller samboeren Elisabeth betegner seg som personlig kristne. Likevel misunner han kirken dåpsritualet. Han synes det er høytidelig, flott med vannet og positivt at kirken legger en religiøs betydning i alt det som skjer under dåpen. Han har respekt for religiøse mennesker og synes det er positivt at folk har en religiøs forståelse av livet og verden, og tenker at livet er mer enn markedsliberalisme. I og med at verken han eller samboeren er humanetikere, var det ikke naturlig for ham å melde datteren (3½ år) til humanistisk navnefest. Ritualet har heller ikke tiltrekningskraft på ham, og han synes ikke det er naturlig å stå overfor en humanetiker når datteren skulle feires. Han og Elisabeth valgte derfor å ha en privat navnefest for datteren. Elisabeth er ikke døpt i kirken, og har heller ikke fått en kristen oppdragelse. For henne har det alltid vært et savn at hun ikke har vært i sentrum for et ritual. Derfor var det veldig viktig å gi datteren et ritual hvor hun kunne bli ønsket velkommen til verden av slekt og venner.

Eva medlem av Den svenska kyrkan gift med Ole som er medlem av Den norske kirken

Eva (40+) er døpt, konfirmert og medlem av Svenska kyrkan. Hun skulle gjerne ønske hun hadde en religion å lene seg til og en Gud å tro på. Spesielt positivt tror hun det er når en opplever vanskeligheter i livet. Men slik er det ikke for henne. På tross av respekt for religiøse mennesker, og heller ingen motforestillinger mot kristendommen, ble ikke den kristne troen en del av hennes ungdomstid eller voksne liv. I dag betegner Eva seg selv som søkende. Evas sterkeste argument for å døpe datteren (1½ år), er at det ville gjøre det lettere for henne i ungdomsårene – at hun ville slippe å måtte døpe seg mens de fleste av vennene hennes kunne bli konfirmert uten å gjøre det. Likevel ville hun verken døpe Emma, eller å ha humanistisk navnefest. Eva mener det positive med privat navnefest er at en slipper alle forventningene knyttet til konvensjonene.

Ole (40+) er medlem av Den norske kirken og gift med Eva som er medlem av Den svenska kyrkan

Ole er døpt, konfirmert og medlem av Den norske kirke, men regner med at han vil melde seg ut hvis han kommer i en situasjon hvor han aktivt må vurdere medlemskapet. Ole har ingen religiøs tro, men er opptatt av religion og filosofi og liker godt å snakke om eksistensielle spørsmål. Kjennskap til kristen tro og tradisjon har han fra oppveksten med søndagsskole og speider, og hjemmefra hvor moren ba Fader Vår sammen med ham om kvelden. Ole har stor sympati for kristendommens krav om ubetinget kjærlighet, men ønsker ikke å identifisere seg med kirken. Han ser med gru på hvordan kirkens prester har opptrådt i historien, og tar sterkt avstand fra bedehuskulturen og den

kristendomsformen abortmotstanderne representerer. Fordi dåpen innebærer at barnet blir en del av kirken, ønsket han ikke å døpe Emma. Da datoene for humanistisk navnefest ikke passet, valgte de å lage en privat navnefest. Hadde derimot en prest kunnet kommet hjem til dem og gitt en seremoniell ramme rundt dagen, hadde dåp vært et reelt alternativ for ham.

Ikke alle barn av medlemmer i Den norske kirke blir døpt. Spesielt gjelder dette i Oslo bispedømme der foreldre i mindre grad enn ellers i landet døper barna sine. Hva kjennetegner foreldre som har valgt bort dåp? Hvordan skiller de seg fra de som døper i sosial og religiøs forstand, og i holdninger og tilknytning til kirken? Hvordan motiverer foreldrene at de valgte bort dåp, hvordan har mor og far kommet fram til beslutningen, og hvordan tenker de omkring valget og oppdragelsen av barnet? Rapporten er en religionssosiologisk analyse hvor spørsmålene besvares ut fra empiriske studier. Analysene baseres på kirkestatistikken, surveydata og intervjuer med ni foreldre som i stedet for dåp har valgt navnefest.

Prosjektet har fått tilskudd fra Oslo bispedømme.

KIFO Rapport 2015: 2

Rapporten er utgitt av:

KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning
Pb. 45 Vinderen, 0319 Oslo

www.kifo.no
kifo@kifo.no

© KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning, 2015
ISBN 978-82-92972-39-7
ISSN 0807-7517